

MUUSEUM

Muuseumitöötaja

MUUSEUM

Eesti Muuseumiühingu ajakiri
NR 2 (32) 2012

PEATOIMETAJA

Piret Õunapuu
piret.ounapuu@erm.ee

TEGEVTOIMETAJA

Heli Nurger
heli.nurger@gmail.com

TOIMETAJA

Ivi Tammaru
ivi.tammaru@erm.ee

TOIMETUSE KOLLEEGIUM

Piret Õunapuu, Tiina-Mall Kreem,
Mariann Raisma, Marge Rennit,
Aivar Pöldvee

RESÜMEEDE TÖLGE

Tiina Mällo

KÜLJENDUS

Ivi Tammaru

KUJUNDUSMAKETT

Kristjan Mändmaa, Indrek Sirkel

TRÜKIKODA

Ecoprint

Trükitud FSC sertifikaadiga paberile
looduslike õlide ja vaikude baasil
valmistatud värvidega. © Ecoprint

Ajakirja väljaandmist toetavad
Eesti Kultuurkapital,
Hasartmängumaksu Nõukogu,
Eesti Rahva Muuseum.

ISSN 1406-3484

ESIKAANEL:

Eesti Rahva
Muuseumi
infotehnoloog
Fred Ansip
FOTO: Anu Ansu

TAGAKAANEL:

Haridus- ja
teadusministeeriumi hoone
FOTO: Anu Ansu

PEATOIMETAJALT

Piret Õunapuu

Käesolev aasta on otsa saamas ja ka ajakiri vaatab tagasi eelkõige toimunud olulistele sündmustele. Fookuses oli ja on muuseumitöötaja, tänu kellele on meil selline hulk erilimelisi muuseumi, kus tehakse päevast päeva mitmekesist ja olulist tööd meie pärandi säilitamisel.

Muuseumitöötaja ei ole hall hiireke ega ka sokkikuduv tädike. Seda on näha nii ajakirja kaanepildilt kui lugeda Kaspar Jassa muuseumitöötaja kiirmäärast. Muuseumitöötajad on inimesed, kes armastavad oma tööd. Mõeldes naeruväärsele palgale, mis me selle eest saame, võib meid nimetada ka kultuuri sponsooriteks.

Samas tõi möödunud aasta kaasa ka muudatused mõne muuseumi toimimises. Nii olnust kui tulevastest plaanidest muuseumimaastikul saab kokkuvõtliku ülevaate Sirvilaudadest.

Käesoleva aasta lõpus vaheatas karismaatiline Krista Aru pärast Eesti Rahva Muuseumi majaehituse eest võitlemise edukat lõpuleviimist oma direktoritöö huvitava teadlase-töö vastu. Ikkagi inimene!!

Aasta jooksul toimus mitmeid toredaid näitusi, põhiteljaks oli loomulikult Eesti Meremuuseum oma vastse ja ülipopulaarse Lennusadamaga. Palusime meiegi seal Juhan Kreemil teadja pilguga ringi vaadata ja arvamust avaldada.

Naistele oli jälle rõõmuks näitus „Mood ja külm sõda“ Kumus. Lisaks mitmeid teisi toredaid suuremaid ja väiksemaid paiku.

Uus aasta toob kaasa loodetavasti imepisikese palgatõusu, aga nagu öeldakse: abiks ikka! Ma olen kindel, et raha pärast ei tööta muuseumis keegi, sest see pole lihtsalt võimalik. Ikka sisemise sunni ja tegemise rõõmu pärast. Ajakirjast saab lugeda ka meie põhjanaabritest kolleegide võitlusest oma õiguste eest. Nemad on oma teel meist küll mõned sammud eespool, aga nende kogemused kuuluvad meile marjaks ära.

Ajakirja järgmine number, mis ilmub maikuuks, on muuseumide haridustemaatika päralt. Valdkond on lai ning tegijaid palju. Hariduse alla tahaks mahutada nii muuseumikülalaste harimise, olgu ta siis laps või eakas, samuti ka muuseumitöötaja enda harimise võimalused ja vajadused.

Mõned mõtted veel. Peatoimetajana on mul palve kõigile muuseumidele, palun levitage meie ajakirja! Iga muuseum peaks saama ühe ajakirja tasuta. Kui ei ole saanud, andke palun teada! Lisaks palun kõiki: võtke ajakirja oma muuseumisse müüki! On kindlasti palju inimesi, kes seda meelsasti mõnest muuseumist kaasa ostaksid. Me teeme ajakirja ju kõigile lugemiseks, mitte kastidesse seisma. Nii et küsige julgelt, praegu tegeleb Muuseumiühingu juhatuse müügitööga Epp Alatalu. Kirjutage talle epp.alatalu@muuseum.ee.

<u>PÄEVATEEMA</u>	MUUSEUMITÖÖTAJA ERIALANE ARENG — KERSTI KOLL —	LK 5
<u>LUUBI ALL</u>	MUSEOGRAAFILINE KIIRMÄÄRAJA — KASPAR JASSA —	LK 11
	TALLINNAST LEIDENISSE Muuseumitöötajana Eestis ja Hollandis — HEIKKI PAUTS —	LK 14
	MUUSEUMITÖÖTAJA ENESEARNGUST JA MUUSEUMIST KUI ÕPPIVAST ORGANISATSIOONIST — TRIIN SIINER —	LK 18
<u>MÕÕDUPUU</u>	SOOME MUUSEUMITÖÖTAJAD ON HÄSTI ORGANISEERUNUD — ULLA MÄTTÖ, ANNA JOUTSENNIEMI —	LK 22
	KUIDAS LIIKUDA EDASI? — ÜLLE KRUIIS —	LK 25
<u>NÄITUSED</u>	MEREMUUSEUMI LENNUSADAM — JUHAN KREEM —	LK 26
	MOOD JA KÜLM SÕDA — EHA KOMISSAROV —	LK 29
	MOE- JA SÕJALÕIGE — TIINA-MALL KREEM —	LK 32
	KINOLUGU JÄRVA-JAANIS — MARGE RENNIT —	LK 33
	RONG SEE SÕITIS... — PIRET ÖUNAPUU —	LK 36
<u>IKKAGI INIMENE</u>	KRISTA ARU, IKKAGI INIMENE — PIRET ÖUNAPUU —	LK 38
<u>VÄRKSTUBA</u>	KURAATOR VS. KUJUNDAJA – ROLLIMÄÄRATLUSI — KRISTA LEPLAND —	LK 43
<u>AJA LUGU</u>	PÄEVAPILTNIK MUUSEUMI TEENISTUSES — TIINA TÄEL —	LK 46
<u>SÜNDMUS</u>	NELJAS FILMIÕÕ OLI FILMIAASTA FILMIROHKEIM ÜHEAEGNE ÜLE-EESTILINE ETTEVÕTMINE — EPP ALATALU —	LK 51
<u>LEIUNURK</u>	VUNTSIDEST, ILUSTAMATA — PILLE MAFFUCCI —	LK 52

Balti Museoloogiakool 2008. aastal

Palmses

FOTOD: Helgi Põllo

MUUSEUMITÖÖTAJA ERIALANE ARENG

— KERSTI KOLL —

ADAMSON-ERICU MUUSEUMI KURAATOR
ICOM EESTI RAHVUSKOMITEE ESIMEES

Tänavu sügisel toimus Narvas juba 15. korda Eesti muuseumide festival, mis oma võistlevate näituste ja muuseumitöö erivalkondi süvitsi analüüsivate seminaridega on läbi aastate olnud üks suuremaid kohtumispaiku Eesti muuseumirahvale. Seekordse seminari fookuses oli muuseumitöötaja – ehk siis just need, kes loovad oma igapäevase tööga Eesti muuseumide sisu ja näo. Alljärgnev artikkel põhineb seminari sissejuhatuses peetud ettekandel.

Mõni nädal enne Narva festivali pöördus Eesti Muuseumiühingu aseesimees Maarja Vaino minu poole vastupüklemise ruumi mitte eriti jätva palvega juhatada seminar sisse ettekandega muuseumitöötaja erialasest arengust. Otsustavaks kaalukeeleks sai see, kui Maarja mu suureks üllatuseks mainis, et selleaastane teema – muuseumitöötaja – olevat valitud minu ettepaneku põhjal. Muidugi meenus üks kevadine tore kohtumine Piret Õunapuu ja mõne teise EMÜ juhatuse liikmega, kus asiseks teemaks oli muuseumitöö kokkuvõtted, kuna selle massiivset kommunikatsiooni on juba teist aastat toetanud ka ICOM Eesti Rahvuskomitee. Kolleegide vapustav ideedeküllus muuseumitööl ja tehatahtmine ka öötundide arvelt ning laiemalt kõik uued imelised ekspositsioonid ja erinevad näitused

oma teemapüstituste ja arendustega, ridamisi uusi muuseumi kommunikatsioonimudeleid üle Eesti, ilmunud trükised ja teised muuseumiiniteste teadustöö väljundid... See kõik pani mind siiralt ja ilmselt ka kirglikult mainima, miks ei võiks mõnikord fookuses ollagi muuseumitöötaja, kes tegelikult on kõigi teiste muuseumiga seotud teemade alustala.

Alljärgnev mõtisklus ei põhine aastatepikkusel uurimistööl ega käsitle seda teemat läbi kogu Eesti muuseumide ajaloo, vaid on üks võimalik raamistav ülevaade viimase 10–20 aasta kohta, mil nii meie muuseumid kui muuseumitöötajad on olnud silmitsi suurte muutuste ja veel suuremate väljakutsetega, mis on vorminud meie muuseumide tänase päeva.

Kersti Koll

MUUSEUMITÖÖTAJA – AMET, ELUKUTSE, KUTSUMUS, KIRG VÕI ELULAAD?

Muuseumitöötaja, muuseumispetsialist (nagu on kirjas Eesti kutsestandardite registris) ja veel mitmed erisituatsioonides käibel olnud nimetused, on äärmiselt laiapõhjaline ja aja jooksul üha rohkem erinevaid ameteid ja töövaldkondi kattev mõiste. Samas pole sel küllaltki lohiseval nimetusel väljastpoolt vaadates ilmselget klassikalise kuvandiga tuumikeriala, nagu näiteks seostub mõistega meditsiinitöötaja otsekohe arsti või haridustöötajaga õpetaja amet. Maailma muuseumiringkondades ja erialakirjanduses diskuteeritakse aeg-ajalt sellegi üle, kas muuseumitöö kui kutseala on üldse eraldi olemas.

Muuseumitöötaja ametit iseloomustab eelkõige interdistsiplinaarsus ja dualism, mis tähendab, et lisaks põhialalale – ajaloolane, kunstiajaloolane, arheloog, teatriloolane, etnoloog, bioloog, geoloog, kirjandus- või muusika-teadlane, reaalteaduste esindaja jne – vajab töö muuseumi erinevates valdkondades ka hulgaliselt spetsiifilisi museoloogilisi teadmisi, oskuseid ja kogemusi.

Samas on vaadeldaval perioodil erinevate spetsialiseerunud ametite hulk muuseumides tohutult kasvanud. Kui 15–20 aastat tagasi töötasid muuseumides lisaks direktorile, teadusdirektorile, teadussekretärile ja peavarahoidjale valdavalt teadurid, koguhoidjad ja restauraatorid, mis vastas maailmas klassikalises muuseumide mudelis domineeriva laiapõhjalise kuraatori positsioonile, siis nüüd on muuseumides kuraatorid, teadurid, koguhoidjad, registreerid, konservaatorid, museoloogid, turundusspetsialistid, meedianõunikud, projektijuhid, kommunikatsioonispetsialistid, infospetsialistid, muuseumipedagoogid, haridusprogrammide kuraatorid, giidid, ürituste korraldajad, näituste korraldajad ja meistrid, kirjastajad, toimetajad, programmijuhid, IT-spetsialistid, müügispetsialistid, arendusjuhid, digispetsialistid, arhivaarid, lektooriumide, filmi- ja teatriprogrammide juhid jne, jne, jne. Samas on ka muuseumi klassikaliste tuumikametite sisu, nõudmised neile ning väljundid muutunud ja ääretult avardu- nud. Või väikemuuseumide töötajad (vahel ka vaid töötaja), kes peavad kaasaegse muuseumi käiguhoidmiseks väga erinevaid valdkondi suutma katta põhimõttel „mees, valdavalt siiski naine, nagu orkester”. Mõistagi saab ja peabki võimaluste piires mitmeid teenuseid sisse ostma, kuid protsessi professionaalne juhtimine on ikka muuseumitöötaja pädevuses.

MUUSEUMITÖÖTAJA ERIALANE ARENG JA VÄLJAKUTSED

Erinevad museoloogilised lähenemised ja muuseumide arengumudelid, üha integreeritum, kaasav ja avatum suhestumine ühiskon-

naga, uute tehnoloogiate, muuseumiteenuste ja turundusstrateegiate lisandumine – see kõik on väljakutse, mis kohustab muuseumitöötajaid pidevaks valmisolekuks muutustele ja enesetäiendusele, et neid missioone täita ja lennukatele visioonidele elegantne ja teaduslikult usaldusväärne sisu anda. Muuseumitöötajate erialane areng ja pädevus on tegelikult iga muuseumi selgroog – see, mis teeb muuseumist muuseumi ja annab usaldusväärse sisu, ükskõik millises kommuniqueerimisvormis seda ei esitata.

Millised koolituse ja arengu võimalused selleks on?

Muidugi pakub muuseumi keskkond oma kogude, uurimistöö, projektide ja näitustega erialaseks arenguks äärmiselt palju väljakutseid. Muuseumi trump ja võlu on vahetu suhtlus uurimisobjektiga. Endiselt on muuseum paik, kus pühendunult töötades kasvatakse erudeeritud eksperdikts nn *connaissanceur*'iks, nagu klassikalise muuseumitöötaja kuvand valdavalt ongi.

Erialase uurimistöö tulemiks muuseumis on näitused, artiklid, väljaanded, konverentsid, aga ka hästi läbitöötatud ja atribueeritud ning professionaalselt säilitatud ja konserveeritud kogud. Muuseumide erialaspetsialistid on tihti nõutud õppejõud ja lektorid ning osalevad ka väljaspool muuseumi oma eriala laiemates uurimisprojek- tides. Maailm on üha enam avatud erialaseks suhtluseks, takistuseks vaid aja ja raha nappus.

Oluliseks teemaks muuseumitöötajate erialases arengus on mõistagi ka akadeemiline areng – kraadiõpe, ETISes arvestatavad punktid ja publikatsioonid jne (teema, mille üle ka eelmise aasta Narvas seminaril põhjalikult arutleti). Motivaatoriks on eelkõige isiklik väljakutse ning valdavaks takistuseks ajafaktor üha intensiivsemat tööd nõudvais muuseumides, eriti neis, kus pole nn puhast teadusosakonda. Ka valdkonna madalad palgad ei võimalda reeglina väikese koormusega töötamist, et kraadiõppele pühenduda. Probleemiks võib olla ka see, et kitsama erialase uurimistöö huvi ja aktuaalse muuseumitöö vajadused ei pruugi alati haakuda. Muuseumide juhid on reeglina huvitatud, et üha rohkem inimesi doktorikraadini jõuaks, ning tõenäoliselt püütakse ka lisaks tööseaduses sätestatule toetavaid võimalusi leida.

Kuigi muuseumiringkondades on sellest palju unistatud, pole meil reeglina kahjuks akadeemiliselt vaba poolaasta/aasta võimalust nagu näiteks Soome kolleegidel. Isegi kui selliseid võimalusi annaks kohandada, siis praktikas olen kohanud palju pühendunud muuseumitöötajaid, kelle töögraafik muuseumis on nii pingeline, et tihti ei võeta isegi teenitud vabu päevi välja.

On suurepärane, et noortel kolleegidel on järjestikune kolmeastmeline ja doktoriõppega pääddiv kõrgharidus üha enesestmõistavam ja kättesaadavam. Eriti, kui võrrelda aastakümnete

tagust olukorda humanitaaria vallas, mille tulemusena on meil kõigil erinevates muuseumides kolleege, kes on ületamatud autoriteedid omas teadusvaldkonnas, kelle arvukad monograafiad ja artiklid oleks eraldi väitekirjade väärilised, aga kelle jaoks see formaalsus pole enam ihaldusväärne.

Eduka muuseumitöö teiseks alustalaks on muidugi museoloogiaalane areng, pidev huvi ja kaasaskäimine uuega muuseumitöö spetsiifilistes valdkondades.

ICOMi museoloogia komitee ICOFOM väljaandes „Key concepts of Museology“ (2010) rõhutatakse, et viimase paarikümne aasta jooksul on toimunud muuseumide ja muuseumiprofessionaalide osas erakordselt suured muutused. Sellisesse üldfooni paigutub hästi ka Eesti arengumudel, mida 1990.–2000. aastate keskpaigani võiks õigustatult õhinapõhiseks nimetada.

Just õhinapõhisus oli suur liikumapanev jõud, mis viis Eesti muuseumid kiirele arengule. Uues olukorras kiirel muutustega kaasaminekul oli kahtlemata erakordselt oluline roll muuseumitöötajate ahnel valmisolekul end täiendada, maailma uute museoloogiliste suundadega haakuda ja neid innukalt oma muuseumides rakendada. Sellele perioodile oli väga iseloomulik, et paljud valdkonnad, mis tänaseks on suuremates muuseumides eraldi spetsialistidega mehitatud osakondadeks kujunenud, lanseeriti meie muuseumidesse esmalt teadurite-koguhoidjate poolt, õhinal õppides ja õpitut oma muuseumides praktikasse viies. Nii mõnigi teadur leidis oma tõelise kutsumuse uut muuseumitöö valdkonda arendades. Näitena võiks tuua Virve Tuubeli ERMis, kes muuseumipedagoogikale pühendudes ühena esimestest Eestis sel alal ka kraadi kaitses. Enamik jätkas hiljem siiski taas oma kitsamas valdkonnas, pagasiks aga saadud teadmised ja praktika nii muuseumipedagoogika, publikuprogrammide kui kommunikatsiooni ja meediatöö jm vallas.

Muuseumide kollektiivid tervikuna olid väga positiivsed ja alid uute töösuundade kasutuselevõtul. Sellisele hoiakule vastanduvast meenub mulle suur hämming 1997. aastal Rootsi muuseumides koolitusel olles, kus ma vaimustunult muuseumide kommunikatiivsuse erinevate meetoodikatega tutvusin ning samas kogesin, kuidas ühe suure muuseumi direktor, keda ma kunstiajaloolasena väga kõrgelt hindasin, suhtus äärmiselt hierarhiliselt oma muuseumi erinevatesse valdkondadesse, nii et hoolimata retoorikast väitsid pedagoogid end seal täiesti teisejärgulistena tundvat.

Paljud Eesti muuseumitöötajad panustasid sel perioodil entusiastlikult erialasestest koolitusvõimaluste kujundamisse vajadusi kaardistades, lektoreid leides ning oma muuseumides või ka EMÜ egiidi all koolitusi korraldades ja seminaridel osaledes.

JÄRGNEVALT VAATLEKSI PÕGUSATE ÜLEVAATLIKE NOPETENA MUUSEUMITÖÖTAJATE KOOLITUSMAASTIKKU.

Kõigis muuseumide arengut puudutavais dokumentides on alati rõhutatud muuseumitöötajate erialase täienduse ja väljaõppe möödapäasmatut vajadust. See on olulise teemana olemas ka hetkel aktuaalseimas „21. sajandi Eesti muuseumid. Arengu põhisuunad 2006–2015“, kus punktides 1.1.3 ja 1.4.1. on toodud väja nii muuseumitöötajate erialase kompetentsi tõstmise kui professionaalse teaduskaadri kujundamise meetmed koolituste, tasemekoolituste ja rahvusvaheliste programmide osas.

Muuseumitöötajate erialane areng ja pädevus on tegelikult iga muuseumi selgroog – see, mis teeb muuseumist muuseumi ja annab usaldusväärse sisu, ükskõik millises kommunikeerimisvormis seda ei esitata.

Koolitusvõimalused kõrgkooli tasemel ja täiendusõpe on muuseumiringkondades pidevalt teemaks olnud. Teravalt on tunnetatud vajadust, et muuseumiharidust oleks võimalik omandada ülikoolides erinevates museoloogia-programmides, museoloogia magistriprogrammis ja miks mitte ka doktoriõppes.

Siinkohal tõstaks eriti esile 2004. aastast alanud Eesti Kunstiakadeemia täienduskoolitusprogrammi muuseumitöötajatele. Õppeprogrammi initsieerija ja vedaja oli Mariann Raisma koostöös EKA restaureerimisteaduskonna ja Kultuuriministeeriumiga. Tegemist oli esimese spetsiaalselt muuseumitöötajaile mõeldud ülevaatliku koolitusprogrammiga, millega loodeti järk-järgult panna alus museoloogia süstemaatilisele koolitusele. Need populaarsed kursused olid väga heaks museoloogia laiemat pilti avavaks täienduseks kogenud muuseumitöötajaile ning vajalikuks stardiplatvormiks teistelt aladelt muuseumitööle sisenejatele. Programm kestis aastani 2008.

Üle aasta on Taru Ülikoolis olnud võimalik osaleda professor Kurmo Konsa täienduskoolitusprogrammis „Artefaktide säilitamine ja säilituskorraldus“, mis oleks muuseumitöö spetsiifika mõistmiseks hea iga muuseumivaldkonna töötajale. Spetsiaalselt konservaatoretele on Tartu Ülikool pakkunud ka spetsiifilist keemiaalast täiendusõpet. Kõrgkoolide õppeprogrammides on olnud erinevaid tudengitele mõeldud muuseumitemaatikat tutvustavaid kursuseid. Kuid tervikliku akadeemilise museoloogiahariduseni jõutud pole. Samas on rõõm tunnustada lõunanaabreid ning ajakirjast Muuseum (2007, nr 2) võib Läti muuseumide valitsuse direktori, kogu Balti regioonis tuntud museoloogia entusiasti Janis Garjansi artiklist lugeda: „... oleme pühendanud palju energiat muuseumitöötajate professionaalse hariduse süsteemi loomisele. Alates 2000. aastast on Läti Kultuuriakadeemias võimalik saada museoloogiamagistri kraad. Neile, kes töötavad muuseumides, pakub täienduskursusi muuseumide valitsus.“

Suurt rolli Eesti muuseumitöötajate erialases arengus on mänginud **rahvusvahelised kontaktid ja koolitused**.

1992. aastal loodi ICOMi Eesti Rahvuskomitee ning liituti Rahvusvahelise Muuseumide Nõukogu ICOMiga, mis on suurim ülemaailmne muuseumi valdkonda ühendav organisatsioon. Tänapäevaks hakkab meie ICOMi liikmete arv jõudma 120ni, mis on vägagi arvestatav protsent riigi suurus silmas pidades. Mais toimunud juubelikoosolekul rääkisid Inge Teder, Toomas Tamla, Katrin Savomägi ja Karin Hallas väga võluvalt sellest, kuidas Eesti nii uskumatult kiire

liitumine rahvusvahelisse muuseumide maailma teoks sai. Usun, et paljudele kõlas see suisa seiklusloona aegade hämarusest. Aga igal juhul avanes sellega Eesti muuseumiiniimestele üks parimaid võimalusi suhtluseks rahvusvahelises muuseumide võrgustikus, kontaktideks ja erialaseks enesetäienduseks ning osalemiseks maailma muuseumimaastiku kujundamisel. Koos muuseumide arenguga on pidevalt lisandunud erivaldkondade ICOMi alakomiteesid – hetkel on võimalus osaleda 31 alakomitee ja arvukate ühinenud organisatsioonide töös, regulaarsetel koolitustel, seminaridel ja konverentsidel. 2000. aastate keskpaigast on tänu Kultuuriministeeriumi regulaarsele toetusele osalejate arv märgatavalt tõusnud ning loodetavasti on see jätkuv protsess. Alates 2011. aastast jagavad ICOMi rahvusvahelises koostöös osalejad oma kogemusi kodulehel www.icomeesti.ee.

1993. aastast alates osalesid meie muuseumitöötajad toona väga arvestatavas rahvusvahelises museoloogia suvekoolis Brnos, 1990ndate alguses toimus Eesti muuseumitöötajate koolitus Kanada muuseumides, energiliselt sõlmiti kontakte partnermuuseumidega jne, jne. Sel perioodil oli äärmiselt iseloomulik, et väga tõsiselt suhtuti uue omandatu ja kogemuste edasiandmisse kolleegidele.

Ka saatkonnad ja kultuuriinstituti asusid juba 1990ndatel korraldama oma riigi muuseumide eesrindlikke praktikaid tutvustavad loengupäev, -sarju ja seminare. Nende kasutegurist annab hea ettekujutuse näiteks USA saatkonnas sajandi alguses korraldatud seminar, mis andis muuhulgas viljaka tõuke vabatahtlike kui tööprintsipi lansseerimiseks meie muuseumides.

Samas panid saatkonnad ja kultuuriinstituti väga abivalmilt öla alla ka Eesti muuseumitöötajate poolt korraldatud väliskoolitustele. Mul on erakordselt meeldiv kogemus Tallinna Soome Instituudiga, kus Maimu Bergi empaatilisel toetusel haakuti museoloogia kui iseseisvat teadusharu avava loengutsükli läbiviimise ideega, mille korraldajaks mul EMÜ egiidi all oli õnn olla. 2001. ja 2002. aastal toimusid Kirjanike Maja saalis silmapaistvalt osavõtu- ja diskussioonirohked loengud, kus esinesid Helsingi ja Jyväskylä museoloogiaprofessorid Janne Vilks ja Anne Aurasmaa ja Kerstin Smeds. Neil loenguil anti ülevaade muuseumiteadusest, museoloogia minevikust, olevikust ja tulevikust, intriigerivatest vaatenurkadest kogumispoliitikale ja interpreteerimisele, peatuti kaasaja dokumenteerimisel toona vägagi intriigeriva võrdlusega, mis võiks tulevikus ehedam ühiskonna peegeldaja olla, kas prügimägedes või muuseumihoidlates leiduv jne. Skandinaavia näitel anti ülevaade ka museoloogia õpetamisest kõrgkoolides, mille vajaduse tunnetamine oli meie muuseumitöötajate seas toona äärmiselt aktuaalseks teemaks tõusnud.

Muuseumitöötajail nagu kõigil loovatel aladel on operatiivne kursisolek valdkonnas toimuvaga ülioluline. Kas ei võiks unistada, et ka muuseumitöötajail oleksid spetsiaalsed stipendiumid lihtsalt oluliste ekspositsioonide, publikuprogrammide, uute kogumis- ja säilitamispõhimõtetega jne tutvumiseks.

2001. aastal korraldas Tartu Soome Instituut ERMis seminaride tsükli „Soome muuseumid Eestis“, kus 18 esinejat erinevatest Soome muuseumidest andis suurepärase ülevaate sealsest muuseumielu hetkeseisust, arengusuundadest ja probleemidest. Soome muuseumide laiapõhjalise tutvustuse eestvedajaks oli väsimatu Pertti Pyhtilä, kes jätkab siiani meie muuseumide listis informatsiooni jagamist Soome muuseumide uudiste ja koolituste kohta.

Maailma suurte muuseumide esindajate loenguid on Eestis hiljemgi päris palju peetud. Kolleegide kuulamine on alati inspireeriv, uusi ideid ja võrdlusmomente pakkuv, aga Eesti muuseumide võrratult muutunud maastikul ei ole neil nüüd enam nii erilise kaalukusega kohta kui varem. Õnneks, sest oleme oma ühiskondliku ja muuseumide arenguga jõudnud võrdväärse kollegiaalsesse positsiooni ja mitmete muuseumidega ise kolleegidele uue taseme pakkujaks.

Koolitustegevuse korraldamine on olnud ka **Eesti Muuseumiühingu** üheks olulisemaks rolliks. Seda valdkonda on EMÜs aastaid imetlusväärset vedanud Helgi Põllo, pikalt koostöös ka Rahvakultuuri Koolituskeskusega. EMÜ rikkalikku koolitustegevuse pagasit üle vaadates tooksin välja vaid olulisemad suundumused.

1990ndate viimasel veerandil alustati aktiivselt koolitustega, kus õpetajaiks kutsuti muuseumides uusi väljakutseid pakkuvate valdkondade tipptegijad näiteks reklaami, meedia, avalike suhete, turunduse, sotsioloogia ja uuringute ning juhtimise alal. Samaaegselt korraldati regulaarseid koolitusi ka muuseumi põhivaldkondades – säilituse, atribueerimise, kollektioneerimise põhimõtetest, museaalide käsitlemisest, näituste ja ekspositsioonide loomest. Nende koolituste käivitamine aitas osaliselt tasandada ka seda, et vahepeal oli ülikooliõppe ümberstruktureerimisega kadunud varasem viieaastases ajaloohariduses kohustuslikuna olnud museoloogia aluste osa.

Kuid juba 2007. aastal kirjutas Helgi Põllo ajakirjas Muuseum (nr 1) murelikult: „Et korralikku koolitust teha, on vaja oskustega koolitajaid. Aga kust neid leida, eriti muuseumitöötajatele? Probleem süveneb aastatega. Mõnel alal saame koolitajat sisse osta, enamasti juhtudel, kui tegu on marketingi, klienditeeninduse, juhtimise ja muu sellisega muuseumis. Aga muuseumitöö põhivaldkondades? See on asi, millele tõsiselt mõelda.“ Seda toona ja nüüd taas lugedes meenus kohe, et samale probleemile osundasid sajandivahetusel loengutega esinenud Soome museoloogia professorid – nimelt, et kõrgkooli õppe ja kraadiõppe rajamine sõltub ühiskondlikest kokkulepetest ja kõrgkoolide otsustest ning mudeleid õppe planeerimiseks on mitmeid. Aga tõeliseks pähkliks on tõsiselt toimiva erialase täienduskoolituse mudeli pak-

kumine kogunud muuseumitöötajale.

Õnneks Helgi Põllo kui EMÜ koolituste koordinaatori jõud ei raugenud, koolitusi nii väikemuuseumidele kui muuseumitöö erinevatele kitsamatele teemadele ja vajadustele operatiivselt reageerides on pidevalt peetud. Viimaste aastate koolitustest võiks mainida fotomuseaalide koolitust (2012), vaimse pärandi küsimusi ja andmekaitset muuseumitöös (2011), elulugude kogumise ja kirjutamise ning tekstiilesemete hooldamise koolitust (2010) (www.muuseum.ee).

Lisaks EMÜ koolitustele on jätkusuutlikult toimimas 1997. aastast alates Narva muuseumide festival, kus on ehk kõige arvukama muuseumitöötajate osavõtuga seminaridel süüvitud muuseumivaldkonna erinevatesse teemadesse. Alates 2004. aastast toimub Balti museoloogia suvekool, kus Kutuuriministriumi finantseerimisel on Eestist igal aastal 10–15 inimesel olnud võimalus osaleda, et koos Leedu ja Läti kolleegidega rahvusvahelisel tunnustatud museoloogiaspetsialistide kursustel

**Koolitus
Rahvakultuuri
Keskuses**

õppida. Tänuväärseid on maakonnamuuseumide koolitused oma piirkonna väikemuuseumidele. Lisandunud on ERMi omakultuuri osakonna koolitusprogrammid maakonnamuuseumidele. Aktiivne koolituste korraldaja on aastaid olnud Eesti Konservatorite Ühing. Väga tegusalt on oma koolituste ja sügiskooliga startinud ka muuseumipedagoogide ühendus. Märkimisväärne on 2011. aastal koos käinud muuseumitöötajate omaalgatuslik museoloogia lugemisrühm, mille eesmärgiks oli ühiselt arutada kokkulepitud museoloogialaste tekstide üle.

MUUSEUMITÖÖ PARIMATE PRAKTIKATE JAGAMINE

Käesoleva aasta kevadel Pariisis toimunud ICOMi aastakonverentsil oli töögruppide kolmest põhiteemast kõige ulatuslikuma diskussiooniga muuseumide parimate praktikate, nende tutvustamise ja kasutamise teema. Arutleti info koondamise ja kättesaadavuse aspektide üle, rõhutati digitaalajastu tohutuid uusi võimalusi, kuid kõlama jäi tõdemus, et kõige töötavamaks variandiks on siiski emotsionaalne vahetu kogemus.

Eesti kompaktsuse tõttu on meil huvi korral ülevaade kolleegide tööst muidugi kättesaadav. Väga tänuväärse võimalusena on lisandunud ka muuseumi gala eel nominentide esitlusseminar.

Mis puutub kursisolekusse maailmas muuseumimaastikul toimuvaga, siis selles osas on olulise panuse andnud muuseumide ja Eesti Muuseumiühingu koolitusreisid. EMÜ väga tiheda kavaga koolitusreisid on pakkunud põhjalikku tutvumist Euroopa eri piirkondade muuseumide ja nende tööpõhimõtetega, kohtumisi kolleegidega ning omavahelisi erialaseid kirglikke arutelusid. Nende koolitusreiside kasutegurit muuseumiinimestele on raske ülehinnata. Lisaks kursisolekule pakub selline kontsentreeritud pilk ühe piirkonna muuseumimaastikule äärmiselt suurt emotsionaalset laengut, et hoida silmad säravad, hing ergas ja patareid laetud üha uuteks projektideks oma kodumuuseumides.

Muuseumitöötajail nagu kõigil loovatel aladel on operatiivne kursisolek valdkonnas toimuvaga ülioluline. Kas ei võiks unistada, et ka muuseumitöötajail oleksid spetsiaalsed stipendiumid lihtsalt oluliste ekspositsioonide, publikuprogrammide, uute kogumis- ja säilitamisepõhimõtetega jne tutvumiseks.

Jõuamegi vajaduste ja reaalsete võimaluste teemani. Igasuguse erialase arengumudeli juures tuleks rääkida planeerimisest, perspektiivsetest eesmärkidest, prioriteetidest ja saavutamise meetmetest. Ilmselgelt on see paigas muuseumide arengukavades. Eraldi mõttetalgute töögrupp vaagis kevadel muuseumitöötajate koolituse probleeme ka kultuuripoliitika uue raamdokumendi ettevalmistamiseks. Loodeta-

vasti saavad koolituskulude read muuseumide eelarvetes edaspidi ka positiivsemad numbrilised väärtused.

Lõpuks peatuksin põgusalt hetkel uinavas olekus teemal – muuseumispetsialisti kutsestandardid.

2002. aastal kirjutas toonane EMÜ esimees Heivi Pullerits ajakirjas Muuseum, et tulekul on muuseumitöötajate rahvusvaheliselt aksepteeritav kutsekvalifikatsioon, mida on pikka aega arutatud: „Töövõtjale annab see võimaluse kutseala sees planeerida oma arengut, annab aluse elukestvatele õppimisele. Tööandja saab planeerida ja kujundada personalipoliitikat, organiseerida paremini töötajate koolitust, langeb ära kohustus uurida tööleasuva inimese tausta. Koolitaja saab planeerida koolituste vajalikkust ja sisu.“ EMÜ poolt panustas erakordselt suure pühendumusega muuseumitöötajate kutsestandardite väljatöötamise Ülle Kruus. 2005. aastal võeti Kutsekojas vastu muuseumispetsialisti (II, IV ja V taseme) kutsestandardid, mis kehtisid 2008. aastani ja 2008. aastast 2012. aasta 4. jaanuarini. (<http://www.kutsekoda.ee/et/kutseregister/kutsestandardid/kataloog/10086417>) Hetkel muuseumispetsialisti kehtivat kutsestandardit pole ja tegelikult ei jõutud ka seitsme aasta jooksul seda omistava organi ja motivaatorite paika panemiseni. Võrdluseks võiks tuua samaaegselt Kultuuriväärtuste Säilitamise Nõukogu eestvedamisel valminud konservatorite kutsestandardid, mille omistamine läks tööle, ning praegu tegeldakse Euroopa kutsesüsteemis uue kaheksaastmelise standardi väljatöötamisega. Ehk on siin mõtlemisainet, kas oleks põhjust tagasi pöörduda toona muuseumiühingu ja kolleegide poolt suurte lootustega tehtu juurde, mis ideaalsete konsensusete puhul oli mõeldud ja oleks võinud olla baasiks nii muuseumitöötajate erialastele koolitustele kui ka motivatsioonipaketile.

Olen tänulik esmalt väga üllatava ettepaneku eest sel teemal väikest kokkuvõtet teha. See osutus mulle meeldivaks ekskursiks meie valdkonna lähiminevikus ja tänases päevas ning kinnitas veelgi, kui fantastilised, erakordse sise-motivatsiooniga oma alale pühendunud on muuseumiinimesed, kes ikka särasilmalt ja innovatiivselt ning hoolimata ilmselgest alamastusest muuseumivaldkonna niivõrd laiapõhjalisi nõudmisi täites töötavad.

Muuseumitöötaja – see on vist ikka eelkõige elamisviis, mitte pelgalt amet.

MUSEOGRAAFILINE KIIRMÄÄRAJA

— KASPAR JASSA —
EESTI RAHVA MUUSEUM

Muuseumitöötajad on suhteliselt sooja verega selgroogsed olendid, kes omavad vahetevahel prille, peamiselt kampsunkatet ja toidavad oma järglasi mäluga. Muuseumitöötajad elavad igal pool – muuseume on maa peal, maa all ja nii jääs kui ka reheahjus. See seltskond on võrdlemisi kohanemisvõimeline, mistõttu leiame muuseumitöötajaid igalt globuse kontinendilt. Paljud nendest on isegi kogu maakera muuseumiks nimetanud. Eluviisilt on muuseumitöötajad aga üsna paiksed. Samas on nende hulgas ka üksjagu rändureid. Nood tassivad vahel igasugu asju kokku oma templisse ehk muuseumisse. Mõned asjad pannakse altarile välja vaatamiseks ja on pühendatud muuseumitöötajate jumalannale Muusale. Teised asjad aga viiakse jällegi tagatuppa peitu. Lõputu sahmimine nende asjadega ongi põhimõtteliselt selle rahva peamine funktsioon. Märkamatu ahvatletakse lisaks ka teiste liikide esindajaid muuseumisse sisse astuma ja asjade maailmast osa saada. Tänu rahulikule eluviisile pole muuseumitöötajatel ka pahaendelisi vaenlasi. Muuseumitöötajate pühakirjaks on *Codex Icomus*. Läbi pole seda keegi mitte kunagi jõudnud lugeda.

Kaspar Jassa

Nagu me teame, on muuseumitöö lõputu nagu Universum, aga igal muuseumitöötajal on selles siiski oma kihistused:

personalijuht – avastab pidevalt, et tema ümber pole töötajad, vaid tõelised muusad

sekretär – ei lase ennast segada igapäisest pudipadist ning kastab alati ära oma juuksed

raamatupidaja – märkab taaskord, et muuseumis peetakse küll palju raamatuid, aga raha pole suurt nagu kusagil näha

infotehnoloog – füüsilisel kujul pole tal vaja enam eksisteerida

majandusmees – putitades kätega kokku kahte krobelist toruotsa, keerab ta jalgadega laelampii uut pirni ning mõtleb, kui kaua see katus siis tegelikult vastu peab

valveoperaator – on alati võimeline ilmuma sajust erinevast kohast korraga

koristaja – tema pideva nähtamatu tegevuse tulemusena pole muuseum veel kunagi muutunud selleks kurikuulsaks tolmuseks majaks

autojuht – teab, kuhu sõita pole vaja, ning teab, mis kiirusega ta ise parajasti kimaks

direktor – töötaja, kelle jaoks pole mitte miski võimatu ja kes püüab teha seejuures tõsisema näo

ürituste juht – kuna see Rolling Stones meil viimati esineski?

kunstnik – teab, et kui tegelikkust kunstiliste vahenditega õgvendada, siis see ikkagi kestab veel

giid – vahendab ükskõik mida, ükskõik mis kell, ükskõik mis ilmaga

müügispetsialist – müüks hea meelega maha kogu muuseumi, aga kellel siis oleks pappi?

klienditeenindaja – paindlik nagu vitsake, kindel nagu kivake

kommunikatsioonispetsialist – saatis just presika Betelgeuse tähesüsteemi

teadur – teab, et kui teadmine on konstrueeritud re-dekontekstualiseeritult, näeb see kuidagi nagu targem välja

kuraator – muudab veel sekund enne näituse avamist tuhande inimese soovid üheks

toimetaja – ärkab öösel ja saab aru, et 32. leheküljel jäi sõnasse „muuseum“ ikkagi kolm u-d kõrvuti

fotograaf – püüab pildistada peamiselt iseenast, aga enamasti jäävad miskipärast teised peale

varahoidja – kuidas küll paigutada põline riidekapp tikutopsi sisse?

arhivaar – juba tema vaar rääkis, kui väärt on taar

turundusjuht – sai just maha *all-inclusive* paketi, mille käigus külastajal avaneb erakordne võimalus veeta kogu oma elu sünnist hauani muuseumis

koguhoidja – teab täpselt, millisele esemele langes 1968. aastal tolmutera

bibliograaf – tõdeb, et Gutenbergi galaktika on ikkagi ainuke galaktika, mida sa reaalselt käes saad hoida

administraator – töötaja, kes teab absoluutselt kõike, isegi seda, mis kell praegu on

konserveerija – muudab mistahes käki täiesti söödavaks päevapraks

säilitaja – lööb igavesi surmapõlgavaid lahinguid looduse paratamatu tendentsiga laguneda

külastaja – kuna ta niivõrd tihti muuseumis käib, siis tekib küsimus: kellena ta siin õieti töötab?

Muuseumitöötajad on sedavõrd innustunud oma tegemistest ja Muusa teenimisest, et unustavad vahel sootuks maailma olemasolu. Õnneks on olemas oma muuseumi sõbrad ja külastajad, kes tulevad ja räägivad, et tegelikult on maakera olemas ja pöörleb isegi. Siis valgub muuseumitöötaja näole äratundmisrõõm ning ta astub sirge seljaga rahvale vastu ning kutsuvad lahkelt muuseumisse.

Muuseumitöötajad on suhteliselt sooja verega selgroogsed olendid, kes omavad vahetevahel prille, peamiselt kampsunkatet ja toidavad oma järglasi mäluga.

TALLINNAST LEIDENISSE

MUUSEUMITÖÖTAJANA EESTIS JA HOLLANDIS

— HEIKKI PAUTS —

HOLLANDI RIIKLIK VANAAJA MUUSEUM¹

Heikki Pauts

Juba ligi kolm aastakümnet tagasi – 1983. aastal sidusin end Eesti Ajaloomuuseumiga. Tollase koolipoisina hakkasin käima Mati Mandeli korraldatud arheoloogiringis ja suviti Läänemaa arheoloogilistel kaevamistel, kus mind võib praktiliselt igal aastal tänapäevani kohata. 1990–2001 töötasin samas muuseumis arheoloogina, kaevates lisaks Läänemaale ka näiteks Keilas. Muuhulgas üritasime mainitud arheoloogiringile neil aastatel taas elu sisse puhuda, aga kahjuks edutult – ilmselt oli noorte väärtushinnangutes tärkava kapitalismi tingimustes juba sedavõrd suur muutus toimunud, et kooliväliselt ja vabatahtlikult ei viitsitud eriti enam loengutes käia. Need vähesedki, kes peaaegu kursuse lõpuni vastu pidasid, ei süvenenud teemasse piisavalt – üks noor daam näiteks, olles talve jooksul muuseumi kogudes piisavalt arheoloogiliste leidudega tutvunud, kommenteeris pronksist ehet nähes: „Näe – kiviaegne käevõru!“

11 aasta jooksul oli mu igapäevaseks tööruumiks keldris asuv arheoloogiakogu – pärast

Gildihoone hiljutist renoveerimist on nüüd samas kohas muuseumi hariduskeskus ehk eksperimentarium. Möödunud suvel keldrit taas külastades hakkas mulle silma, et ühele selles ruumis olevale rauduksele kunagi minu poolt naljaviluks kleebitud silt „Ohutustehnika kabinet“ on siiani alles – ilmselt on tegemist ainsa (teadliku?) jäänukiga muuseumi renoveerimiseelsest seisundist!

Möödunud aastatuhande viimase kümne aastaga muutus Eesti muuseumides palju. Kasutusele võeti arvutid, sagenesid kontaktid välismaiste muuseumidega jne. Tagantjärele hinnates andis see aeg muuseumimaailmas väga mitmekülgse kogemuse – tähtis oli valmidus osaleda projektides, mida otseselt su ametijuhendis kirjas ei olnud. Selline meelsus tuli ilmselt kasuks ka siis, kui elutee mind 2001. aastal Hollandisse viis – alustasin Leidenis asuvas Hollandi Riiklikus Vanaaja Muuseumis vabatahtlikuna, kes pidi vaheldumisi kiviaegseid tulekivikilde kokku sobitama, näituse ülespanekul seinu vööpama või vanadest inventariraamatutest andmeid arvestisse sisestama. Õnneks oli Hollandi majandus

¹ Rijksmuseum van Oudheden (RMO), www.rmo.nl/english

**Hollandi Riikliku Vanaaja Muuseumi suurim objekt –
Egiptuse tempel**

FOTOD: Hollandi Riiklik Vanaaja Muuseum

Muumiakirst

nendel aastatel veel heas seisus ja ka muuseumidesse otsiti suhteliselt sageli mitmesuguste uute projektide jaoks inimesi. Nii sain peatselt juba tasustatud tööd, projektis nimega „Hollandi mälu”, mille eesmärgiks oli võimalikult palju fotosid digiteerida ning interneti kaudu kõigile kättesaadavaks teha.²

REGISTRAATOR

2003. aastaks olid mu hollandi keele oskus ja teadmised Leideni muuseumi kogudest saavutanud sedavõrd piisava taseme, et mind valiti 40 kandidaadi hulgast muuseumi uueks registraatoriks. Kõige rohkem võiks seda võrrelda ehk klassikalise peavarahoidja ametiga, aga kuna Eesti muuseumides seni minu teada sarnase nimetusega tegelast ei esine³, siis kirjeldan alljärgnevalt mõningaid aspekte oma igapäevatööst ja peamistest projektidest.

1818. aastal asutatud RMO on üks Hollandi vanimaid muuseume, mille kogudes on sadu tuhandeid esemeid Egiptusest, klassikalisest maailmast (Kreeka, Rooma) ja Lähis-Idast. Samas on muuseumi ülesandeks suurima Hollandi arheoloogia kogu (eeljalugu, Rooma periood ja keskaeg) haldamine ja eksponeeri-

2 www.geheugenvannederland.nl

3 Eesti Kunstimuseumis on ka registraatori ametikoht (toimetaja märkus).

mine. Muuseumi tähtsust näitab seegi, et eelmisel aastal käis kroonprints Willem-Alexander meie uut püsiekspositsiooni avamas. Kogudes on hoiul umbes 10 000 kasti kaevamisleid, mida nii kodu- kui ka välismaised arheoloogid sageli kasutavad. Minu jaoks ei ole seega vahet, kas tegemist on kõige tavalisema potikillu, mõne kullast ehte või kahe tuhande aastase Egiptuse muumiaga – kõik esemed on arvel muuseumi digitaalses infosüsteemis, mille haldamise ja arendamisega minul tegelda tuleb.

Esemete registreerimiseks kasutatakse Leidenis juba alates 1997. aastast programmi *The Museum System* (TMS), mis on Adlib'i kõrval üks maailma juhtivaid muuseumide infosüsteeme. Programm koosneb modulitest (esemed, isikud ja organisatsioonid, fotod, laenud, näitused, kirjandus, sündmused, transport jne), mille kaudu esemeid kirjeldades ja sidudes tekivadki väga loogilised kasutusvõimalused. Programmi osi on võimalik oma muuseumi vajaduste järgi mugandada.

LAENUD

Küllaltki suure osa mu tööajast hõivab mitmesuguste laenutuste administreerimine. Keske arheoloogiamuuseumina on RMO andnud esemeid alaliste laenudena rohkem kui 60 Hollandi muuseumile, kokku umbes 1600 eset. Lisaks

sellele laenutatakse meilt igal aastal umbes tuhat eset ajutiste näituste tarbeks, kusjuures laenajateks võivad olla nii väikesed külamuuseumid kui ka maailma suurimad, näiteks Louvre, Briti Muuseum või Metropolitan kunstimuuseum. Laenulepingud, üleandmis- ja vastuvõtuaktid, kindlustussertifikaadid ja esemete füüsilise seisundi raportid on vaid mõningad näited kõigist laenuprotseduurideks vajaminevatest dokumentidest. Esemete ametliku transpordiga kaasareisimine on meie muuseumis küll põhiliselt koguhoidjate ülesanne, aga esineb ka olukordi, kus mul endal tuleb näitustega seonduvaid probleeme kohapeale lahendada sõita.

Viimasel ajal on Hollandis nagu ilmselt igal pool mujalgi muuseumieelarvete järjest tähtsam osa omatulud kultuuriettevõtlusest. Ehkki kohati võib tekkida erinevate huvide konflikt – millised tippesemed jätta oma muuseumi püsiekspositsiooni rikastama ja millised „saata raha teenima“, õnnestub meie külluslike kogude põhjal enamasti piisavalt huvitavaid rändnäitusi koostada. Üks suurimaid sellelaadseid projekte „Life Beyond The Tomb“ (Hauatagune elu) algas juba 2006. aastal. Mitusada muistset eset Vana-Egiptusest reisisid rohkem kui kahe aasta jooksul läbi viie Austraalia linna. Ümbermaailmareis jätkus 2009. aastal mõneti muutunud esemevaliku ja teise nime all – „Fascinating Egyptian Mummies“ (Põnevad Egiptuse muumiad) – Kanadast Jaapanisse ja seejärel Šotimaale. Alates 2012. aasta detsembrist võib meie „surnud kolleege“ ja kõike sinna juurde kuuluvat kohata järjest vähemalt viies erinevas Hispaania muuseumis.

RISK

Selline pidev kantseldamine – iga mõne kuu järel tuleb näitus kiiresti maha võtta, sisse pakkida, järgmisesse linna sõidutada, lahti pakkida, kontrollida ja üles panna – võib pikapeale osa esemete füüsilisele olukorrale ka kahjulikult mõjuda. Samas varitsevad ka muud ohud, näiteks Jaapanis lahkus meie näitus Fukushima just mõni kuu enne hukatuslikku tsunamit ja tuumakatastroofi. Aasta tagasi oli näituse vahepeatuses Rotterdami Kunsthal – seesama ruum, mis just hiljuti ajakirjanduses halvas valguses esines. Ilma suurema vaevata varastati seal seitse kuulsate kunstnike maali, muuhulgas Picasso, Matisse'i, Monet' ja Gauguini omad. Sellest hoolimata koostame praegu veel teist, muumiatega paralleelselt reisivat näitust Kreeka ja Rooma iluideaalidest. Kui kõik hästi läheb, siis võib meie klassikalist keraamikat, säravaid ehteid ja ilmekaid pronkskujusid peatselt ka Helsingis imetleda.

Meie muuseumis töötavad arheoloogid Hollandis enam iseseisvalt ei kaeva, aga sellest hoolimata tuleb mul sageli sadade kastide kaupa leide arvele võtta. Nimelt on arheoloogiaga tegelevad

firmad ja ülikoolid meie taotlusel kohustatud tähtsamate kaevamiste leiumaterjali Leidenile loovutama. Vastupidi on lood meie pikaajalistel väljakaevamistel Egiptuses – teadlased võivad kaasa võtta ainult endatehtud fotod, joonised jms materjali, kõik leiud peavad jääma kohalikesse hoidlatesse. Mõõdunud aasta rahutuste ajal loopisid sinna sisse murdnud külaelanikud, otsides ilmselt kulda või muud väärtuslikku, nendele tähtsusetutena tundunud potikillud ja luud lihtsalt laiali. Mõni kuu tagasi alustas meie muuseum Lähis-Ida arheoloogia uurimiseks uut kaevamisteseeriat Jordaanias, koostööplaani on ka Kreeka ja Tuneesiaga.

UURIMISTÖÖ

Igapäevasesse töösse toovad piisavalt vaheldust mitmesugused infopäringud, nii muuseumi enda töötajatelt kui ka välisuurijatelt. Kõige sagedamini puudutavad need midugi muuseumi kogusid – tahetakse näiteks nimekirja kõigist kivikirvestest, mis teatud provintsist leitud, või siis infot teatud keraamikatuubi esinemise kohta meie kogudes.

Lisaks digitaalsetele allikatele tuleb vastuseid uurijate küsimustele sageli otsida ka muuseumi ulatuslikust arhiivist. Erialase raamatukogu (umbes 50 000 köidet) lisana sisaldab arhiiv näiteks muuseumi täielikku kirjavahetust alates 19. sajandi algusest, arheoloogilisi leiuteateid, fotosid ja muud kogude juurde kuuluvat dokumentatsiooni. Unikaalne on fakt, et vastuolus kehtiva seadusandlusega on õnneks säilinud kogu varane raamatupidamisarhiiv. Tänu sellele on näiteks võimalik teada saada, kui palju maksis direktori väljasõit kaevamistele 1827. aastal või mitu pudelit šerrit telliti näituse avamiseks 1950. aastal. Need detailid võivad tunduda vähetähtsadena, kuid ainult selliseid allikaid kasutades on võimalik saada täpsem ettekujutus muuseumi igapäevasest elust möödunud aegadel. Kuna RMO hakkab peatselt tähistama 200 aasta juubelit, on spetsiaalselt selle sündmuse jaoks algatatud vastavad uurimisteedad. Minu osa nendes moodustab ühelt poolt muuseumi tulmete igakülgne uurimine – kuidas ja kellelt on esemed pärit, aga ka arhiivi digiteerimise nõustamine. Praegu juhendan ma vabatahtlikke, kes varase kirjavahetuse registreid arvutisse sisestavad, et neis oleks võimalik otsida kirja saatja, kuupäeva, teema jms alusel. Taotleme ka lisarahastamist kirjade endi digiteerimiseks.

Lõpule on jõudmas nelja-aastane riiklik uurimisprojekt kõigi muuseumide tulmetest alates 1933. aastast kuni tänapäevani. Teise maailmasõjaga seotud sündmuste tulemusena oli nendel aastatel liikvel palju konfiskeeritud või muul moel ebaseaduslikult soetatud esemeid, mis mitmete omanikuvahetuste ning kunsti- ja antiigiäride kaudu ka veel palju hiljem võisid muuseumikogudesse sattuda. Minu uurimus

näitas siiski, et arheoloogiliste esemete puhul on see võimalus õnneks suhteliselt tühine olnud, samas kui näiteks kujutatavat kunsti koguvad muuseumid peavad selle perioodi tulmeid vägagi kriitiliselt läbi valgustama.

KÄRPED

Ülalolevast võib jääda mulje, et RMO näol on tegemist suure ja rikka muuseumiga, kus kõik asjad on korras. Suur on see tõesti – kuulume kindlasti Hollandi muuseumide esikümnesse. Probleeme on aga piisavalt: osa muuseumi saalidest ähvardab asbesti saneerimine, hoidlates pole praktiliselt enam ruumi uute asjade jaoks, rääkimata puudulikest uurimisvõimalustest. Suurte näituste või laenude ettevalmistamine käib mõnikord lausa töötajate kohvinurga ümbruses. Inimeste töökoormus on väga kõrge ja puhtalt ajapuudusest tekkivad probleemid põhjustavad sageli konflikte. Ministeeriumi komisjon andis meie tööle möödunud aastase visitatsiooni käigus veel kõrgeima võimaliku hinde, aga sellest hoolimata ei pääse me uuel aastal saabuvatest kärbetest. Hollandi kultuuri-sektori maht peab alates 2013. aastast kahanema 200 miljonit eurot, mis tähendab meie jaoks konkreetselt eelarve 16%-list vähenemist. Reorganiseerimise käigus on näiteks juba kaotatud näituste osakonna juhataja, samuti koguhoidjate koordinaatori töökoht. Selle tulemusena on selge, et vähemalt sama palju või rohkemgi projekte tuleb ellu viia veelgi väiksema töötajate arvuga. Aga võrdluseks – samuti Leidenis asuv Etnograafiamuuseum peab 12 inimest lahti laskma ja isegi Rahamuuseum Utrechti (endine Kuninglik Mündikabinet) võib halvemal juhul üldse ukсед sulgeda. Sellistes tingimustes võib tõesti öelda, et meil läheb veel üsna hästi. Ajad muutuvad, inimesed muutuvad, aga muuseumid peavad jääma.

Hollandi Riikliku Vanaaja Muuseumi klassikaline kogu

SIRVILAUAD

EESTI MUUSEUMIÜHING VALIS UUE JUHATUSE

Eesti Muuseumiühing valis 21. mail Pärnus toimunud aastakoosolekul ühingule uue juhatuse koosseisus Epp Alatalu (Eesti Rahva Muuseum), Herki Helves (Viljandi muuseum), Maarja Vaino (A. H. Tammsaare muuseum), Mariann Raisma (Tartu Ülikooli muuseumid), Maret Tamjärv (Eesti Vabaõhumuuseum), Merike Toomas (Tartu Linnamuuseum), Piret Öunapuu (Eesti Rahva Muuseum), Tanel Veeremaa (Muuseum Mii-Milla-Manda), Triin Siiner (Eesti Ajaloomuuseum), Vahur Puik (Tallinna Tehnikaülikooli muuseum) ja Virve Tuubel (Eesti Rahva Muuseum). Juhatus valis esimeheks Piret Öunapuu, aseesimeheks Maarja Vaino ning laekuriks Virve Tuubeli.

Vastavalt üldkoosoleku otsusele on muuseumiühingu liikmemaks alates 2013. aastast viis eurot.

KÄIMAS ON MUUSEUMIDE ÜMBERKORRALDAMISE PROTSSESS

2013. aastal jätkavad neli endist riigimuuseumi tööd uues vormis:

Iisaku Muuseum jätkab vallamuuseumina alates 1. märtsist 2013;

Järvamaa Muuseum hakkab tegutsema osana SA-st Ajakeskus Wittenstein alates 1. juulist 2013;

Läänemaa Muuseum jätkab tegevust koos teiste Haapsalu muuseumidega – linna ja riigi ühise sihtasutusena alates 1. juulist 2013;

Mahtra Talurahvamuseum jätkab valla (või mitme valla) sihtasutusena alates 1. augustist 2013.

1. veebruarist 2013 lõpetab tegevuse Tartu-maa Muuseum.

2013. aasta lõpuks soovitakse sihtasutusteks ümber korraldada Eesti Tervishoiu Muuseum ja Eesti Vabaõhumuuseum. 2013. aastal alustatakse ka arutelusid Hiiumaa Muuseumi, Harjumaa Muuseumi, Valga Muuseumi ja Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseumi tuleviku üle.

VÄÄRTUSARENDEUSE MUUSEUM 2012 ON MIIA-MILLA-MANDA MUUSEUM

12. novembril andis Tartu Ülikooli eetikakeskus kultuuriasutuste konverentsil „Kuidas esitada? Kuidas tõlgendada? Nõukogude aja näide“ esimest korda üle tiitli „Väärtusarenduse muuseum 2012“, mille sai Tallinna Linnamuuseumi filiaal Mii-Milla-Manda muuseum väga põhjaliku ja tulevikku vaatava väärtusanalüüsi ning organisatsioonikultuuri analüüsi eest.

MUUSEUMITÖÖTAJA ENESEARENGUST JA MUUSEUMIST KUI ÕPPIVAST ORGANISATSIOONIST

— TRIIN SIINER —
EESTI AJALOOMUUSEUM
EESTI MUUSEUMIÜHINGU JUHATUSE LIIGE

Tahan alustada pisut intrigeeriva küsimusega – kas muuseum on õppiv organisatsioon? Kõikide muuseumide üks põhifunktsioon on haridustegevus, aga tavapäraselt on see suunatud muuseumist väljapoole, külastajatele. Mil määral toimub muuseumi sees pidev muutumise ja õppimise protsess ning kuidas on see seotud muuseumide eetikakoodeksi, missiooni ja ühiskonna ootustega? Hetkel peame tunnistama, et pikaajaliselt planeeritud koolitusstrateegia muuseumidel puudub. Loomulikult võiks küsida, kas seda ongi vaja – siiani on ju hakkama saadud ilma. Püüan alljärgnevalt tõestada, et tulevikule mõeldes me ilma ei saa.

Triin Siiner

Arengu eesmärk on muutus. Selleks, et olla ühiskonnas mõjus, tuleb muuseumil ja seal töötavatel inimestel hakata oma tööd nägema laiemas kontekstis, astuma välja ajaloo ja aina julgemalt ütleva sõna sekka aktuaalsetes ja olevikulistest küsimustes. Sellist muutust nimetatakse maailmas nn uue muuseumi sünniks. Oluline selles muutuses on muuseumiprofessionaali ehk museoloogi kriitiline enesepeegelduse võime.

Dialoogi aluseks ühiskonnaga on oma töö pidev kriitiline küsimuse alla seadmine. Maailmas, kus kõik muutub, ei saa jääda ükski senine eeldus iseenesestmõistetavaks. Ka mitte muuseumis, mis traditsioonilises tähenduses esindab püsivust ja muutumatust.

Stephen Weili (1990) käsitluses tuleb uue muuseumi juhtimisel selgelt lähtuda nn turuolukorrast, kus mõjus, tõhusus ja hindamine

on tegevuse põhialused. Muuseum ei ole enam iseenese õigustus, selle määrab ära tema pakutav ühiskondlik kasu. Seniste normide, väärtuste ümbervaatamine on iga muuseumi jaoks suur muutus ja selle keskmes on muuseumitöötaja. Muuseum kui organisatsioon saab muutuda siis, kui muutub see, kuidas töötajad suhtuvad organisatsiooni, mõistavad selle toimimist ning millisena näevad oma igapäevatöö seoseid organisatsiooni arenguga.

Lähiaja suurimad väljakutsed muuseumide jaoks seisnevad selles, kuidas suudetakse laiendada töötajaskonna tähendusraame, mis on professionaalse tegevuse ja isikliku professionaalse identiteedi aluseks.

MIDA TÄHENDAB PROFESSIONAALSUS MUUSEUMITÖÖS?

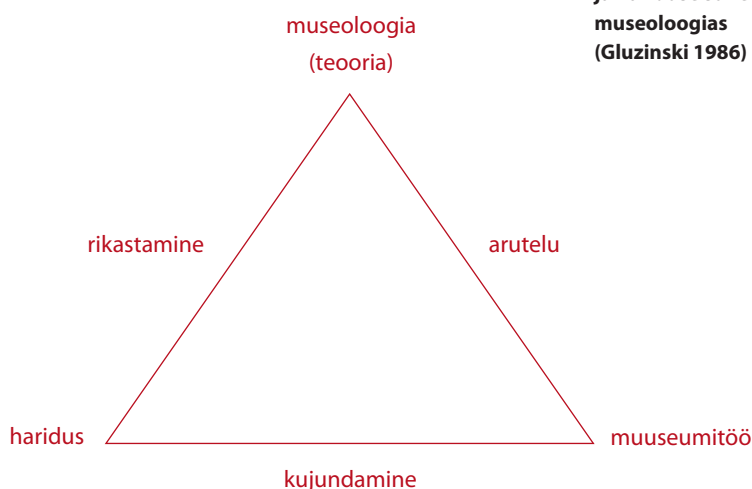
Wojciech Gluzinski (1986) viitab muuseumivaldkonna elukutsele, mis põhineb kolmel kriteeriumil:

- ühine tegevusvaldkond (muuseumid),
- erialane ettevalmistus (s.o muuseumile orienteeritud),
- ühine erialaste teadmiste kogum, mis hõlmab ühiseid moraalnorme, mida väljendab kutseetika koodeks.

Praktilise töö, koolituse ja teooria seosed defineerivad professionaalsuse, kompetentsid, mis määratlevad kutselise muuseumitöötaja identiteedi.

Seda identiteeti täiendab Gluzinski olulise komponendiga – sotsiaalse vastutusega, mis määratleb suhte professionaalsuse ja ühiskonna vahel. Iga muuseumitöötaja eetilise vastutuse peaks olema seotud oma eriala kasutamisega ühiskonna ja selle arengu teenimiseks. Sellist professionaali võib nimetada museoloogiks. Professionaalseks kogukonnaks saamiseks ei piisa sellest, kui me töötame muuseumis. Kogukond sünnib jagatud teadmistest ja väärtustest.

Teooria, praktika ja hariduse suhe museoloogias (Gluzinski 1986)

EESTLASED NÕUKOGUDE RELVAJÕUDUDES

Eesti Sõjamuuseum ootab kõigi Nõukogude relvajõududes teeninud eestlaste meenutusi, et kevadeks saada kokku vähemalt 5000 mehe mälestused.

Kõige lihtsam viis oma mälestused jäädvustada on täita ankeet, millele pääseb muuseumi kodulehel asuva portaali kaudu aadressil www.esm.ee/ankeet. Kes soovib, võib seda teha ka paberil – huvi korral palub muuseum ühendust võtta telefonil 5860 0430 ja vastata suuliselt või jätta kontaktandmed, kuhu ankeet saata.

Kõik ankeeditäitjad on oodatud muuseumihoone remondi lõppedes 2013. aasta kevadel tasuta ekskursioonile Viimsi mõisas asuvasse Eesti Sõjamuuseumisse ning lähedalasuvasse rasketehnika angaari.

NUKU muuseumis on avatud Eesti teatrimaskide näitus, kus lisaks Nukuteatri ja muuseumi kogusse kuuluvatele maskidele on eksponeeritud maskid ka üheteistkümnest Eesti teatrist. Ühtekokku on näitusel paljude eesti teatrikunstnike loominguna sündinud 95 väga erilmelist ja eri vanuses maski nii lastelavastustest kui ka täiskasvanutele suunatud muusika-, tantsu- ja sõnalavastustest. Näituse koostas Kati Kuusemets ja see jääb avatuks 2013. aasta veebruari lõpuni.

Tartu Ülikooli kunstimuuseumis on avatud värvikas ja valgustav näitus „Puusse lõigatud pildid. Jaapani traditsiooniline puolõikegraafika“, mis tutvustab Jaapanis tänaseni kasutusel olevat traditsioonilist graafikatehnikat – värvilist puolõiget. Eesti kogudest pärit 18.–19. sajandi *ukiyo-e* puolõigetele pakuvad põnevat võrdlust 20. sajandi jaapani kunstnike tööd, mis pärit Adachi Fondi kogust Jaapanist. Näitus tutvustab jaapani värvilise puolõike töövõtteid ja materjale, rõhutades selle ajaloolise tehnika omapära ning jätkuvust ka kaasaegses Jaapanis. Näitus jääb avatuks 15. märtsini 2013.

Niguliste muuseumis on avatud näitus „Ars moriendi. Suremise kunst“. Väljapanek keskendub kesk- ja varauusaegsele mälestamis-, matuse- ja surmakultuurile, pühendudes eeskätt nende teemade kajastamisele selle perioodi kirikukunstis. Näitusega kaasnevad loengud, kuraatori-ekskursioonid, haridusprogrammid ning kevadine filmiprogramm. Näituse kuraator on Merike Kurisoo ja kujundaja Liina Siib. Näitus „Ars moriendi. Suremise kunst“ on Niguliste muuseumis avatud 2. juunini 2013.

S. Weil (2002) on rõhutanud uute kompetentsidena:

- avatud õppekava professionaalsel ettevalmistusel. Mida laiem on teadmine ühiskonnast, seda loovam ja asjatundlikum ollakse mitmel alal;
- avaliku tagasiside analüüsimisoskus ja selle kasutamine oma tegevuse planeerimisel;
- koostööoskus – organisatsioonisisene koostöö on eduka muuseumi alus. Enam ei ole võimalik püsida kitsalt oma valdkonna raamides. Selline kollegiaalne partnerlus laseb muuseumil laiendada tegevuse piire, jagada riske, kasutada maksimaalselt ressursse, jõuda uute sihtrühmadele, parandada teeninduskvaliteeti, omandada täiendavaid oskusi ning võita ühiskondlik ja poliitiline toetus.

Üks olulisemaid väljakutseid kaasajal on see, et muuseum, olles traditsiooniliselt „teadja“ ja „omaja“ rollis, saaks õppivaks organisatsiooniks, pidevalt muutudes ja õppides nii organisatsiooni kui ka indiviidi tasandil. Eesmärk on muutuda kogudekesksest, ühiskonnas avalikku sotsiaalset vastutust vältivast institutsioonist inimesekeskses, avatud ja oma rolli kriitiliselt peegeldada suutvaks organisatsiooniks.

Maailmas, kus kõik muutub, ei saa jääda ükski senine eeldus iseenesestmõistetavaks. Ka mitte muuseumis, mis traditsioonilises tähenduses esindab püsivust ja muutumatust.

Kuidas vastab muuseumide koolitussüsteem neile eesmärkidele? Seni on muuseumitöötajatele täienduskoolitusi pakkuvate osapoolte ring olnud lai. Nimetada võib traditsiooniliselt Muuseumiühingut koostöös Rahvakultuuri Keskusega, Konservatorite Ühingu ja Kanutit, Muuseuminõukogu (näiteks hariduskomisjoni ja kogude komisjoni), ERMi omakultuuride osakonda. Lisaks veel ülikoolid – Tallinna Ülikool ja Tartu Ülikool. Selles koolitustegevuses hakkab silma, et pakutud koolitused, konverentsid, teabepäevad sünnivad tegijate tunnetatud vajadusest. Tegevuse puuduseks on, et teemade

ja ka toimumisaegade osas ei ole omavahelist koostööd ega koordineerimist. Enamik täienduseõppe võimalustest on praktilist laadi ja suunatud eelkõige kitsa eriala inimestele – kas eraldi konservatoritele, muuseumipedagoogidele, koguhoidjatele jne. Peaaegu täiesti puuduvad valdkondadeüleised museoloogilised koolitused, kuigi vajadus ja huvi nende järele on väga suur. Positiivse näitena võib märkida Balti Museoloogiakooli suunitlust teoreetilise ning rahvusvahelise käsitluse laiendamiseks muuseumivaldkonnas.

Kogukonnana tunnetatakse, et puudu jääb ühisest arusaamisest. Nii jäid sel sügisel Narvas muuseumide festivalil muinsuskaitse ja museoloogia hariduse töötoa kokkuvõttes kõlama küsimused – kuidas on võimalik väita, et muuseumides ja muinsuskaitstes piisab kultuuripärandi säilitamise ning tutvustamise arenguks üksikutest täienduskoolitustest ja töökogemusest? Ja kas süsteemne kultuuripärandi haridus looks parema sidususe ühiskonnaga, kas valdkonna üldine kuvand muutuks? Ja ehk kõige olulisemana – kes peaks kultuuripärandi parema ja süsteemsema väljaõppe organiseerimisega tegelema?

Sellest viimasest küsimusest lähtudes kogunes 13. novembril Tartus Eesti Rahva Muuseumis ümarlaud koosseisus: Urve Gromov (Rahvakultuuri Keskus), Marike Laht (Konservatorite Ühing), Merike Lang (Muuseuminõukogu hariduskomisjon), Piret Õunapuu (Muuseumiühing), Triin Siiner (Muuseumiühing), Mariann Raismaa (Muuseumiühing), Kaie Jeaser (MuIS), Kaja Visnapuu (Muuseuminõukogu hariduskomisjon), Külli Lupkin (ERM) ja Eva-Kaia Vabamäe (ERM). Ühise kokkusaamise eesmärk oli tutvustada osapoolte koolitusplaane aastaks 2013 ja seejärel arutada Eesti muuseumide täienduskoolituse tuleviku teemadel.

Kokkusaamisel kõlanud mõtted võib kokku võtta nii.

Muuseumivaldkonna arendus muuseumitöötaja kaudu peaks olema muuseumide kui kogukonna ülesanne – ei ole kuigi reaalne oodata abi vaid ülikoolidelt või ministeeriumilt. Muuseumid ise tajuvad kõige paremini oma valdkonnasiseseid vajadusi. Koolitustegevuse koordineerimine ja planeerimine peaksid olema muuseumideülese koostöökoogu ülesanne, kes teeb tihedat koostööd muuseumidega. Sellesse ümalauda kuuluvad kõik koolitusi pakkuvad osapooled. Koolituskava väljatöötamisel tuleb alustada koolitusvajaduse kaardistamisest.

Koolituste planeerimisel tuleks arvestada nende järjepidevusega – eesmärk on pakkuda erialast arenguvõimalust võimalikult paljudele muuseumitöötajatele. Ühekordsel koolitusel ei ole valdkonda muutvat mõju. Unustada ei tohiks kedagi – täienduskoolitusi vajavad kõik – saalivalvuritest-klienditeenindajatest kuni muuseu-

mijuhtideni. Muuseumid ja muuseumitöötajad vajavad ka pikemaid valdkondadeüleseid koolitusi. Näiteks teadmised turundusest, suhtlemisest või museaali säilitamisest on olulised kõigile muuseumis töötavatele inimestele. Ühised teadmised toetavad ka muuseumisest dialoogi eri valdkondade vahel. Marike Laht tõi näite igapäevaelust – sellest on üksi vähe, et muuseumi koguhoidja või restauraator teab eseme säilitamistingimusi, seda peaks teadma ka direktor, kes teeb olulisi otsuseid. Hea otsus sünnib arutelus, mille osapooled on valdkonna spetsialist ja direktor.

Kogunenud ümarlaud plaanib uuesti kokku saada kevadel 2013. aasta alguses toimub Muuseumiühingu, ERMi omakultuuride osakonna ja Muuseuminõukogu hariduskomisjoni koostöös muuseumide koolitusvajaduse kaardistamine. Tulevikule mõeldes on tarvis luua süsteem, kus igal aastal, näiteks kevadel, annavad muuseumijuhid teada muuseumide koolitusvajadusest, mille alusel toimub koolituskavade planeerimine. Töötajate koolitusvajadusi on hea uurida aasta läbi iga toimunud koolituse lõpus, et sügiseks uue aasta koolituskava kokku panna. Tähtis on, et kogutud informatsioon jõuaks ühte kohta ja oleks aluseks planeerimisprotsessis.

Ühine arutelu tekitas palju ideid. Näiteks juba 2013. aasta sügisel võiks alata uue muuseumitöötaja aastane koolitusprogramm „Kollegilt kolleegile”. Aastane kava annaks ülevaate muuseumitöö erinevatest valdkondadest ja looks võimaluse koos õppides panna alus professionaalsele kogukonnale.

Lõpetuseks lisan, et lähitulevikus oleks kindlasti oluline ka ühise koolituste arengukava koostamine, sest õppivaks organisatsiooniks saab muuseum siis, kui iga töötaja professionaalne enesetäiendus on kooskõlas valdkonna arengu eesmärkidega. Ja muuseumitöötajatest professionaalseks kogukonnaks saame siis, kui meil on ühised teadmised ja jagatud väärtused.

2013. aasta koolituskavaga saab alates detsembri keskpaigast tutvuda aadressil www.muuseum.ee.

KASUTATUD KIRJANDUS:

Gluzinski, Wojciech 1986. *About museum profession.* – V. Sofka (ed.). *Basic Paper: Methodology of Museology and professional training.* ICOFOM Study Series, 1. Stockholm, 24–35.

Weil, Stephen E. 1990. *Rethinking the Museum and Other Meditations.* Washington: Smithsonian Institution Press.

Weil, Stephen 2002. *Training for Tomorrow's Museums.* – S. Brown (ed.). *Study Series of ICOM International Committee for Training of Personnel.* 10, 5–6.

Tartu Linnamuseumis on avatud näitus „Eesti töös on Eesti kuld. Tartu tööstus 1920–1940“, mis tutvustab linna tööstusettevõtteid ja nende toodangut II maailmasõja eelsetel kümnenditel. Näitus on pühendatud Eesti Vabariigi 95. sünnipäevale. Näituse kuraatorid on Aime Kärner, Teesi Kivivare ja Eevi Kärda ning see jääb avatuks 30. aprillini 2013.

Eesti Ajaloomuuseumi uus haridusprogramm „Vettpidavad asitõendid. Detektiivimäng keskaja kaubanduse ja arheoloogia ainetel“ valmis näituse „Vettpidavad allikad. Keskaegne leid Tallinna lahest“ raames. Kuigi Suurgildi hoone väikeses saalis on väljapanek avatud 26. veebruarini 2013, jääb programm kasutusele ka pärast selle lõppu. Haridusprogramm sobib õpilasgruppidele alates 5. klassist, samuti täiskasvanutele meeskonnakoolitusena. Grupi suurus kuni 20 inimest. Programm kestab 1,5 tundi. Programmi autorid on Eesti Ajaloomuuseumi muuseumipedagoog Triin Siiner ja teadur-kuraator Krista Sarv.

Eesti filmi 100. juubeliaasta raames avati Maarjamäe lossis **Eesti Ajaloomuuseumi Filmimuuseumi** näitus „SIIN ME OLEME! Eesti filmi esimene sajand“. Tegemist on esimese nii mahuka näitusega, mis kõneleb Eesti filmist läbi aegade. Küllastajatele avaneb kodumaise filmi lugu filmitootmisprotsessi kaudu, mis võimaldab heita pilgu selle põneva ning salapärase maailma telgitagustesse. Eesti Filmimuuseum teeb näituse raames koostööd Tallinna Linnateatriga. Tallinna Linnateatri etenduse „Eesti filmi laulud“ piletiga pääseb näitusele „SIIN ME OLEME! Eesti filmi esimene sajand“ sooduspiletiga. Näitus on avatud 29. detsembrini 2014.

KURESSAARE LINNUSE JAOKS LOODUD ETENDUSES „MÜNDI LÖHN“ OSALEVAD KA MUUSEUMITÖÖTAJAD

Kuressaare Linnateater pani koostöös Saaremaa Muuseumiga valminud ning spetsiaalselt Kuressaare linnuse jaoks loodud etenduse „Mündi lõhn“ sissejuhatavas rollis esinema Muuseumitöötaja. Nii tulebki Saaremaa Muuseumi töötajatel Olavi Pestil ning Raul Salumäel Kuressaare linnuse kapiitlisaalis etendatava lavastuse sissejuhatavas osas vaheldumisi iseenda rollis üles astuda. Lavastuse põhisisuks oleva näidendi kirjutas kokku Kuressaare linnateatri direktor Piret Rauk. Etenduse lavastas Aarne Mägi, kunstnikutöö tegi Jaak Vaus. Etendust mängitakse vähemalt kuni 2013. aasta suvise turismihooajani, aga loodetavasti edaspidigi.

SOOME MUUSEUMI- TÖÖTAJAD ON HÄSTI ORGANISEERUNUD

— ULLA MÄTTÖ —
MUUSEUMITÖÖTAJATE AMETIÜHINGU LIIT

— ANNA JOUTSENNIEMI —
AKAVAN ERITYISALAT

MEIE SIHIKS ON ÕIGLANE PALK!

Kokkuhoiule suunatud tegevused heidavad praegusel hetkel varju Soomes jõuliselt arenevale muuseumisektorile. Töötajate madal palgatase on meie ametiühingu kõige keskmaks väljakutseks muuseumitöötajate huvide kaitsmisel.

Muuseumid on viimaste aastate jooksul sattunud Soomes kõikuva kultuuripoliitika objektideks. Tundub, et kogu sektor on samaaegselt nii tõusnud kui ka mõõnas. Ühelt poolt mõistetakse, et muuseumid võivad pakkuda kas või turismile ennenägematuid võimalusi, teisalt sunnivad kohaliku omavalitsuse ja riigi kokkuhoiumeetmed muuseumi veelgi enam kokku tõmbama – ja seda kõike valdkonnas, mis juba niigi kannatab ka Soome mõistes liiga madalate palkade ja nigela tööhõive tõttu.

Palk ja kutsealaga seotu ongi kõige olulisemad töötajate huvide kaitse küsimused kõikide muuseumide töötajate esindusühingu ehk Muuseumitöötajate Ametiühingu Liidu (MAL) ja selle katusorganisatsiooni Akavan Erityisalat (Akava Erialad) jaoks.

Ka Soome muuseumitöötajad tegutsevad erialalise töö kasvavate pingete all. Viimastel aastatel on kutsetegevuses avanenud ukSED päris uutele erialadele, mis eeldavad lisaks traditsioonilisele muuseumitöö valmisolekule teadmisi näiteks ärimajandusest, turundusest ja võrgustikest, loovusest ja paindlikkusest rääkimata.

Hoolimata sellest, et nõudmised töö suhtes on kasvanud, on sektori palgatase püsinud madal. Eelkõige on palgad jäänud madalaks kohalikes omavalitsustes, hoolimata sellest, et tööülesannete täitmine eeldab töötajalt kõrgharidust. Kõrgharidusega muuseumikuraator teenib kohaliku omavalitsuse palgal olles umbes 1600 eurot vähem kui akadeemilise kõrgharidusega töötajad Soomes keskmiselt.

2012. aasta kevadel Soomes käivitunud dikussioon Guggenheimi muuseumi võimaliku ehitamise üle Helsingisse tegi muuseumidele teene selles mõttes, et uut moodi tõsteti esile muuseumide väärtust turismimagnetina ja laiemat kõlapinda sai kogu valdkonnas tehtava töö väärtustamine. Samuti on informatsioon muuseumikülastuste ja ka muu kultuuriharrastuse elukvaliteeti parandavast mõjust levinud soomlaste aruteludesse.

Ametiühingu oluline ülesanne üleriigilistel läbirääkimistel kollektiivlepingu üle on tõsta esile kõrgeid nõudmisi, mis muuseumitööle on seatud. Samavõrd tähtis on, et erialainimesed ise rõhutaksid oma töö mitmekülgust ja väärtustaksid seda.

Ulla Mättö

Anna Joutsen-niemi

Ateneumi kunstimuuseum

FOTO: Tero Hanski

Okupatsioonide Muuseumi püsiekspositsiooni lisandub detsembris Siima Škopi sotsrealistlike propagandaplakatite näitus.

2013. aasta veebruaris avatakse näitus „Metsavennad!“, mis annab ülevaate Eesti territooriumil aset leidnud relvastatud vastupanust Nõukogude võimule aastatel 1944–1980. Metsavendade saatuste näitel kajastatakse vastupanu tekke põhjuseid, osalejate eesmärke ning olukorda, metsavendade loodud organisatsioone, aga ka relvastatud vastupanu tulemusi ning lõppu. Näitusel jõuavad esmakordselt avalikkuse ette mitmed metsavendade valmistatud või kasutatud esemed, fotod ning dokumendid.

AHHA teaduskeskuse Tartu majas on avatud uus kosmoseteemaline näitus „Ahha, kosmos!“. Tegemist on rahvusvahelisel laia meediakajastust leidnud näitusega, mis on valmistatud Austraalia teaduskeskuses Scitech. Välja on pandud pea kaksikümend interaktiivset eksponaati, mille abil saab maandada kosmosesüstiku, juhtida marsikulgurit ning uudistada päris sputnikut. Näitus jääb avatuks kuni 2013. aasta aprillini.

Tartu AHHA elusaalis saab uudistada valikut Tartu Ülikooli loodusmuuseumi luustike kollektsioonist. Näitusel on väljas laama, piisoni, käabusvaala, morsa, hobuse, kaelkirjaku jt skeletid. Luustikud jäävad AHHAasse kuni loodusmuuseumi remondi lõpuni.

Rahvusvahelisel muusikapäeval, 1. oktoobril esitleti **Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumis** klaverimeister Ludwig Ehrigi valmistatud ja OÜ Tsunfjtjänese konserveeritud Eesti vanimat tänaseni säilinud klaverit. Seda pea 200 aasta vanust pärlit on igal muuseumi külastajal võimalik imetleda muuseumi püsiekspositsioonis. Avatud on ka uus näitus „eesti = ballett“ koos põneva haridusprogrammiga.

UUDISEID SOOME MUUSEUMIDEST

SOOMES TEGUTSEB KULTUURIPÄRANDI HARIDUSSELTS

Kultuuripärandi haridusselts avaldab kultuuripärandi säilitamise temaatikaga seonduvaid õppematerjale. Selts püüab vahendada kultuuripärandisse suhtumist eriti lastele ja noortele, tegutsedes selle heaks aktiivses koostöös koolide ja õpetajatega ning muuseumide ja teiste kultuuriasutustega. 2012. aastal ilmus väljaanne „Soome maailmapärandipaigad alushariduses“. Liikumise ja sportimispaikade roll kultuurikeskkonna osana on tõstetud esile õpilastele ise uurimiseks mõeldud õppematerjalides „Hea enesetunde keskkonnad“. <http://www.kulttuuriperintokasvatus.fi/>

ÜLDKEHTIV LEPING KUI OLULINE SAMM EDASI

Riigi ja kohalike omavalitsuste sektoris seovad muuseumide töötajaid töö- ja avaliku teenistuse lepingud, lepingu läbirääkimistel osalevad ka muuseumitöötajate ametiühingu liikmed ühise, kõrgharidusega töötajaid esindava läbirääkimisorgani kaudu.

Erasektoris on lugu muuseumidega palju segasem ja töötingimuste üle peab läbirääkimisi Akava Erikoisalat ry koos mitmeid teenindusala-sid esindava tööandjate liiduga.

2011. aasta sügisel saavutati äärmiselt oluline edusamm, kui eramuuseumide leping muutus n-ö üldkehtivaks, ja esmakordselt seob üldkehtiv leping nüüd kõiki professionaalseid eramuuseumi. Üldkehtivus on aastaid olnud Akava Erikoisalate ja muuseumitöötajate ametiühingu kõige kesksem eesmärk.

Üldkehtivus tähendab seda, et vastavalt Soome töölepingu seadusele peab kõigis eramuuseumides, mis saavad riigilt toetust, järgima vähemalt miinimumtasemel lepingus sätestatud. Muutus tõi paljude muuseumitöötajate jaoks kaasa märkimisväärse muutuse ka palgas ja töötingimustes.

TÖÖTAJATE ORGANISEERUMISE ASTE ON KÕRGE

Soomes on kutselised muuseumitöötajad üsnagi hästi oma liitu organiseerunud. Umbes 80 protsenti muuseumide spetsialistidest on valinud Muuseumitöötajate Ametiühingu Liidu (MAL) oma liiduks. Ametiühingud annavad palgasajajatele turvalisusetunde ja järjepidevuse ning on kesksel kohal ühiskondlikus otsustamisprotsessis.

MAL asutati pea 50 aastat tagasi. Liikmeid on liidul pisut üle 1700 ja see on suuruselt seitsmes liit oma katusorganisatsioonis Akava Erikoisalat, mis omakorda kuulub kõrgharidusega inimesi esindavasse keskliitu Akava.

MALi liikmeskond koosneb muuseumide erialaspetsialistidest. Kõige üldisemad ametinimetused on teadur, kuraator, muuseumi direktor, muuseumipedagoog ja konservator. Liikmetest umbes pooled töötavad kohalikes omavalitsustes, neljandik eramuuseumides ja neljandik riigi alluvuses. Riigisektoris on suurteks tööandjateks Museovirasto (Muinsuskaitse amet) ja Riiklik Kunstimuuseum.

MALi hinnatakse muuseumides väga kõrgelt ja tema esindajatelt palutakse arvamused avaldusi siis, kui soovitakse sisse viia muuseumi puudutavaid seadusemuudatusi. Liidu esindajad jälgivad aktiivselt kõike muuseumide valdkonnas toimuvat ja esitavad vajadusel oma seisukoha. Organisatsioon teeb ettepanekuid ka üksikliikmete palga- ja ametisemääramise küsimustes.

Tõlkinud Ene Härmatis

Kuidas liikuda edasi?

— ÜLLE KRUUS —
ADAMSON-ERICU MUUSEUM

Mitmed probleemid on Soome ja Eesti muuseumitöötajatel käesoleval ajal sarnased: üleriigilised majandussurutised tekkinud kärped pitsitavad ka Soome lahe lõunakaldal. Sarnaselt oleme panustanud ideid ja loovaid lahendusi uute ja suurt rahvusvahelistki huvi tekitanud muuseumide ekspositsioonidesse (KUMU, Eesti Ajaloomuuseum, Eesti Meremuuseumi Lennusadam jne).

Ebaharilik on käesolevas võrdluses see aspekt, et seni pole piisavalt jaksatud panustada muuseumispetsialistide motivatsiooni, kes andsid sisu neile suurtele muutustele ja ekspositsioonidele. Ressursse napib sisuliselt kõigis muuseumides palgavahendite ja erialasese koolituse osas. Mini-meeritud koosseisud ei taga enam jätkusuutlikku toimimist üha uusi väljundeid vajavates kaasaegsetes muuseumides.

Pikemas perspektiivis oleks väga oluline kogunemine ühe ametiühinguorganisatsiooni katuse alla. Soomes on juba aastakümneid toimunud jõuline ametiühingu struktuur ja seal räägivad valdkonna liidrid oma tööandjatega riigi ja omavalitsuste tasandil. Arvud, mis artiklis on välja toodud organisatsiooni kaasatuse, liikmelisuse ja tulemustena kehtestatud palkade kohta, üllatavad ju ikkagi positiivselt. Eestis on muuseumikogukonna liikmetel veel pikk tee minna...

Eesti Muuseumiühing on

kutseorganisatsioon, mille juhatuse liikmeid on aeg-ajalt delegeeritud Teenistujate Ametiühingu Organisatsiooni (TALO) läbirääkimistele kultuuriministeeriumi haldusala muuseumide aruteludesse, kuid juba aastaid on riigipoolne toetuse tõus palgavahendite osas olnud olematu. Pigem on omatulu teenimise kohustus suurenenud ja seda ka töötasude lõigus. Väidetakse, et sõltub muuseumi juhtkonnast, kuhu omatulu suunatakse, ning jälle on kujundlikult situatsioon „nokk kinni, saba lahti...“, sest tõusnud pole ka majandamiskuludeks saadav toetus ning riigi vara valvama ja hooneid kütma peab iga muuseum endiselt. Hinna tõus on valus ka institutsioonide ter-vikeelarveid lähemalt uurides.

Eestis puuduvad sügavamad kollektiivlepingute sõlmimise traditsioonid ning tunnustada saab näiteks Eesti Rahva Muuseumi, Eesti Meremuuseumi ja veel mõnd kollektiivi, kus juba aastaid on aktiivne ametiühingu usaldusisik pidanud vajalikuks direktoriga järjepidevalt kollektiivlepinguid sõlmida.

Küllap peame ka Eestis süvenema oma õiguste ja võimaluste paremale kaitsmisele ning olema sihikindlad, teadlikumad ja aktiivsemad. Üks-kaks valdkonna liidrit ei saa seda tööd ka parima tahtmise ja pühendumise juures kõigi eest ära teha. Vaja on konsensust osapoolte vahel ja ärakuulamise oskust, et jõuda sisuliselt ning organisatoorselt uuele tasandile. Soomest on palju õppida!

Jõudu meile kõigile argumentide sõnastamisel ja muuseumivaldkonna väärtustamisel 2013. aasta algavatel läbirääkimistel uute eelarvete osas!

UUSIMAA MINEVIKUPÄRAND ON NÜÜD INTERNETIS TUTVUMISEKS

Uusimaa on täis minevikupärandit, mida hoitakse paljudes erinevates muuseumides. Praegu saab Uusimaa minevikupärandiga mugavalt tutvuda aadressil www.museo-opas.fi või www.musei-guide.fi. Ülevaatlik ja kergesti kasutatav lehekülg esitleb soome, rootsi ja inglise keeles paarisdat paika alates rahvuslikest suurmuseumidest ja lõpetades omanäoliste väikemuseumidega. Muuseumide juht pakub välja ka valiku muuseumituure, mis on kokku pandud kas teema või piirkonna kaupa. Muuseumide juhi koostamise peamised eestvedajad olid Lääne-Uusimaa maakonnamuuseum Raaseporis, Kesk-Uusimaa maakonnamuuseumina tegutsev Helsingi linna-muuseum ja Ida-Uusimaa maakonnamuuseumina tegutsev Porvoo muuseum.

Ateneumis on avatud rahvusvaheline näitus sümbolistlikest maastikumaalidest. Näitus „52 hinge“ esitleb laia valikut poeetilistest, müstilisest ja sensuaalsetest looduse tõlgendustest, mis on maalitud aastatel 1880–1910. Näitusel on maastikke sellistelt meistritelt nagu Paul Gauguin, Vincent van Gogh, Edvard Munch, Piet Mondrian, Wassily Kandinsky, Claude Monet ja James McNeill Whistler. Soome sümbolistlikku kunsti esindavad Väinö Blomstedt, Albert Edelfelt, Akseli Gallen-Kallela, Hugo Simberg ja Ellen Thesleff. Kokku on näitusel eksponeeritud töid 52 kunstnikult. Näitus on avatud 17. veebruarini 2013.

Ainee Kunstimuuseum on aktiivne maalikunsti kohtumispaik Tornios. Avalikkusele pakutakse muuseumi kogude põhjal koostatud näitusi, vahetatavaid näitusi, töötube ja loenguid. Muuseumi kogudesse kuulub mitmeid Soome maalikunsti pärleid ja paljude huvipakkuvate kunstnike teoseid. Põhjasoomlaste kunsti osa kogudes on märkimisväärne.

Hotelli- ja Restoranimuuseum Helsingis on ainus omataoline muuseum Põhjamaades. Siin on avatud uus interaktiivne püsinäitus „Teie teenistuses!“, mis on ringkäik rahvuslikku toidu ja joogikultuuri ning reisimise ajalukku Soomes. Muuseum pakub ka programme õpilastele ja gruppidele.

MEREMUUSEUMI LENNUSADAM

— JUHAN KREEM —
TALLINNA LINNAARHIIV
EESTI MEREMUUSEUMI TEADUR 1994–1996

Meremuuseumi filiaali avamine Lennusadama taastatud vesilennukite angaarides 11. mail 2012 oli kahtlemata suursündmus. Muuseum sai 2004. aastal pärast pikki eksirännakuid oma laevastikule lõpuks püsiva kodu. Edasine areng tähendas Lennusadama ümbruse korrastamist ja ekspositsioonipindade rajamist. Kui juba mõnda aega oli muuseumil päevakorral maailma vanima veel vees oleva allveelaeva Lembit kuivaletoetamine, siis nüüd lisandus sellele unikaalse arhitektuurimälestise, koorikbetoonkuppelitega vesilennukite angaari restaureerimine. Suured tööd mõlemad ja nüüd on nad tehtud.

Enne vastavatud näituse juurde asumist mõelgem siiski korraks veel sellele, kuivõrd suure saavutusega tegelikult on tegu. Kui otsustajate retooriliselt kõmavatesse lausetesse, mida kasutati Kumu ehitamise õigustamiseks ja mis nüüd on taas käiku lastud ERMi puhul, panna asemele Meremuuseum, siis saate aru, kuhu ma sihin. Meremuuseum on oma lähtepositsioonilt nišimuuseum, mitte üleriiklik sümbol, mis on liiga suur ja tähtis selleks, et ebaõnnestuda. Merendussektori roll poliitikas, majanduses ja kultuuris on meil pigem tagasihoidlik. Just selles kontekstis saab selgeks, kui kõrgelt tuleb tegelikult hinnata Meremuuseumi suutlikust end piiratud inimressursside juures nii võimsalt ja nähtavalt kehtestada. Just Meremuuseumi tegevuse tagajärjel võib uskuma jääda, et Eesti on siiski vägev mereriik või vähemalt kohe-kohe saab selleks jälle.

Lennuangaarides valminud ekspositsioon on mitme kokkusattumuse tulemus: et muuseum üldse maabus Lennusadamas (mäletate, päevakorral oli ju ka Admiraliteedi basseini äärne), et tal oli vaja allveelaev Lembit kuhugi panna ja et

oli erakordne hoone, mida „betoonentusiastid“ olid igatsenud restaureerida juba aastakümneid. Niisiis – kaks peamist eksponaati ongi angaarid ja allveelaev ning need dikteerivad näituse teisi rõhuasetusi. Ühelt poolt – Lembitu väljapanekut toetab ülevaade allveelaevanduse ajaloost, Lembitu miiniveeskaja funktsiooni räägib lahti meremiinide kollektsioon, asjakohast militaarsust rõhutavad omakorda meresõja ja rannakaitse relvad. Teisalt aga keerleb näitus suuresti vesilennukite angaaride ja lennunduse ümber. Tagasihoidlikumasse rolli jäävad meremärkide ja paatide väljapanekud, mis aga ometi loovad kirjeldatud rõhuasetustega ekspositsioonile vajaliku sissejuhatuse, taustainfo, haakumisvõimaluse ja ajaloolise perspektiivi. Kuna näituse eesmärk ei ole katta kogu Eesti merendust, jääb vanim eksponaat, 16. sajandist pärit Maasilinna laeva jäanus muu ekspositsiooni suhtes mu meelest siiski mõnevõrra irdseks.

Näituse taga olnud loomingulise kollektiivi töö on muljetavaldav. Iseenesestmõistetavalt, leidlikult ja mitmekülgelt on rakendatud tänapäevast infotehnoloogiat, puuetundlikke ekraane ja kõikvõimalikke simulaatoreid. Tehnikast veelgi olulisemaks tuleb aga lugeda sisu, alates informatiivsetest tekstidest, et mitte öelda lausa tekstimassiividest (mida võib lasta endale koju elektrooniliselt järele saata!) kuni mängulisemate mulaažide ja viguritega filmideni. Ajaloost saab siin tõepoolest, nagu lubatakse, seiklus ja kohati isegi teravmeelne fiktsioon. Üsna kindlalt võib väita, et vaimukate detailide avastamiseks ja nautimiseks jääb ühest päevast väheks.

Milline on aga tervik, mille heatahtlik külastaja, kes korraga umbes kaks tundi muuseumi

Juhan Kreem

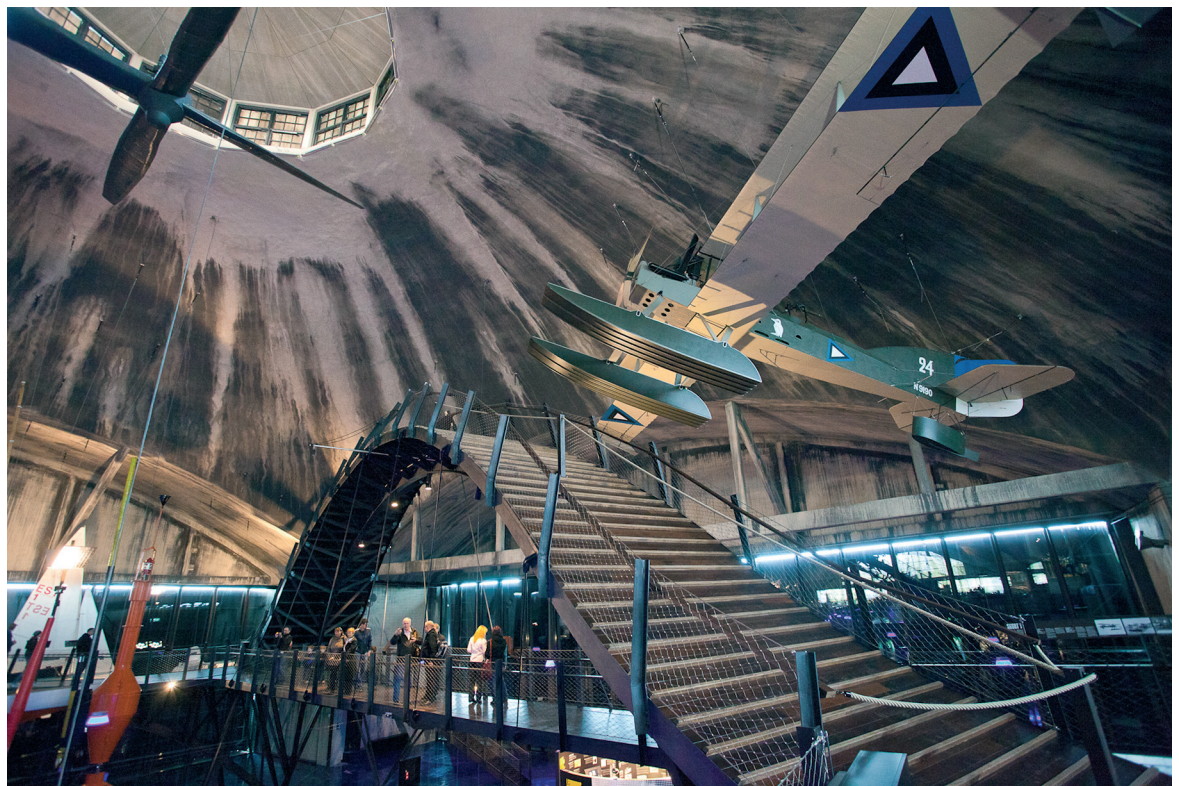
Allveelaeva Lembit juhtruum
FOTO: A. Teiss

Vesilennukite angaarid väljast
FOTO: Kaido Haagen

Täismöödus koo-
pia vesilennukist
Short 184

FOTO: Lennu-
sadam

küllastada jaksab, vastu võtab? Põhimulje loob angaaride isikupärane, pisut hämaravõitu ruum. Ekspositsioon mängib objektidele nende originaalsuuruses: allveelaeva ja hülgepüügipaati, olümpiaklassi svertjahti ja haabjat, meremiini ja toodrit saab näha ja võrrelda naturis. Laevamudeleid (mõne erandiga) ei ole. Sellest on mõnes nurgas isegi natuke kahju, sest saavutamata jääb see üldistav vaade, mida mudel võimaldab. Valik on olnud ilmselt teadlik. Mudelid olid ja jäävad ka edaspidi Meremuuseumi Paksu Margareeta näituse profiiliks, kuhu omakorda juba ühtki päris laeva sisse ära ei mahuta.

Lennusadamas loob muuseumitinglikkust asjaolu, et kõik veesõidukid on kuival, eksponaadid on irrutatud oma loomulikust keskkonnast. Kuid millises muuseumis see nii ei ole? Tegijate enda tundlikkus selles küsimuses on sümpaatne ja kajastub viisis, kuidas Lembitut on käsitletud infotekstides: kuni ta veel vees oli, oli tegu laevaga, nüüd on tegu eksponaadiga, mida me võime töötavana vaid ette kujutada. Veest välja ja angaari sisse tõstmine on enamiku eksponaatide jaoks olnud möödapääsmatu abinõu nende säilimise seisukohalt. Oluline on, et päris töötavate laevadega saab tutvuda vaid paari sammu kaugusel majast väljas, päris sadamas.

Laevadest veelgi suurema tinglikkusega on angaaris eksponeeritud sõjatehnika. Võiks kõnelda isegi sõjatehnika omalaadsest kodustamisest, temast kiirgava ähvarduse retušeerimisest. Meremiinid segunevad toodrite ja poidega ja vaenlase allatulistamisest saab arvutimäng nagu iga teine. Sõja pori, veri ja soolikad on

meile ilmselt kauges jäänud. Võimalik, et need pole kuigi lähedased olnudki, kui mõelda ideetule sõdurikujule meie sõjakirjanduses ja Jaroslav Hašeki populaarsusele. Laiale publikule mõeldud ekspositsioon ei saa kuidagi olla õuduste kamber, aga küllap on see üks mõtlemise koht, kuidas me sõjast oma muuseumides jutustame.

Lennusadama ekspositsioonis, olgu rõhutatud, on mängulisust. Saali põrand kujutab endast näiteks fiktiivset merekaarti. Üldmuljena jääb aga domineerima asjalikkus, mitte kergete meelsus. Meremuuseumi kompetents ei ole lasknud uuel ekspositsioonil libastuda merenduskiisi sohu. Oleme saanud näituse, millel on selged fookused ja mis juhatab teed edasi teiste Eesti merenduse oluliste, angaaridest välja jäänud teemade juurde.

MOOD JA KÜLM SÕDA

— EHA KOMISSAROV —
KUMU KUNSTIMUUSEUM

Eha Komissarov

MOOD JA KÜLM SÕDA

Kumu kunstimuseumis

14.9.2012–20.1.2013

Kuraatorid Eha Komissarov ja Berit Teeäär
Kujundajad Siiri Vallner ja Indrek Peil (ruum),
Tuuli Aule (graafiline disain)

ENSV moelooime uurimisel ühendab näitus „Mood ja külm sõda“ Kumu kunstimuseumis esteetiliste omaduste ja stiilide vahetumise kaudu toimiva moevaatluse laiemasse moe kujunemist kirjeldavasse protsessi. Näitus dokumenteerib filmilõikude, moekavandite, moefotode ja säilinud moedisaini näitel keerulisi taustamehhanisme, mis mõjutasid ja juhtisid moeloojate ja moemajade tegevust.

„Mood ja külm sõda“ kirjeldab ja jäädvustab moe ja rõivastustavade arenguid, moe ja argielu

kokkupõrkeid, mis viisid lõnguste noortekultuuri ja popkultuuri esindajate põlvkonna tekkimiseni ning mis mõjutasid Tallinna Moemaja ja ajakirja Siluett moepoliitikat.

Üheks näituse keskseks teemaks on Ida-Lääne suhtlus külma sõja perioodil. Kõik suured sõjad on rõivastamise tavasid muutnud ja moodi reforminud. 50 aastat väldanud külm sõda oli moega eriti tihedalt seotud, sest võidurelvastumise kõrval käis Lääne ja Ida vahel armutu majanduslik võistlus. Moodi võibki lugeda kõige edukamaks piiriületajaks külmas sõjas.

ENSV mood arenes rõõbiti külma sõjaga. Mood institutsionaliseerus stalinismi perioodil (1944–1953/55), kui tekkisid esimesed moeajakirjad ja algas professionaalne moeõpe. Hruštšovi „sulaaeg“ 1956–1964 tõi elatustaseme tõstmise kampaania harjal kaasa üleriikliku moemajade võrgustiku loomise ja pingelõdven-duspoliitika avas ukseid Läände, juhatastes sisse seeria kuulsaid kultuurisündmusi.

Näitusel esitletakse nii originaalset disainmoodi kui ka näiteid selle ajajärgu riietumistavade kohta Eesti Ajaloomuuseumist ja erakogudest pärinevate rõivaste abil/näol. Moekavandid ja fotod pärinevad peamiselt Tallinna Linnaarhiivist, kus hoitakse Tallinna Moemaja ja Silueti arhiivi.

Põneva sissevaate ajastusse pakuvad dokumentaalfilmid Moskva Filmi- ja Fotoarhiivist, USA Rahvusarhiivist, Eesti Rahvusringhäälingust ja Eesti Filmiarhiivist, samuti omaaegse ajakirja Pilt ja Sõna fotoreportaazid ning Boris Mäemetsa fotod ETK muuseumi kogust. Ruumi jagub ka intiimsematele teemadele nagu „lilleline kleit“ ja kosmose mõjutused moele. Tutvustatakse USA 1959. aasta kuulsat näitust Moskvast.

1950.–1960. aastate Lääne *haute couture*’i saavutusi esitavad näitusel Brüsseli Kostüümi- ja Pitsimuuseum ning Pariisi moemajade juures mannekeenina tegutsenud Soome tippmodell Carita Järvinen, kes vahendavad Eesti vaatajale Diori, Chaneli, Yves Saint Laurenti, Courregé’i, Nina Ricci jt tuntumate moemajade loomingut 1950.–1970. aastatest.

Eraldi väärib Kumu suures näitusesaalis tähelepanu USA näitus Moskvast ja moodsas Ameerika köögis toimunud Hruštšovi ja Nixoni kuulus vaidlus, külma sõja ajal alanud nn kosmoseajastu, mis rikastas moearengut ja kunsti futuristliku moe teemadega, Hruštšovi ajajärgu head algatused: riiklikult doteeritud moemajade juhtimisel alguse saanud valmisriiete tööstus (mis sotsialistlikus majandussüsteemis ei jõudnud paraku lõplikult välja areneda).

Näitus „Mood ja külm sõda“ puudutab ka 1965. aastal alanud Brežnevi ajajärku (mis tõi 1968. aastast kaasa üleüldise stagnatsiooni) ning jätab vaatajaga huvasti küpse sotsialismi argielus kängunud nõukogude 1970ndate moe juures.

FOTOD: Stanislav Stepaško

Näituse ehadamaks vahendamiseks üks tsitaat ning mõned faktid ja üldised tähelepanekud külma sõja aegsete moehoiakute kohta.

Meie nõukogude ajastu rõivastuses ei ole karjuvust ega veidrust, kodanliku ühiskonna eputavat šikki. Riietuse nõukogude stiil peab erinema välismaa moest, mis ei sõltu otstarbest, vaid konkurentsi seadustest. Meie loome oma riietuse stiili, mis vastab nõukogude inimeste iseloomule ja tegevusele.

Ajakirja Moed toimetuse kolleegium, Eesti NSV Kohaliku Tööstuse Ministeerium, 1948–1949

1944 alustas Tallinna Riiklikus Tarbekunsti Instituudis tegevust kunstilise kostüümi kateeder, mis valmistas ette ka moekunstnikke. (1940–1950 ei viidud ENSVs eriti järjekindlalt ellu riiklikku moeprogrammi.) Ühiskonnas ringles erinevaid naisekuvandeid ja võime rääkida internatsionaalse moe ja stalinistliku ajajärgu tavade sünergiast. Rõivaste sümbolisel väljal ringles erinevaid rahvuslikke ja poliitilisi hoiakuid. Internatsionaalne moesuund toetus varasematele traditsioonidele ja teda kasutati laialdaselt igapäevases rõivastumises. Moes eelistati naiselikust ja ettevaatlikult püüti juurutada modernistliku ühiskonna kuvandit, mida näeb ka esimeses sõjajärgses moeväljaandes Moed.

Moodi ja kohaliku väiketööstuse toodangut tutvustasid peamiselt ajakirjad Nõukogude Naine ning Pilt ja Sõna, esitades näiteid Tallinna moeateljeedes valminud rõivastest foto vahendusel.

Riikliku propaganda tasand vastutas sotsialistliku naisekuvandi loomise ja levitamise eest. Sõjajärgse moe areng jõudis uude faasi külma sõja puhkemise ja kodanliku natsionalismi paljastamise kampaaniate käigus. Lääne elulaadile osaks saanud kriitika ja rahvaenlaste paljastamise survele omandas sotsialistlik realism uusi agressiivseid jooni, millest sai 1950ndatel ENSV valitsev kunstisuund.

Sotsialistlik realism tõstis esile vabrikus ja põllumajanduses töötavat naist, propagandiste ning õpetajaid. Rõivastuses minimaliseeriti klassierinevusele viitavad tunnused ja naised riietati meeste eeskujul tunkedesse või kitlitesse. Moele langenud vari mõjus rõivastuskultuurile pidurdavalt, väärtustati univormist tuletatud ühtlustamist, riskid minimaliseeriti, korrates vanu, mujal maailmas käibelt kadunud moeklišeesisid.

Moe- ja sõjalõige

— TIINA-MALL KREEM —
KADRIORU KUNSTIMUUSEUM
RÄTSEPA TÜTAR

Tiina-Mall
Kreem

„Mood ja külm sõda“ on sedavõrd monumentaalne teema, et täidab Kumu kunstimuuseumi alumise suure näitusesaalis ära. Pean seda vajalikuks märkida põhjusel, et mitte alati ei ole näituse iseloom kooskõlas ruumi mõõtmega.

Monumentaalseks muudab teema ühelt poolt asjaolu, et mood on üldrahvalik teema: moe ignoreerimiseks peab olema kas superego või riskima luuseri staatusega. Moepainest ei ole võimalik niisama lihtsalt vabaneda, sest selle aluseks olev tekstiil (materjalid, värvid, mustrid jne) on ajast-oludest sõltuv. Teisalt tuleb aga tunnistada, et külma sõja probleemid ei ole vaid sõjajärgsete põlvkondade omad: need mõjutasid veel 1970ndategi põlvkonda (küll kaudsemalt). Lühidalt – Kumu näitus kõnetab väga paljusid, mida kinnitab ka n-ö linna pealt kuuldu (korduvalt on minu poole pöördunud kiitusega „Küll see moe ja külma sõja näitus on teil ikka heal“, kuigi minul ei ole Kumu kunstimuuseumiga mingit pistmist).

Tõesti-tõesti, rõivamood on inimese ihule palju lähemal kui kujutav kunst. Sellist äratundvat õhkamist – „Mu emal oli ka sellest lillelisest sitsist kittel!“, „Mul olid ka 1960. aastatel sellised kingad!“, „Vaata, sellise lendurimütsiga käis Tõnu lasteaias!“ jne – ei kohta kunstinäitustel kunagi. Seega võib näituse „Mood ja külm sõda“ puhul rääkida ka

nostalgia puhangust. Jääb aga mulje, et näituse külastajateks on enamasti naised – vanad, keskealised ja noored ning vaid väike osa neist pöörab sügavamalt tähelepanu näituse poliitilisele ning peamiselt mõnest seinal jooksvatest filmidest välja tulevale poolele.

Näituseruumi mitmel ekraanil pakutud filmibuketis kuulub lõviosa siiski moeajaloole, näha saab selliseid palu nagu „Zaitsev sitsiriitest“ (1975), „Moskva moed Odessas“ (1950ndad), „Riia moemaja“ (1959), „Made in Estonia“ (1968, osa laulu „Miniseelik“ taustal), „Ainult meestele“ (1967), „Tallinna Moemaja moedemonstratsioon“ (1963), „J. Tombi nimelises Kultuuripalees õmblustoodete näitus“ (1965), „Tallinna Moemaja demonstreerib olümpiamoode“ (1978), „Marat“ (1977) jmt. Filmidele sekundeerivad seintele riputatud moefotod ja kavandid erinevatelt autoritelt, autorite kollektiividelt ja ajakirjadest.

Eraldi tähelepanu väärib väljapaneku õnnestunud kujundus. Näituse avatsereemonial korraldajates muret (ega inimesed ometi eksponaate näppima ei hakka?) ja külalistes kõhklusi (kas tõesti on lubatud eksponaate ümbritsevate kardinat vahelt sisse ja neile lähemale astuda?) tekitanud ruumi- ja ekspositsioonilahendus on ennast igati õigustanud. Helistasin Kumu kunstimuuseumi ja küsisin

üle – kõik on läinud hästi, lambad on terved ja hundid on söönud! Eksponaadid on suures saalis toredasti grupeeritud ning jaotatud suletud, metallvõrguga ülelöödud ustega kappide ning lahtiste, pikkadest valgetest tekstiilisiiludest loodud „silindrite“ vahel. See on omamoodi sümboolne ja kuraatori teemaarendusega haakuv kujundus: külm sõda küll piiras suhtlust Lääne ja Ida vahel, kuid rõivamood hõljus-voolas-ulatus selle loodud „raudsest eesriidest“ lihtsalt läbi.

Nii nagu peaaegu igalt näituselt leiab ka kõnealuselt mõningaid väikesi möödapanekuid (1975. aasta inglise villasest pulmaülikonna juurde ei kuulunud must pikk lips, vaid valge kikilips jne), kuid neil pikemalt peatumisest tähtsam on toonitada näituse kordaminekut, nii otseses kui kaudses mõttes. Seda enam, et igaüks saab näituselt kaasa osta raamatu „Mood ja külm sõda“, mis ühtlasi on mööduva väljapaneku püsiv tunnistaja.

KINOLUGU JÄRVA-JAANIS

— MARGE RENNIT —
TARTU LINNAMUUSEUMI ARENDUSJUHT

FOTO: Kaari Siemer

Marge Rennit

Siinne kirjutus sündis näitusest Tartu Linnamuuseumis, nimelt filmiaastale pühendatud „Filmilinn Tartu. Pääsukesest tARTuFFini“, ning tõdemusest, et Eesti filmi sünnilinna Tartu linnamuuseumi kogudes leidub filmi ja kinodega seonduvat ainet kaduvvähe. See asjaolu sundis ringi vaatama teistes Eesti muuseumides ning tugeva abikäe ulatas Järva-Jaanis asuv kinomuuseum. Ainuüksi (asja)armastusest ja entusiasmist sündinud muuseumile võivad tänulikud olla mitmed teisedki Eestimaa muuseumid, kellel

tänavusel filmiaastal seisib ees teemanäituse koostamine. Minu kirjutise eesmärgiks on tutvustada muuseumi, mille asutajatel on õnnestunud päästa ja säilitada suur osa sõjajärgsest kinopärandist, mis nende tegevuseta oleks tõenäoliselt hävinud. Tegemist on nostalgiamuuseumiga, mis võib ka nooremasse keskikka jõudnuile äratundmisrõõmu pakkuda. Tänapäevaste noorte digipõlvkonnale aga võiks tavapärane nõukaaegne kinotehnika tuua üllatust ja avastamisrõõmu.

Järva-Jaani Tuletõrje Seltsi kodulehte uskudes asub nende kodualev Eestimaa südames Piibe maantee keskpunktis, suurematest linnadest võrdsel kaugusel. Nii on Järva-Jaanist Tallinna 100, Tartusse 100, Viljandisse 100, Kohtla-Järvele 100 ja Raplasse 100 kilomeetrit! Lisaks sellele paistab alev silma keskmisest suurema muuseumirohkusega: Järva-Jaani Tuletõrje Seltsi allüksustena tegutsevad siin 1999. aastast tuletõrjemuuseum, 2006. aastast kinomuuseum ja vanatehnika varjupaik, lisaks alevi keskel asuvas Orina mõisas koha leidnud vallamuuseum. Kui varjupaika kogutud sõidukite jm tehnika tulmenäitusega on võimalik tutvuda pea ööpäev läbi omal käel, siis teiste muuseumide külastamiseks tuleb nende omanikega eelnevalt kokku leppida.

Järva-Jaani tuletõrjemuuseumi ja varjupaika teatakse laiemalt, kuid kinomuuseumi arvatavasti mitte nii väga. Muuseum asub Järva-Jaani kutsekooli endises laborihoones. Siia koondati 1990. aastate keskel toimunud Eesti kinovõrgu üldise reorganiseerimise (loe: lammutamise) käigus Järva-Jaani ümbruskonna kinopunktide sisseseeded ning koolide kinoaparatuur, mis

Järva-Jaani alev paistab silma keskmisest suurema muuseumirohkusega: Järva-Jaani Tuletõrje Seltsi allüksustena tegutsevad siin 1999. aastast tuletõrjemuuseum, 2006. aastast kinomuuseum ja vanatehnika varjupaik, lisaks alevi keskel asuvas Orina mõisas koha leidnud vallamuuseum.

Vaade ekspositsioonile. Filmlintide näidised ja kitsasfilmi projektorid

FOTO: Kaari Siemer

olid mittevajalikuks osutunud. Aastal 2000 avati siin esmalt filmituba, nõukogudeaegseid filme demonstreeriti toleaege aparatuuriga ja vaatajateks olid filmifriikidest sõpruskonnad kogu Eestist. Kui filmitoa kõrval asunud puidutöökoda suleti, andis vallavalitsus vabanenud ruumid üle kinoentusiastidele ning 2006. aasta septembris avati siin kinomuuseum. Kinomuuseumi loomise põhijõududeks olid tuletõrje seltsi ja selle allüksuste eestvedaja Tuve Kärner, Järva-Jaani enam kui poole sajandi pikkuse kinomehaaniku staažiga Vello Kolnes ja Vello Virks.

Kinomuuseumi varade hulka ei kuulu üksnes Järvamaa likvideeritud kinovõrgu varad. Hävimisest on päästetud palju väärtuslikku kogu Eestist – muuseumile anti üle Tallinna filmilaenutuskontori filmivara koos sisustusega, samuti on saadud filme teistelt vabariigi filmilaenutuskontoritelt. Muuseumi kogusse kuulub suur hulk 20. sajandi teisel poolel kasutatud kinoprojektoreid, vanemad neist on pärit 1950. aastatest. Eksponeeritud on statsionaar- ja rändkinoprojektorid, samuti koolides kasutatud õppekinoprojektorid. Vanemaid eksponaate on sõjajärgne mehaaniline tiitrimasin ehk lüpsik, millega kinomehaanikul tuli tiitrid nõorist kogu filmi näitamise vältel õigeaegselt kaadrisse tõmmata. Suuremad eksponaadid on kinomehaanikute kasutuses olnud sõidukid GAZ 51, UAZ 469 ja LUAZ 969.

Filminäitamisel vajati lisaks projektorile teret rida erinevaid tehnilisi vahendeid – energiaallikat generaatori näol, valjuhääldit, võimendit, trafot, samuti filmilindi kleepimise seadet, filmikerijaid, ekraani valgustuse mõõtmise seadet jms. Ühe uuema eksponaadina saadi käesoleval suvel omanikku vahetanud Tallinna kinost Kosmos võimas 70 mm laiuse lindiga projektor. Osa välja pandud projektoreid on täiesti töökorras või vajavad töökorda seadmiseks vähest remonti.

Eksponeeritud on kollektsioon erinevatest ekraanidest ja filmikaamerateist. Külastajad saavad näha, kuidas näevad välja diafilmid, diaposiitivid ning 8, 16, 35 ja 70 mm laiused filmilindid. Nostalgia tekitab kunagised reklaamplakadid, kaasa arvatud väiksemad, nn tramvaikad ning ajakirjad Ekraan, Kino ja Kinomehaanik. On suur hulk filminäitlejate väikeseid reklaamfotoid, mille pöördel on ülevaade näitleja senisest tegevusest.

Kinopärandi kogumine on Tuve Kärneri sõnul keeruline, kuna seda lihtsalt enam ei leidu. Tänuolulikuks ollakse kõigile, kes muuseumile veel leiduvast kinovarast teada annavad. Hetkel ollakse eriti huvitatud elektroonidevahelise kaarleegiga valgustuselemendiga KPT tüüpi ja Kolos tüüpi kinoprojektorite leidmisest.

Filminäitamise traditsioon on muuseumis kestma jäänud. Selleks on näituseruumis väike vaatesaal, mis on sisustatud erinevatest aegadest

pärit kinotoolidega. Olles põgusalt tutvunud filmi loomise protsessiga, saavad külastajad omal valikul vaadata mõnd linateost muuseumi filmikollektsioonist, mille moodustavad nõukaegsed mängu-, dokumentaal-, anima- ja õppefilmid. Kinomuuseumi külastajateks on põhiliselt õpilasekursioonid, aga ka pensionäride ja külalaste grupid. Külaliste hulgas on mõistagi ka filmi- ja kinoasjanduse huvilised ning endised kinotöötajad. Aastas külastab muuseumit hinnanguliselt tuhat inimest.

Kinomuuseum korraldab suviti nostalgia-pühapäevi, aga ka väljasõite üritustele. Tehakse koostööd filmiarhiiviga, kust on võimalik linateoseid laenutada. Filmiprogrammid koostatakse tellija soovide kohaselt või firma eripära silmas pidades. Traditsiooniliselt korraldab kinomuuseum Järvamaa kinoveteranide kokkutulekuid, mis on osalejate sõnul väga oodatud. Tulevikuplaanides on ehitada valmis vanatehnika varjupaigas asuv kinobuss, mille abil saab üritusi mitmekesisemaks muuta.

„Sügise“ filmist tuttava jalgratta kinkis muuseumi avamisel Tallinn-film. Maali osas Kaari Siemer Tartu Linnamuuseumist

Võte 2 – muuseumi avamine 22.09.2006.

Demonstreerib Silja Paris Tartu Linnamuuseumist

FOTOD: Marge Rennit

RONG SEE SÕITIS...

— PIRET ÕUNAPUU —
EESTI RAHVA MUUSEUM
EESTI MUUSEUMIÜHINGU ESIMEES

Eesti kirjul muuseumimaastikul paistab silma väike, aga tubli raudteemuuseum Lavassaare külje all Pärnumaal. Selle ametlik nimi on Eesti Muuseumraudtee Lavassaare muuseum ja tutvustuses antakse teada, et tegevuse eesmärk on aastatel 1896–1975 tegutsenud kitsarööpmelise juurdeveoraudtee ning sõjaväe- ja tööstusraudteede ajaloo jäädvustamine ja tutvustamine. Olles ühte juurt pidi ise sealtkandist pärit, olen lapsest saadik kuulnud raudteelugusid ja ise kunagise raudtee tammil käinud maasikaid ja seeni korjamas. Praegusest muuseumist teisel pool Lavassaaret Pärnu poole. Olen küllalt kuulnud lugusid, kuidas Pärnus keskkoolis käinud ema metsa vahel liikuvale rongile peale hüppas ja koju sõites õiges kohas jälle maha. Tööstusraudtee seisukohalt oli oluline Lavassaare turbaraba, mis andis eelmisel sajandil pikka aega kohalikele elanikele nii tööd kui kütet. Ühesõnaga, suurepärane paik muuseumiks.

Hoolimata sellest, et muuseum on minu esivanemate talust vaid seitsme kilomeetri kaugusel, ei ole ma sinna tihti sattunud. Umbes 15 aastat tagasi käisin seal vennalastega, kes täie rõõmuga ronisid igal pool kus vähegi võimalik.

Käesoleval suvel tegime koos kolleeg Tiina Taelaga sinna meeoluka jalgsimatka algusega Jõõpre Kasekülalt. Muuseumi oli lihtne leida, sest tee on suunavate viitadega kenasti tähistatud. Hoolimata imeilusast suvepäevast olime küll ainukesed külastajad kogu sealviibimise aja. Aga ega me tulnudki teisi, vaid ikka muuseumi vaatama.

Eesti Rahva Muuseumi uue püsinäituse koordinaatoril olime saanud karmi käsu muretseda muuseumile uue püsinäituse jaoks lisaks kõigele muule ka väike kiire vedur. Kahjuks ei olnud Lavassaare muuseumis ühtki töötajat, kellelt

lisainformatsiooni küsida. Kassas oli vägagi lahke noor tütarlaps, aga temal puudusid nii kompetents kui volitused selles küsimuses. Nii et väikest kiiret vedurit me ei saanud. Polnud kelleltki küsida ja ise ka ei julgenud võtta. Ja noh, jõud poleks ka peale hakanud, nii piirdusime kummaliste ja vähemkummaliste pildistamisega.

Puhkajatena tundsi me huvi, kas kohapeal kohvikut on. Sealses n-õ sööklavagunis, mis ka kassa-kioski funktsioone täitis, teed ega kohvi ei pakutud. Ja polnud seda mujalgi. Etteruttavalt võib öelda, et ega kehakinnitust ja janukustutust sealtkandist ei leia, ei leidnud me kohvikut hiljem ka Lavassaare vallakeskusest. Nii et nende jaoks, kes teevad romantilise rannatee tuuri ja põikavad vahepeal raudteemuuseumi, on lähimad söögikohad ilmselt Audrus.

Muuseum oli aga mõnus. Kindlasti on seal huvitav just meestel ja poistel, aga ka kahel keskealisel naisel oli vaatamist ja arutamist küllalt. Erilist huvi pakkusid meile fotod vanadest raudteejaamadest. Siseruumides jäi liiga palju silma kuri silt „Palun ära näpi!“. Oleks kohe väga oodanud mõnel kohal tasakaalu mõttes ka silti „Näpi mind!“. Ainult negatiivsed teated tekitavad kõhedust.

Rongid olid toredad, parim oli helesinine vagun. Raudteemuuseumis peab muidugi ka liipreid mööda käima, mujal on see ju keelatud. Meil juhtus liipritel kole lugu. Nägin rästikut, suurt ja paksu. Muuseum sai ka väikese ja ohtliku loomaaia rolli.

Kui muuseum läbitud, pääseb liipreid mööda hästi tähistatud metsarajale, mis viib keset metsa asuvale saksa sõjavangide kalmistule. Sinnagi tasub minna ning lugeda läbi põhjalikud tekstid ja nii saabki kokku meeoluka ja teadmisterikka päeva.

Piret Õunapuu

FOTO: Tiina Tael

KRISTA ARU, IKKAGI INIMENE

Krista esimese
portfelliga
FOTOD: Krista
Aru erakogu

Alustame kohe algusest, lapsepõlvest. Mis sulle esimesena meenub?

Portfell. Portfell seostus minul lapsepõlvest peale tarkusega ja küll ma tahtsin seda ikka endale ka saada. Kui ma sain viieaastaseks, siis sain suure portfelli. Ühel pildil on mul äge tutt peas ja suur portfell. Ma mäletan, et vedasin seda portfelli endaga kogu aeg kaasas ja kõik naersid. Mul olid seal raamatud.

Millal sa lugema õppisid?

Mu ema ja ka tema sõbrad on rääkinud, et ma õppisin enne jutustama kui lugema. Et ma jutustasin piltide järgi nii soravalt, et külalapsed arvasid kõik, et ma oskan lugeda. Ma olin niisugune äge organiseerija ja korraldaja. Ema oli õpetaja ja kuna mind ei olnud kusagile jätta, siis võttis ta mind sageli oma kooli tundi kaasa. Ma istusin ema klassis, ta oli algklasside õpetaja, ning kui ta õpetas teisi lapsi, korjasin mina sealt kõik oma matemaatikad ja muud ained. Aga mida ma ei korjanud, oli käekiri. Emal oli väga ilus käekiri, aga minul oli algusest peale käekir-

jaga jama. Kui palju ma pidin ümber kirjutama! Sulg tuli tindipotti kasta ja sa pidid maalima ridade kaupa. Mul ei olnud kannatust seda rida lõpuni teha. Kui ma tüdinesin ära, siis tegin sinna tindipleki.

Kui sa ülikooli hakkasid tulema, kas sul olid ka mingid valikud või oli otsus ammu selge?

Kaheksa klassi käisin Pagari 8-klassilises koolis. Sellel suvel oli meil just kaheksanda klassi kokkutulek. Ja seal ma nägin üle hulga aja oma eesti keele õpetajat. Pagari kool oli väike kool ja kuna mina olin energiline, siis püüti mind rakendada igale poole. Käisin suusavõistlustel ja jooksuvõistlustel, lugesin luuletusi, mängisin klaverit ja laulsin ning käisin veel tantsimas Ahtmel ja Kohtla-Järvel. Alguses balletti, aga siis tundus ballett minu jaoks liiga aeglane. Hakkasin tegema karakteritantsu. Pagari kooli tuli noor eesti keele õpetaja, kes suunas minu energia osaliselt kirjutamisse. See ei olnud minu enda valik, vaid pigem minu noore õpetaja entusiastlik valik. Ma lugesin küll palju, aga ta oskas mind suunata selliselt, et ma hakkasin kirjutama. Seitsmendas klassis sain ma Sädeme korrespondendiks. Kui ma lõpetasin kaheksanda klassi, oli tema see, kes hakkas mulle rääkima, et tegelikult on Tartus üks suurepärane kool, kus on väga fantastiline õpetaja Vello Saage. Ja ma läksin sinna. 1. augustil sain ma 15 ja siis tulin Tartusse keskkooli. Need kolm aastat Tartus olid olulised. Tegelikult olin ju alustanud juba ajakirjanikuna, aga see aeg vormis minus tõsise soovi kirjutada. Saage pani meid kirjutama, pani luulet lugema ja ka luulet kirjutama. Pani kirjutama ka avalikel, tollel ajal oli avalikkus küll piiratud, aga ikkagi sotsiaalsetel teemadel. See kõik aitas väga kaasa, nii et ülikooli ajakirjandusse astusin ma ikka väga teadlikult. Mulle tundus, et ajakirjaniku elukutse on just see, kus sa saad elu tunda ja näha väga mitmekülgset. Marju Lauristin tuletab mulle siiani meelde, et kui meil olid sisseastumisel vestlus ja katsed, siis mina olin öelnud, et tahan saada ajakirjanikuks sellepärast, et tahan maailma muuta paremaks. Selline idealistlik suhtumine on mul kindlasti.

Millest see tulenes?

Mul on olnud väga head õpetajad läbi elu. Alates sellest Pagari koolist, kus esimese klassi õpetaja oli emalik ja hästi hea. Pärast tulid muusikaõpetaja ja eesti keele õpetaja, kes olid hästi erksad ja noored. Siis Vello Saage, tema üldine maailmataust ja tunnetus ning kirjanduse lugemise oskus. Minu ajakirjanikutee oli ühest küljest küll suunatud, aga samas pakkus see endale ka suurt huvi. Saage oskas panna inimesed kirjandust armastama, minu keskkooli ajal, ikka veel täiesti punasel ajal, õppisime koolis Bernard Kangro luulet. See eesti kirjandus, mida tema

Ajakirjandus-
tudengina Tartu
tänaval

õpetas, oli üks osa maailma kirjandusest. Ta ei kartnud seda, kuidas temasse suhtutakse. Ta oli õpetaja, kes õpetas läbi selle raske aja nii, nagu tema õigeks pidas. Ma olen lõputult tänulik selle üle. Kui meil keegi oligi väga piiratud, siis ma olen selle ära unustanud. Unustame halvad asjad ära ja hea asi jääb meelde. Igasugune kooliaeg, kui ma vaatan selle külakooli või keskkooli peale ja ülikoolile, siis halvad asjad, mis olid, need mind nagu ei puudutanud või on lihtsalt meelest läinud.

Kuidas ülikooliaeg kulges?

Ülikooliaeg oli mul keerulisem aeg. Ajakirjanikke õpetati kui filolooge: palju eesti keelt ja kirjandust, ikka eesti kirjandust, vene kirjandust, maailma kirjandust – see kõik oli suurepärane. Aga teiselt poolt oli meil hästi tugev praktiline kallak. Peale esimest kursust olin ma Võru lehes, olen sealsetele inimestele väga tänulik, sest sain oma esimesed nn päris ajakirjaniku kogemused sealt. Alguses ma valisingi ajalehe eriala. Pärast kolmandat kursust tundus mulle, et ma üldse ei tahagi saada ajakirjanikuks. Ma olin juba olnud kolm korda praktilal ja siis hakkasin tasapisi aru saama, kui piiratud ja kontrollitud see ajakirjandus oli. Kui sul oli ikka *glavlit* jne. Esimestel aastatel sa nii ei tundnud seda, olid väike mutriku, kes käis kirjutamas küll kaladest, küll sigadest, millest iganes oli vaja lehes kirjutada.

Õpetaja professor Juhan Peegli ja Fr. R. Kreutzwaldi jälgi otsimas

Aga kolmandal suvel ma nägin, et sinu sõna kärbitakse ära. Siis ma mõtlesin, et see ajakirjaniku elu ei kõlba mitte kusagile ja tegin täispöörde. Ajakirjanduse õppimise kõrval tegelesin ma ka sotsioloogilise uurimisega – mida inimesed loevad? Mingil hetkel tundus see kõik nii võlts ja vale. Otsustasin, et lähen üldse ülikoolist ära. Siis oli Juhan Peegel see, kes oma sügava ja väga inimliku suhtumisega tuletas meelde, et inimene teeb otsused ise. Kas otsus on õige või halb, tema ei saa seda mulle öelda, tema saab ainult ühte asja öelda, et mõtle rahulikult järele. Ära talita emotsiooni najal, katsu ennast kuidagi vaos hoida. Teiselt poolt oli Rein Veidemann, kes oli tollel ajal Kirjandusmuuseumi teadussekretär ja kellega ma olin palju kokku puutunud tänu sellele, et ta oli ülikooli ajalehe toimetaja ja mina olin sinna kaastööd teinud. Tema ütles ka, et kõige lihtsam on kõik asjad minema visata ja otsast peale hakata. Aga kas alati peab kõige lihtsamat teed minema? Veidemann pakkus mulle Kirjandusmuuseumisse mingit masinakirjatööd. Ju ta tahtis, et ma rahuneks. Veidemann on üldse väga kummalistel hetkedel minu saatust mõjutanud ja Kirjandusmuuseum on minu jaoks märgiline koht. Keskkooli ajal pidime seal kolm nädalat bibliograafiaosakonna kartotee-

gikaarte sorteerima. Juhan Peegel saatis meid tudengitena sinna vanu ajalehti, Postimeest ja Pärnu Postimeest jne lugema. Ja siis andis Rein Veidemanni kutsel Kirjandusmuuseum mulle rahunemiseks pelgupaika ja ma avastasin enda jaoks uue maailma – eesti ajakirjanduse ajaloo. Hakkasin armastama harivat ja vastutustundlikku eesti ajakirjandust.

Kuhu sattusid peale ülikooli lõpetamist?

Kui ma ülikooli lõpetasin, tahtsin minna Hiiumaa lehe ajakirjanikuks. Mulle meeldis väga Hiiumaa ja ma tahtsin sinna tööle minna. Toimetus ootas mind. Siis oli jälle Juhan Peegel, kes ütles, kas sa ei tahaks jääda hoopis kateedri juurde. Mingi laborandi koht oli seal. Aga ma olin laborant väga vähe aega. Hakkasin tegelikult kohe õpetama. Ajakirjanikuna olin töötanud suviti ja ka õppimise kõrval, tollases Edasis Mart Kadastiku ja Ivi Drikkiti ning Sirbis Mall Jõe käe all. Kohe esimesel aastal, kui ülikooli tööle jäin, sain ka kursuse juhendajaks. Ja kursusel olid mul väga toredad inimesed: Madis Jürgen, Ene Paaver, Mart Juur, Margit Sutrop, Kauksi Ülle jne. Oli sädelevate noorte kursus. Kõik on eesti kultuuris tuntud ja tublid inimesed. Ma olin neist nii vähe vanem ja meie suhe oligi selline vanema sõbra suhe. Siis hetkel, ühel maikuu päeval, mäletan seda väga hästi, sain ma aru, et ühiskond on muutunud. Mina õpetasin eesti ajakirjanduse ajalugu ja rääkisin Jaan Tõnissonist. Ma rääkisin sellest noortele. Vaatasin neile otsa ja sain aru, et ainuke, kes Tõnissonist ja tema ajast vaimustub, olen mina ise. Järelikult õpetasin ma midagi valesi. Sest aeg oli ju muutunud ja need noored läksid tööle juba vabasse ajakirjandusse. Mina, õpetades neid, olin töötanud ainult selles ajakirjanduses, kus oli vastutus kellelgi teisel, kus sul oli kontroll, kus oli viis toimetajat. Mul ei olnud ju aimugi sellest, mida noor ajakirjanik eesti kultuurist, eesti kultuuriloost vajab, kui ta läheb tööle vabasse ajakirjandusse. Sealt tuli minu pööre. Ma tulin ülikoolist lektori kohalt ära ja läksin tööle hoopis kohalikku uude raadiojaama, Q raadiosse, millest nüüd on saanud Tartu Kuku. Töötasin kaks ja pool aastat raadios. See toimetus oli super toimetus: Ants Johanson, Toomas Lunge, Olaf Suuder jt – nii palju sädelevaid isiksusi ühes väikeses ruumis koos. Tegime kõik 24 tundi originaalsaateid. Andrei Hvostov tuli igal õhtul kella kaheksaks toimetusse ja tegi oma välispoliitilise kommentaari. Originaalse, mitte ei kasutanud Eesti Raadios, tollel ajal Päevakajas olnud materjali. Ta tegi ise ja need olid väga huvitavad. Vahel läksid need küll pikaks, nii et kommentaar, mis pidi olema kolm minutit, oli 12 minutit. See oli väga loominguline seltskond. Üldse on mul igal pool, nii koolis kui tööl, kogu aeg olnud suurepärased seltskonnad ja see on kõige olulisem asi minu elus.

Millal ja miks algas sinu muuseumidirektori karjäär?

Kirjandusmuuseumi direktoriks kandideerisin ma raadiost. Miks, seda ma isegi ei oska öelda. Ma tean, miks ma tulin ära ülikoolist, arvates, et ma töotan mingi aja ajakirjanduses ja lähen siis ülikooli tagasi. Siis tuli üks inimene ja rääkis mulle augu pähe, et kandideeri Kirjandusmuuseumi direktoriks. See inimene oli Mart Orav, kes oli kindlasti rohkem Kirjandusmuuseumis käinud ja olnud kui mina, täiesti ootamatu inimene. Ta koputas minu südametunnistusele, ütles, ise armastad seal Postimehi, ise tahad neid lugeda, mine ja loe ja vastuta Kirjandusmuuseumi eest. Ta leidis üles minu nõrgad kohad, nii et ma tegin paberid ja kandideerisin. Ega ma ei olnud mingi oodatud ega kutsutud kandidaat. Ma võitsin lihtsalt häältega teise kandidaadi ees. Ma arvan, et kõige rohkem riskis minu kui tundmatu juhiga tollane Eesti Teaduste Akadeemia president Jüri Engelbrecht (tol ajal oli ju Kirjandusmuuseum Teaduste Akadeemia all), usaldades ühe väga väarika asutuse juhtida inimesele, kes oli 35-aastane, kelle puhul ei osanud keegi üldse öelda, kas ta veab välja.

Ja nüüd isiklikust elust?

Mehele ei läinud ma väga vara. Olin ikka igasugu asju elus enne vaadanud. Mul oli ikka juba mõistus peas, ma olin juba kaks aastat töötanud ja ei saa öelda, et ma oleksin uisapäisa läinud. 1983 me abiellusime, seega abielu saab meil 30 aastat, aga meil on erinev arvestus. Jaak arvestab, kui palju me sellest ajast tegelikult koos oleme elanud. (Abikaasa Jaak Aru töötab juba kaheksa aastat Saksamaal.) Mina ütlen ikka 30 aastat. Kõiki selliseid olulisi otsuseid nagu minek Kirjandusmuuseumisse jne oleme me kodus arutanud. Perekondlikult on meil kõik paigas. Kuigi kaugel, on meie suhe toimunud. Mees on väga rasketel aegadel olnud hästi toetav ja vajalikel hetkedel hästi kriitiline. Kriitiline silm on mul kogu aeg peal olnud. Me tundsim ju teineteist keskkoolist, ta oli minust klass eespool. Seega ma ju teadsin teda ja ta oli ikka väga tark, palju targem kui mina. Mees peab olema minust targem ja ühendavad huvid peavad ikka alati olemas olema. Naine suudab olla paindlikum ja suudab rohkem peret koos hoida. Mehel peab olema oma maailmavaade, oma suhtumised, mis sa muidu taga peale hakkad! 1983 hakkasime kohe alguses Tartus elama, üürisime siin korterit, erinevaid pindasid. Korra elasime Jaagu ema-isaga ühes korteris, aga ega see kooselu polnud kellelegi hea. Kitsal tänaval oli meil korter, mõlemad poisid ongi Kitsast tänavast. (On kaks poega, Jaan ja Juhan.) Jaan mäletab hästi seda tänavat, aga Juhan räägib teiste jutu järele. Edasi olime kogu aeg Annelinnas. Tänapäeval mõeldakse nii, et sul peab olema see ja see ja

see, aga meil ei olnud mitte midagi. Üürikorteris ei olegi sul midagi. Jaak oli kohe aspirantuuris ja kui lapsed veel sündisid, siis polnud raha ka. Olen poiste käest küsinud, kas nad mäletavad, et me olime vaesed. Nad on mõelnud ja öelnud, et jah, ega neil kooliajal küll eriti raha ei olnud, aga mis siis sellest. Midagi ei olnud halvem, ei olnud probleemi. Jaan mäletab, et kui suhkrut ei olnud, panime värvilisi hernekesi tee sisse. Asjade maailm ja see, et sul peab enne kõik olema, niipalju on see ühiskond nüüdseks muutunud. Tollel ajal, kui meie olime noored, olid kõik ju enam-vähem ühtemoodi. Need, kes elasid paremini, olid nii kaugel. See ei puudutanud meid. Kõik meie sõbrad, kogu seltskond, kellega me läbi käisime, olid ühesugused. Sellepärast see ei olnudki probleem. Struktuursed muudatused ühiskonnas lubavad inimestel hakata kastidesse ronima. Ja siis kõik muutub, inimestevahelised suhted ja arusaamad. Meie omal ajal lugesime, arutasime. Aeg oli nõme, totter oli, aga minu hinge ei ole see jätnud mitte mingit traumat. Seda kõike oli võimalik kompenseerida muude asjadega, nii et see lollus sulle haiget ei teinud. See, et ei saanud liikuma, ei saanud kõike lugeda ega teada – need olid suured puudused küll ja eks me seetõttu olnud paljudes asjades ka piiratumad kui tänased noored.

Oled Sa kunagi tahtnud saada direktoriks?

See pole kunagi minu eluunistus olnud. Kui ma mõtlen, et olen 17 aastat direktor olnud, tuleb mul õudus peale. Tegelikult niisugust mõtet, et ma tahaks kangesti juhtida, pole mul kunagi olnud. Ise arvan, et pigem olen ma hingelt õpetaja, see mulle meeldib. On vist niipidi, et minu ümber on kogu aeg olnud sellised inimesed, kes on toonud minu paremad küljed välja. Igal inimesel on oma parem pool ja halvem pool. Mina olen selline pioneerijuhhi tüüpi, et tulge, tehke minu järel! Ja kiire olen ma ka. Ma ei saa öelda, et direktori amet ei oleks mulle meeldinud. Kas see on hakanud ajaga meeldima või olen ma harjunud, ei tea. Ma ei ole oma tööd teinud kunagi vastumeelsusega. Olen alati teinud suure rõõmu ja hea tahtmisega, see annab ka võimaluse kogu aeg heas tujus olla.

Kas on raske niimoodi perest eemal üksinda hakkama saada?

Olen kõikides asjades ikka ise endaga hakkama saanud. Kõige rohkem, mida ma olen kaotanud, on teised inimesed minu ümber. Nende suhtes olen ma kõige ülekohtusem olnud, oma sõbrannade suhtes, oma lähedaste suhtes, sest mul on nende jaoks vähe aega olnud. See, mis mind on aidanud, on maatöö. Mul on Peedu. Mul on see maja vana, lagunenud, mul ei ole seal vett sees. Aga on seal minu mutid ja siilipere ja mul on vaja seal hulgaliselt niita. Mul on porgandid, sibulad, aiamaa ikka

Abikaasa
Jaaguga Eesti
Vabariigi aasta-
päeva vastuvõtul
24. veebruaril
2011

ka. Tegelikult olen ma ennast Peedul maha laadinud. Kui ma ühe päeva nädalas sain Peedul olla, siis oli kõik hästi. Ma arvasin vanasti, et mina küll ei hakka kunagi jamama mingite punaste sõstarde või kartulitega. Nüüd on mul seal lilled.

Ja teine asi on sõitmine. Paaril viimasel aastal olen kas või paari-kolme päeva nimel istunud lennukisse ja nii kui ma õhku tõusen, lülitan ennast välja. See on üle piiri lendamine, sa lülitad ennast ümber teisele lainele. Kas ma lähen oma poisse külastama (Jaan õppis Humboldti Ülikoolis psühholoogiat ja oli doktorantuuris Max Plancki Instituudis, tänaseks on ta abielus ja elab Tallinnas, Juhan õppis Cambridge'is ja Pariisis matemaatikat ning alustas nüüd oma doktorantuuri Lyonis) või lähen mehe juurde. Siis on nii, et kui tuled tagasi, oled puhanud. Alati külastan ma mõnd muuseumi ja vaatan teiste toimetamisi. Kui mõned tuttavad küsivad, kas ma ära ei tüdine, siis mina ütlesin, et ma olen sellega nii harjunud. Väljalülitamine aitab. Jõulud oleme olnud siin Eestis. See kombineerimine on muidugi alati keeruline, sest arstil on vahel valved. Aga me oleme püüdnud, et kõik olulised päevad – kõikide sünnipäevad, jõulud ja mõned suvepäevad oleme koos. Jaan on nüüd Eestis tagasi, tal on oma armas Mari ja tema näebki ennast Eestis tegutsemas. Juhan on ju ka, hoolimata sellest, et ta praegu

on jõudnud Cambridge'ist Lyoni, mõttes ikka siin. Tema side Eestiga on tegus ka läbi Treffneri kooli ja Teaduskooli. Seega on poistel Eestis koht olemas, sõbrad ootamas ja see on tore.

Tulevikust?

Kokkuvõttes olen ma ikka olnud õnnelik inimene. Ma olen töötanud nii Kirjandusmuuseumis kui ERMis. Ja minu jaoks on need kaks asutust ikkagi üks tervik, ma ei saa sinna midagi parata. Ükskõik, kui kaua läheb aega, aga need kaks poolt lähevad jälle kokku. Nad on nii loogiliselt omavahel seotud. Ja uus hoone, mis nüüd ERMil tuleb, peaks need kaks poolt ilusasti kokku tõmbama. See, mida asutus suudab teha, on praeguses ajas kultuurimälu säilitamine. ERMis on esemeline pool, Kirjandusmuuseumis on rohkem kirjanduslik, kunstiline mälu, aga nendest kahest kokku peaks tulema see suur ühine mälu. See peab olema loomulik protsess. Et mina siit ERMist direktori koha pealt ära lähen, on tegelikult asjade loomulik käik. Tuleb jõuda uuele tasandile. Mitte et mina ei oleks seda suutnud, aga see poleks olnud enam nii huvitav. ERMi tee on alati olnud suurem kui üks persoon. Mul on ainult hea meel, et ka minul on olnud võimalus töötada ERMis.

Mida ma nüüd ise edasi teen? Esiteks ma püüan, aga ma ei tea, kas ma suudan, lahendada selle olukorra, mida ma juba 25 aastat olen endaga kaasas vedanud – kas ma oskan ja suudan hakkama saada Jaan Tõnissoni raamatu kirjutamisega? Ja teiseks tahaksin tegeleda natuke rohkem oma abikaasaga ja oma perega ning vaadata otsa inimestele, kes mind on toetanud ja kelle jaoks minul ei ole aega olnud. Ma olen tegelikult paljudele tänuvärglane. Ja siis ma tahan proovida, kas ma suudan veel õpetada, sest ma arvan, et oleksin praegu heas vormis õpetama. Ma ei oleks enam nii hea administraator asutusele, aga oma teadmistega eesti kultuurist ja suhtumistega suudaksin ma praegu olla hea õpetaja. Nii et ma jagan varsti oma elu Eesti ja Saksamaa vahel. Eesti kultuur on mulle nii oluline, et ma tahan kindlasti leida just siin endale mingit uut rakendust. Ma õpetaks praegu hoopis teistmoodi. Kui esimest korda õppejõud olin, olin ma noor ja patsidega. Ma ei julgenudki alguses auditooriumisse minna ja piilusid neid ukse vahelt, sest ma ju ei osanudki midagi veel õpetada. Üks ring on täis saanud ja kui ma nüüd ei lähe, siis on see oht, et ma jään surmani muuseumiks. Praegu on mul veel jõudu proovida midagi muud.

KÜSIS PIRET ÕUNAPUU

KURAATOR VS. KUJUNDAJA – ROLLIMÄÄRATLUSI

— KRISTA LEPLAND —
LAIKA, BELKA & STRELKA KUNSTNIK

On selge, et näitused sünnivad paljude inimeste koostöös. Tavaliselt juhib muuseumi poolt näituse valmimist kuraator ning tema on kujundaja otsene partner. Millised ootused võiksid olla kujundajal kuraatorile ja vastupidi? Narva muuseumide festivalil toimunud töötoas arutasime just selle rollijaotuse üle.

KUJUNDAJA ARVAMUS ROLLIJAOTUSEST ENNE TÖÖTOA TOIMUMIST

Kuraator teab täpselt, milleks ja kellele on plaanitavat näitust vaja, koostab meeskonna ja kaasab kõik osalised juba protsessi algusest peale, kui see on vähegi võimalik; tutvustab kõigile osalejatele näituse eesmärgi ja kontseptsiooni; kehtestab vajadusel reeglid, kuidas tulemuseni jõuda ja kes mida teeb. Juhib ise või määrab, kes juhib õrnalt kogu protsessi; hoiab ära või lahendab vastuolusid ja konflikte, mis takistavad tulemuslikku toimimist; vastutab tulemuse eest.

Artikkel on kokkuvõtte Narva muuseumide festivalil 24. septembril 2012 toimunud töötoast „Kuraator vs. kujundaja“.

Kujundaja loob koostöös kõigi osalejatega kujunduskonseptsiooni; pakub visuaalse lahenduse, valmistab plaanilahenduse ja näituseküllastaja liikumisskeemi, määrab värvi(d) ja valguse ning teeb teostuse järelevalvet; teeb vajadusel tihedat koostööd graafilise disaineriga, illustraatoriga, veebidisaineriga, animaatoriga, filmiloojaga, teksti kirjutajaga jne; hoiab kogu protsessi vältel kujundustervikut alles ja koos.

Kujundaja tööd hõlbustab väga põhjaliku lähteülesande olemasolu.

Kujundaja küsimused kuraatorile näituse või ekspositsiooni kohta

Milline on näituse idee ja kes seda näitust vaadata tahavad?

Krista Lepland

Milline on ruum/keskkond, kuhu näitus püstitatakse?

Kas tegu on virtuaalse ja/või ruumilise näitusega?

Kas näitust peab saama kasutada ka rändnäitusena?

Milline on näituse eeldatav eelarve?

Kui kauaks jääb näitus avatuks?

Milline on näituse maht?

Mitmes keeles infot esitatakse, kui kasutatakse kirjutatud teksti/videot/audiot?

Kas näituse ajal toimub samades ruumides ka teisi üritusi ja milliseid?

Kui palju inimesi peab korraga ruumi mahtuma?

Kas näitus vajab erilist valgusrežiimi/turvavitrini?

Miks töö ei suju?

Ajapuudus ja/või ebaselge või töö käigus muudetud eelarve

Tervik hakkab hajuma, materjal või kujundus on teemast mööda

Meeskonna omavahelised lahkkelid, arusaamatused, võimuvõitlus (kes on tähtsam?)

Lohakas ja hooletu projekt ja/või teostus

Puudulikud või hilinemisega saanud sisumaterjalid.

Varia

Millal kujundajana „jalgu trampida“ ja mitte kompromisse teha?

Kuivõrd hästi hoolitsetakse valminud näituste eest ja kasutatakse selle võimalusi, on otseselt seotud muuseumitöötajate kaasatuse määraga.

Mida rohkem osalevad nad loomise juures, seda „omam“ näitus neile on.

Teostamata ideed ja tasakaalust väljas näitused

Idee on parem kui kujundus.

Vaataja kogeb vastandlikke tundeid koleda/igava tulemuse ja hiilgava idee tõttu.

Kujundus on parem kui idee.

Vaataja kogeb vaid vormistuse võlu. Näljatunne hinges ja mõistuses. Pole uut teadmist, vähe impulsse jne.

TÖÖTOAS ARUTATI JA ARVATI

Kammitsad ja tõkked

Kunstnikule antakse materjalid liiga hilja. On hea, kui kunstnik määrab ise oma tööde ajagraafiku.

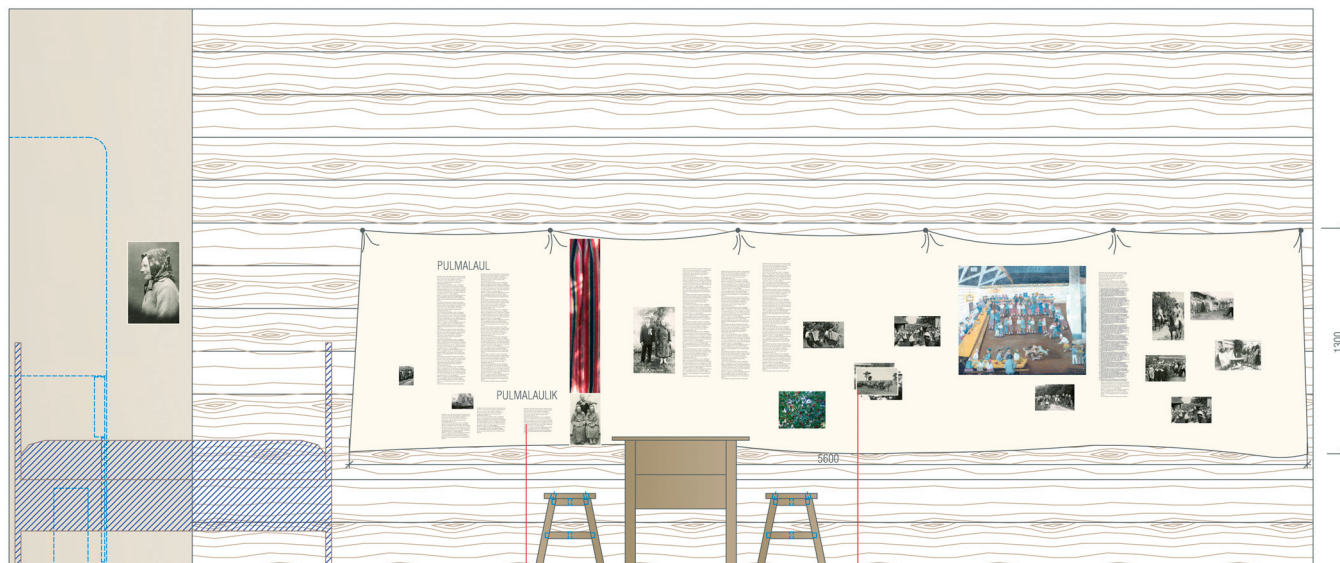
Vabadust piiratakse (näiteks stiilipass). Pole võimalik oma ideed teostada. Liiga piiravad ja jäigad reeglid. Igav töö, tahaks muud ja mujale. Oli ka vastupidine arvamus – reeglid ja raamid hoiavad aega kokku, ei pea iga pisiasjaga tegelema, nii hoiab muuseumi äratuntavat ja ühtset visuaalset identiteeti paigas. Arutleti, millal on brändikesksus vajalik ja millal ülepingutatud.

Kunstnik-kujundaja kaasatakse liiga hilja, siis kui arhitekt ja sisekujundaja on oma tööd lõpetamas.

Segane ja puudulik lähteülesanne. Näitusesse puutuv materjal on liigendamata. See segab eriti siis, kui on väga palju ja/või erinevat materjali, mille hulgast peab valima. Vahel on teema nii võõras, et on raske otsustada, mis on tähtis ja mis

Kihnu Muuseumi
ekspositsiooni
kavand
Laika, Belka &
Strelka

EKSPOSITSIOON (ruum 112)
seinavaade 3

voodi

pink

vitriin-laud 9
nõud
väiksemad igapäevased esemed

5600

1300

PULMALAULIK A5 3 tk

- prinditud kangast leheküljed õmmeldud kokku laulikuks
- lehekülgi 4 tk koos, ülevalt kinnitatud (nagu kalender)

print kangale KIHNU PULM mõõdud h 1300 x 5600

- koostatud 2-kihst, prinditud valge puuvillane kangas + tehniline viit (paksus kuni 10 mm)
- kinnitus seina konksude või kruvidega

FOTOALBUM A5 2 tk

- prinditud kangast leheküljed õmmeldud kokku laulikuks
- lehekülgi 4 tk koos, ülevalt kinnitatud (nagu kalender)

Lugemisnurk
A. H. Tammsaare
Muuseumis
Vargamäel
FOTO: Krista
Lepland

on kõrvaline.

Kui meeskonda kuulub palju inimesi ja tähtsa info vahendajaks kunstniku ja kuraatori vahel satub keegi, kes ei valda teemat. Vahelüli peab olema hoolikalt valitud.

Kui ühes isikus on koos ekspositsiooni kuraator ja etiketi kirjutaja ning kõik ametid, mis sinna vahele jäävad. See ei peaks nii olema, kindlasti mitte suure näituse puhul. Kui suur võim on kujundajal? Kes vastutab näituse kui terviku eest? Enesekehtestamine. Kui kaugele ulatub kompetents?

Väikemuuseumid

Väikesed muuseumid ei saa endale kujundajat lubada, sest selle jaoks pole raha. Ettepanek: kirjutada projekte ning rahataotlusi ja küsida erinevatest asutustest, fondidest. Kujundusbüroodest saab ka nõu ja konsultatsiooni küsida.

Väikemuuseumid, kellel pole raha kujundajat palgata, aga tahavad lähedaid näitusi teha, võiksid Eesti Kunstiakadeemia või Tartu Kõrgema Kunstikooli tudengite poole pöörduda. Tudengid saavad endale praktika kirja ja muuseumi näituse. Väike risk, et näituse kujundus ei õnnestu, kehtib ka muudel juhtudel. Muuseumiühing võiks seda ideed soovitada ja levitada. Keegi on ehk kasutanud sellist võimalust, aga massiliselt kindlasti mitte.

Väikeses muuseumis pole infosulge. Palju funktsioone on ühes isikus koos ja mis vaja, saab kiiresti tehtud. Paarist inimesest koosnev meeskond on mobiilne ja tõhus.

Kitsad olud ei pruugi sünnitada mõttetut

ja igavat näitust. Tihti sünnib silmipimestav ja pingestatud näitus just siis, kui raha ja aega napib. Osalistel pole kellegi või millegi peale loota ning kõik annavad oma parima. Mis ei tähenda sugugi, et kui on palju raha ning aega, siis ei sünni imesid.

Mõte

Paljudest muuseumidest on saanud disniländid. Ehk on vahel hea rariteedi ehk haruldase eseme/objekti juurde tagasi pöörduda.

KOKKUVÕTE

- Näituse või ekspositsiooni valmistamine on meeskonnatöö.
- Kõige alus on soov, oskus ja arusaamine, kuidas töötada meeskonna osana.
- Kõigil meeskonnatöös osalejatel peab olema oma vastutusala. Kuraator vastutab kogu näituse eest. Kujundaja vastutab visuaalse terviku eest.
- Tuleb jagada informatsiooni ja osata küsida puuduvat teavet.
- On vaja teada ja avardada oma oskusi ning teadmisi.
- Vajadusel peab olema kursis kogu protsessiga.
- Tuleb suuta ja osata nõuda tähtaegadest kinnipidamist nii endalt kui teistelt.
- Vajalik on oskus koostada reaalne ajagraafik.
- Näha ette ettenägematut.
- Olla muuseumi kunstnik on ääretult hariv. Töö on huvitav ja rutiinivaba.

PÄEVAPILTNIK MUUSEUMI TEENISTUSES

— TIINA TAEI —
EESTI RAHVA MUUSEUM

Ligi saja aastaga on Eesti Rahva Muuseumi fotokogu kasvanud üheks Eesti suurimaks, sisaldades enam kui 250 000 fotot. Alus pildikogu tekkimisele pandi juba muuseumi asutamisaastal 1909. Fotokogu on kujunenud peamiselt kogumistegevuse kaudu, kuid olulist täiendust annavad muuseumitöötajate pildistused.

Tiina Tael

ERMi esimestel tegevusaastatel seati põhisuunaks kogumistöö, mille eesmärgiks oli *kogu Eesti küla-külalt ja talu-talult vanavarast täiesti tühjaks korjata*. Lisaks ainelise vanavara korjamisele pöörati tähelepanu ka pildistamise vajalikkusele. Vanavarakorjajatel soovitati päevapildiaparaadid ühes võtta ja ümbruskonnas elavatelt päevapiltnikelt järele kuulata, kas neil *päevapilt* on, mida muuseum võiks tarvitada. Et aga vanavarakorjajaid igasse kihelkonda saadeti ja päevapildiaparaate nappis, kutsuti kutselisi fotograafe aparate laenama. Pilte soovitati teha neist asjadest, mida ühes ei saa võtta, iseäranis hoonetest ja nende sisevaadetest, mitte äraantavatest huvitavatest asjadest ja rahva igapäevast elu iseloomustavatest külgedest.

Üleskutsetele vaatamata nappis vanavarakorjajatel pildistamiseks vajalikke töövahendeid, nii tegid pilte mõned üksikud (Aleksander Reinik Märjamaal, Bernhard Kangro Urvastes, Johannes Lihting Mustjalas, Friedrich Kohtitsky Karusel, Karl Enmann Rõngus). Hoopis edukamalt läks muuseumi pildikogu täiendamine kingituste ja ostudena. Eriti ilmekaid etnograafilise sisuga pilte saadi Saaremaalt, ühelt poolt Õpetatud Eesti Seltsi pärandina, Oskar Kallaselt ja Evald Allaselt, teisalt Saaremaa päevapiltnike Otto Eduard Buhgani ja Aleksander Arro ning Peterburi õuepiltniku Carl Osvald Bulla loominguga.

ERM vajab päevapiltnike ka oma tegevuse reklaamimiseks ja rahaliseks toetamiseks. 1911.

aastast hakkas muuseum kirjastama postkaarte. Esimesed 16 postkaarti telliti **Jaan Kristinilt** (1868–1919) ja need tutvustasid muuseumisse kogutud vanavara ja ERMi väljapanekut Tallinna Eesti Põllumeeste Seltsi näitusel. Kaardid olid valminud Wennaste Kristinite päevapildi töökojas ja nende tiraaž oli väike. Esimesel aastal telliti kokku 3000 postkaarti, mis mõne nädala jooksul ära müüdi, nii et neid trükiti teist sama palju juurde. Kristiniga, kes oli muuseumi liige, jätkati koostööd ka järgmistel aastatel: valmis veel 35 postkaarti muuseumi esemetest ning ERM sai kingituseks rea päevapilte Eestimaa vaadetest.

Teine fotograaf, kes muuseumile tol ajal päevapilte ja postkaarte valmistas, oli Tartu fotograaf **Woldemar Thomson** (1881–1965). Tema enda päevapilte pole muuseumi kogudes just palju, kuid ta pani paberile teiste päevapiltide negatiive ja kirjastas oma fotoäris ERMi pildikirjastuse postkaarte (38 tk). Thomson, kes oli samuti ERMi liige, kuulus ka 1912. aastal korraldatud „Kodumaa päevapildi võistluse“ žüriisse.

On arvatud, et ajalehes avaldatud „Kodumaa päevapiltide võistluse“ kuulutuse peale algas muuseumil koostöö ka Eesti fotograafia ühe säravaima isikuga – **Johannes Pääsukesega** (1892–1918). Võimalik, et noormehe tähelepanu köitis ka ajalehtedes päevapiltidele avaldatud palve vanavarakorjajatele aparaat laenata või leidis andeka piltniku mõni muuseumitegelane. Selleks ajaks oli Pääsuke juba teinud hulga pilte kodumaa erinevatest paikadest, milles avaldus suurepärane kompositsioon, tema piltide järgi oli Stockholmi kirjastus Granbergs Brefkort välja andnud värvilisi postkaarte seerias „Eesti tüpused“.

Pildistamisega oli Pääsuke algust teinud 15-aastasena ja on teada, et ta omandas oskused ühe Tartu fotograafi juures, kelle nime pole teada. ERMiga hakkas koostöö ilmselt 1912. aasta suvel: arhiivis on säilinud arve kuupäevast 21. juuni 1912. Arvest ilmneb, et ta oli valmistanud kümme ülesvõtet ja kopeerinud kaheksa pilti.

1912. aastal valmistas Pääsuke oma fotoäris ERMi pildikirjastusele ka seeria postkaarte, millel näha erinevad töövõtted ja looduseilu. Needki 15 postkaarti (numbrid 75–89) olid väikese tiraažiga, valmistas ju need päevapiltnik ise. Järgmistel aastatel aga kirjastati Pääsukese pilte juba hulgemalt, neid telliti Saksamaalt Trau ja Schwab Dresden Graphische Kunstanstaltilt ja Emil Pinkau & Co Aktien-Gesellschaftilt Leipzigi ning Soomest A/b Gust. Arvidssons Litografiska Atleier o/y-st, tiraažiga 1000.

Kokku andis ERMi pildikirjastus Pääsukese fotodest välja 115 postkaarti, paraku ei jõudnud sõjaoludes kuus postkaarti Trau ja Schwabi trükikojast tellijani. Mõned postkaardid olid aga nii populaarsed, et nendest telliti kordustrukk. Post-

Talu isa. Postkaart seeriast „Eesti tüpused“ (sama pilt on kogus ka fotona ERM Fk 213:312). ERM Fk 100:5
FOTOD: Johannes Pääsuke

kaarte müüdi Eesti Põllumeeste Seltsi näitustel Tartus ja Tallinnas, ERMi lille müügil, Narva laulupeol, piduõhtutel üle Eesti jm. Postkaartide kirjastamine tasus ennast kuhjaga ära, näiteks 1913. aastal teeniti puhastkasu 603 rubla ja 92 kopikat, 1916. aastal, mil telliti taas Pääsukese postkaarte, oli kasum koguni 1049.50. Edukas ettevõtmine viis muuseumitegelasi mõttele muretseda muuseumile postkaardiautomaat ning see Vana ja Promenaadi uulitsa nurgal üles panna, et nii äri veelgi hoogustada, aga see plaan jäi teostamata. Enne ilmasõtta mobiliseerimist jõudis Pääsuke oma töökojas valmistada veel 16 väikesetiraažilist (100) postkaarti muuseumi esemetest.

Eesti Rahva Muuseumi ja Johannes Pääsukese suurimaks ühiseks ettevõtmiseks on kaks pildistamisretke, esimene 1913. aastal, mil fotograaf saadeti Põhja-Eesti randa, Muhu- ja Saaremaale tegema *päevapillikka ülesvõtteid*, teine aasta hiljem Tartu vanemate ehitiste pildistamine.

Koos meditsiinitudengi Harri Volteriga 1913. aastal ettevõetud pildistamismatk Narva kaudu Saaremaale on jälgitav fotode, muuseumisse saadetud kirjade, päevaraamatu ja ka arvete kaudu.

Kõik kahjuks ei ole säilinud, näiteks päevaraamatu – mille sugulased 2011. aastal lahkesti Eesti Rahva Muuseumisse hoiule andsid – esimesed lehed olevat kirjeldanud matka algust. Kokkuvõtvalt on seda vahendatud ajakirjas Teater. Muusika. Kino:

Ilm oli suurepärase, jõudsime Volteriga kella 2 ajal öösel Narva, kus mere-vaksalis teed juues kuni kella 5-ni aega veetsime, siis võtsime kompsud selga, nimelt: kinoaparaadi jalg, kinoaparaat, päevapildi aparaat, plaadikast 12 tosina plaadiga ja reisipaun, ning sammusime Kreenholmi, et Joala koske üles võtta. Väraval pidas meid linnavaht kinni: sisse ei lastud enne kui kella 6 ajal.

Pildistamismatk kestis poolteist kuud, algas vkj 10. juunil ja lõppes 28. juulil sõiduga Haapsalust Tallinna poole. Suur osa teekonnast läbiti jalgsi, kaasas ligi komepuudane fotovarustus, vahel saadi priiküüti, osa maad lühendas raudtee või laevasõit. Päevaraamatusse talletatud matkaelamused vahendavad nii ettetulnud seiklusi kui sajanditagust külaolustikku:

... Jäime ööd sellesama sõidutaja juure, kus hirmus ale magamine oli, meid aeti ühte kuuri kus juba ligi 6 inimest palja maa pääl magasivad, saime siiski suure hädaga natuke õlgi pää alla ja – hääd ööd – pean ka juurelisama, et siin kirpudega lahingulöömist oli.

... edasi Soonda küla poole, kus muhulasi kõige-rohkem oli, enamjagu kõigil, nüüpalju kui ma näinud olen, on veel rahvariided seljas, mis oma värvi rikkuse poolest setuomadest ette on. Naesed kannavad siin kõik lühikesi juukseid ja seelikuid, ka küla hooned, suurteed ja majaõued on välispidi väga puhtad, sest et muhu naased neid ühtelugu pühivad, imelik näeb see ka võerale, et muhu naased alati sukka kuavad, tuleb ta heinamaalt vai käib ta maanteed mööda, alati kuatakse „vardaid“, kodu veel räakimata.

Tollelt pildistamismatkal on ERMi fotokogus 317 ülevõtet, mis suures osas veel samal aastal publikuni jõudsid: augustis Põllumajandusseltsi näituse ajal avati Tartus Gildi tn 8 asuvates muuseumiruumides „Kodumaa piltide osakond“, kus Pääsuke ka ise tihe külaline oli. Pääsuke pilte avaldasid Virmaline ja Postimehe lisa „Oma maa“, 44 päevapilti tehti Saksamaal postkaartideks ja suuremaid pilte telliti päevapiltnikult müümiseks.

Järgmisel aastal võeti ette uus pildistamis-aktsioon, millele andis tõeke kevadel Grassi tütarlastekoolis olnud kollektsoonäär Sukatševi Tartu piltide näitus. Ka muuseum otsustas teha

Johannes Pääsuke arve pildistamisretkelt

4 augustil 1913.

Arwe Herrn Eske Rahva
Museumilt. Tartus
Päevapiltnik Joh. Pääsuke poolt

	Rbl.	Kop.
Reisikulud: Tallinmaa mererand		
Muhu ja Saaremaal 10. juunist - 29. juulini		
	1913 aastal	
Lõugioinete pääle	45	53
Pilduulde ja laevasõidud	33	24
30 tosina, Päevapildi plattesid, 12x18	37	—
3 Kassetid Museumi aparadile	6	75
Wanovara ostetud	8	70
1 reisikast plattede kandmiseks	3	—
283 Kodumaa vaatekaarti	10	47
1 Momentraam Museumi apar.	6	—
1 paar saapaid	3	85
2 Pildupildi kirjastamise		
eesõiguse eest	6	—
	<u>160,54</u>	
Raha saadud Museumilt	125	Rbl
jääb säada	35,54	kop.

K. Sootti trükk, Tartus

Johannes
Pääsuke (ees)
ja Harri Volter
pildistamisretke
algul Vaivara
teel. ERM Fk
214:19

ülesvõtteid Tartu linna vanematest ehitustest. Seekord ei tulnud päevapiltnikul ette võtta pikka teekonda, kuid töö oli küllalt ajamahukas. Ligemale kolm kuud pildistas Pääsuke kunsti-ajaloolase Friedrich von Stryki juhendamisel Tartu vanemaid ja huvitavamaid hooneid, nende konstruktsioone ja detaile nagu ukсед, aknad, trepid ja ka tubade sissevaateid. Valmis 450 ülesvõtet, oktoobris avati Tartu päevapiltide näitus.

Johannes Pääsuke oli muuseumi juures päevapiltnikuna tegev kolm aastat, tema filmi-

töökoda asus Jaama tänavas. Kuigi ta ei olnud otseselt kuupalgaline töötaja, milleks puudus isemajandaval muuseumil tollal võimalus, võib Pääsuke kohta siiski julgesti öelda, et ta oli ERMi fotograaf. Tollase muuseumi konservator Gustav Matto mälestuste järgi oli ta alati heas tujus ja temaga oli mõnus vestelda: *kontakt muuseumiga kujunes tal väga lihtsalt ja loomulikult. Ta ju jõudis igale poole ja nii külastas ta ka muuseumi korduvalt, et selgitada, kas siin ka vaja midagi pildistada või filmida.* Pildistamisretked,

Muhulased
Soonda külas.
ERM Fk 214:166

Johannes Pääsuke „Kodumaa päevapiltide“ näitusel Gildi tänava ruumides. ERM Fk 213:319

plaatide ilmutamised ja parandamised, äratõmbed, vaatekaartide kartongile seadmised, teiste päevapiltnike ja vanavarakorjajate negatiividest päevapiltide tegemine, postkaartide valmistamine ja võib arvata, et Pääsukese käsi oli mängus ka kodumaa päevapiltide osakonna ja Tartu päevapiltide näituse standide kokkuseadmisel. ERMi fotokogus on Pääsukese pärandina hoiul 1305 pildistust ja 723 klaasnegatiivi.

KASUTATUD ALLIKAD JA KIRJANDUS:

Gustav Matto mälestused Johannes Pääsukese (kiri Jüri Linnusele 6.5.1966). ERM EAV 16:3.

Johannes Pääsuke. Päevaraamat 1913. aasta pildistamismatkalt. ERM TA 968.

Johannes Pääsukese märkmed 1913. aasta suviselt matkalt I. – *Teater. Muusika. Kino*. 1986, nr 10, lk 53.

Maja Kalaturu uulits 4. ERM Fk 349:411

Neljas muuseumiöö oli filmiaasta filmirohkeim üheaegne üle-eestiline ettevõtmine

— EPP ALATALU —
EESTI RAHVA MUUSEUM
MUUSEUMIÖÖ KOORDINAATOR 2011 JA 2012

Tänavune, neljas muuseumiöö 19. mai õhtutundidel oli pühendatud Eesti filmi juubeliaastale ning muuseumide ja filmi kooskõla on Eestis vanem kui Eesti oma film. 1896. aastal näidati Eestis esimest korda liikuvaid pilte Tallinna Suurgildi hoones, Johannes Pääsuke, kes 1912. aastal jäädvustas katselendur Sergei Utotš- kini õhkutõusmise Raadi väljalt, tegi seda Eesti Rahva Muuseumi võetud lubatähe alusel. Meil on nii Eesti Filmimuuseum Maarjamäe lossis kui ka kinomuuseum Järva-Jaanis. Koostöös Eesti Film 100 meeskonnaga oli hea ettevõtmisest avalikkusele teada anda ja filminäitamise õiguseid leida.

Muuseumiööl osales ligi 200 mäluasutust ja külastusi kogunes üle 80 000, kusjuures paljudes kohtades nii tehti kui ka vaadati filme, mis eeldas pikemat ühes kohas peatumist. Meenu- tuseks, esimesel, 2009. aasta muuseumiööl olid ukсед avatud sajas muuseumis ja külastajaid oli üle 60 000.

Muuseumiöös osalejaid oli Narvast Kõpuni ja Tsiitrest (uus linamuuseum!) Paldiskini ning kavas oli filmivaatamist, filmide säilitamise õpetust, filmi valmistamise juhendamist, nii dokumentalistikat, kunstifilme kui ka animatsiooni, näha sai filmi- ja kinotehnikat. Paljud mälu- asutused ise on läbi aegade olnud muuseumiööl näidatud filmide võttepaigad ning kohavaimu äratundmisele aitasid kaasa ka omakandimees- test professionaalsed ja asjaarmastajatest filmi- tegijad oma loominguga, muuseumiööd kaunistati filmimuusikaga.

Kaks kolmandikku osalejate arvust läks Tallinna muuseumide, arhiivide, rahvusraama- tukogu ja ajalooliste kirikute arvele, ülejäänud külastused jagunesid pooleks Tartu ja teiste Eesti paikade vahel.

Muuseumiöö on küll üleriigiline üritus, ent see on väga selgelt suunatud ka piirkondliku kultuurielu arendamisele. Muuseumi ühenda- sid ka sel aastal mängud ja ühised programmid maakondlikult ja teemamuuseumide kaupa. Muuseumiööl kõlanud üleskutsesest leida üles kodule või esivanemate kodukohale lähim muu- seum on võitnud kogu muuseumivaldkond.

Muuseumiöö populaarsusele on aidanud kaasa ka muuseumide soov midagi koos kogu valdkonna jaoks teha ja pingutus ühisürituse nimel aitas muuseumidel luua kuvandit atraktiiv- sest ja kutsuvast paigast, kus leidub palju põne- vat. Muuseumiöö sihtrühm on kõik Eestis elavad inimesed, aga eelkõige need, kes tavapäraselt muuseumides ei käi, kuid muuseumiöödest inspireerituna aina rohkem on hakanud käima.

Muuseumiöö tegelik edu põhineb meie muuseumitöötajate initsiatiivil ja entusiasmil. Tulemusena ei ole suurenenud üksnes muuseumi- külastuste arv, vaid avardunud on ka üldsuse teadmised muuseumide kohta. Korraga on pildile seatud Eesti suured ja väikesed, linna-, küla-, riigi- ja eramuuseumid, see ongi olnud muuseumiöö tugevus.

Muuseumiööd korraldab Eesti Muuseumi- ühing kultuuriministeriumi, kultuurkapitali ja ICOMi Eesti rahvuskomitee toel. Igal muuseumi- ööl on olnud oma teema: „Öös on asju“ 2009., „Öös on lugusid“ 2010., „Öös on aardeid“ 2011. aastal ja tänavu „Öös on kino“.

2013. aastal toimub muuseumiöö rahvus- vahelise muuseumipäeva 18. mai õhtul ja teemaks „Öös on inimesi“. Koordineerimistöö võtavad enda kanda Liisi Taimre ja Maarja Aigro.

Epp Alatalu

VUNTSIDEST, ILUSTAMATA

— PILLE MAFFUCCI —

EDUARD VILDE MUUSEUMI PEDAGOOG JA JUHATAJA KT

Pille Maffucci

Eduard Vilde muuseum ei ole minu esimene armastus. Ma ei tea, kas mul on litsakas või lihtsalt suur süda, aga enne Vildet ja Vilde kõrvalt olen armastanud ja armastan ka Kadrioru kunstimuuseumi, Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumi ja Kumut. Mis eestlasliku mõtteviisi kohaselt tähendab, et olen kõigis neis muuseumides töötanud ja armastus ei jäänud tulemata.

Vilde-romanss algas ühest telefonikõnest, milles Miia-Milla-Manda muuseumipedagoog Maarja Kõuts andis teada, et Vilde muuseumisse otsitakse pedagoogi. Vildet olin viimati lugenud keskkooli ajal, kuid ma ei saanud öelda, et tunnis käsitletud „Mahtra sõda“ või „Külmale maale“ oleks põhikooli lõpus väga sügavat muljet jätnud. Kuid nüüd oli raha vaja ja pakutav pool kohta tundus õpingute kõrvalt väga sobilik. Kirjandust ja lugemist olen aga alati armastanud, nii kaua kui ennast mäletan. Koha ma sain (see kõik juhtus 2010. aasta kevadel). Nüüdseks olen hakanud end kirjanik Vilde avaras kodus

koduselt tundma ning sügavalt lugu pidama majaisandast, kes sundis ühelt poolt oma ajastu inimesi ausalt peeglist vaatama, teisalt andis oma sõnade ja tegude kaudu eesti rahvale eneseväärikuse ja ajaloo. Ka inimesena oli Vilde kahtlemata väga võluv: seltskonnahing, laia silmaringiga, teravmeelne, alati maitsekalt riides, alati härrasmees. Minu Vilde. Ja mina ise olen üks Vilde-tüdrukutest (nii kutsuvad meid vahel vanemad kolleegid Tallinna Linnamuuseumi teistest filiaalidest). Vildele tahaks nüüd midagi vastu anda kõige selle eest, mis ta minu kui eestlase heaks teinud, tahaks kõigile rääkida, kui eriline ta on. Vildest ja tema ajastust on saanud praegu minu elustiil.

2012. aasta septembris sai meie muuseum Eesti parima muuseumimeene auhinna „Härra Eduard Vilde vuntside“ eest. Nende vuntsidega kohtusin esmakordselt disainipoes – tegu on disainer Pavel Sidorenko loominguuga. Täpselt minu Vilde vuntsid! Vuntsi-ideest sai kena meene tänu Kairi Tilgale, Piret Meosele, Sirje Vainole ja kujundaja Lilian Juhkamile.

MEENE JUURDE SELGITUSEKS

Eduard Vilde (1865–1933) vuntsid on lõbus meene, mida on võimalik endale nina alla pista ja sel moel ise kirjanikuks kehastuda. Vuntsid on „pakendatud“ kirjaniku portreefotoga postkaardile, mis on ühtlasi mälestuseks muuseumiskäigust. Vuntse on kahe erineva kujuga, samuti postkaarte, mis kajastavad kirjaniku erinevaid eluperioode. Vuntsid on kirjaniku lahutamatuks tunnuseks ja ajastu märgiks, sest 1920ndatel loobusid noored mehed vuntside kandmisest, vanem põlvkond jäi aga oma noorusaja moele truuks.

Kirjanik Eduard Vilde oli härrasmees, kes hoolitses alati oma välimuse eest ja kellele oli oluline moodsalt riides käia. Paljurännanud, tarka ja terava sulega ning hea võõrkeelesõnasega kirjanikku on kutsutud ka Eesti esimeseks

eurooplaseks, ammu enne seda, kui nooreestlased oma „Olgem eestlased, aga saagem ka eurooplasteks!“ loosungi välja hõiksid. Vilde kohta oli käibel koguni nali, et kui kirjanikuhärra taas mõnelt Euroopa-reisilt naasis, olnud kohalikud rätsepad tal vastas ja mõõtu võtmas, milline on Euroopas viimane mood. Töötades suure osa oma elust ajakirjanikuna, kajastas ja kommenteeris Vilde meelsasti just välissündmusi, harides nii kohalikku lugejat. Eduard Vilde oli ka sõjaeelse Eesti Vabariigi algusaastail diplomaatilises teenistuses Kopenhaagenis ja Berliinis.

MADALMAADE KUNST KADRIORU KUNSTIMUUSEUMIS

Eesti Kunstimuuseum

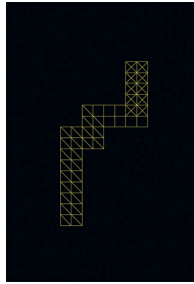
Rikkalikult illustreeritud põhjalik uurimus Eesti Kunstimuuseumile kuuluvast Madalmaade kunstikogust Kadrioru kunstimuuseumis. Raamatu põhiosa moodustavad maali- ja graafikakogu uurimuslikud kataloogid. Kataloogile eelnev artiklite osa sisaldab Eesti ja välisautorite kaastöid, kust leiab nii lähi- ja sissevaateid kohalikku kunstikogusse ja kunstikogumise traditsiooni kui ka siinsete teoste vaagimist hollandi ja flaami kunsti laiemal kunstiajaloo areenil. Koostaja Greta Koppel, autorid Anu Allikvee, Juta Keevallik, Greta Koppel, Everhard Korthals Altes, Fred G. Meijer, Natasja Peeters. Kujundaja Andres Tali. Eesti ja inglise keeles.

AVASTAMATA ŠEDÖÖVID. VENE KUNST BALTIMAIDE KOGUDEST

Eesti Kunstimuuseum

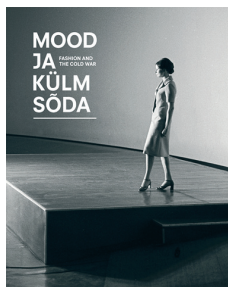
Kumu kunstimuuseumis ja Kadrioru kunstimuuseumis 2012. aastal toimunud samanimelisel näitusel tutvustati esmakordselt suurt 19. sajandi teise poole ja 20. sajandi alguse vene kunsti valikut Eesti, Läti ja Leedu muuseumidest. Näituse põhjal koostatud raamat tutvustab Baltimaade vene kunsti kollektsioone ning toimib samas ka teatmeteosena, sisaldades tuntumate vene kunstnike eluloolisi andmeid ja käsitledes olulisemaid Venemaa kunstiinstituutide ja -rühmitusi. Koostajad Tiina Abel, Aleksandra Murre. Tekstide autorid Tiina Abel, Aleksandra Murre, Ksenija Rudzite, Irëna Bužinska, Dalia Tarandaitë, Živilë Ambrasaitë. Kujundaja Andres Tali. Eesti, vene ja inglise keeles.

TÖNIS VINT JA TEMA ESTEETILINE UNIVERSUM

Eesti Kunstimuuseum

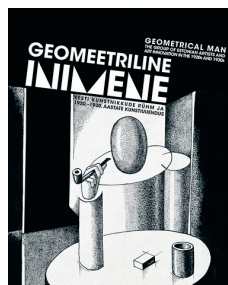
Raamat kaasnes samanimelise näitusega Kumu kunstimuuseumis (18.5.–9.9.2012) ning on esimene põhjalik ja mitmeplaaniline käsitlus 20. sajandi eesti kunsti klassiku Tõnis Vindi (s 1942) loomingulisest tegevusest ja teoreetilistest tõekspidamistest. Raamat sisaldab põhjalikku biograafiat ja bibliograafiat ning arhiivifotosid. Koostaja Elnara Taidre, autorid Elnara Taidre, Sirje Helme, Eha Komissarov. Eelretsenseerinud Virve Sarapik. Kujundaja Tuuli Aule. Eesti ja inglise keeles.

MOOD JA KÜLM SÕDA

Eesti Kunstimuuseum

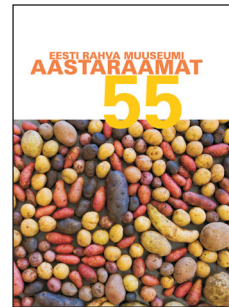
Mahukas raamat sisaldab hulgaliselt pildimaterjali ning huvitavaid tähelepanekuid ja olulisi kokkuvõtteid külma sõja aegsetest suhetest ja kontekstidest. Viimased hõlmavad poliitikat, majandust, moodi ja sellega seotud institutsioone, ajakirjandust, aga ka naise rolli, kööki ja kodu, noori ja subkultuure. Koostajad Eha Komissarov ja Berit Teeäär. Autorid Živilë Etevičiūtë, Jukka Gronow, Juta Kivimäe, Eha Komissarov, Ilona Martson, Anu Ojavee, Karin Paulus, Berit Teeäär, Sergei Žuravlev. Kujundaja Tuuli Aule. Eesti ja inglise keeles.

GEOMEETRILINE INIMENE. EESTI KUNSTNIKKUDE RÜHM JA 1920.–1930. AASTATE KUNSTIUUENDUS

Eesti Kunstimuuseum

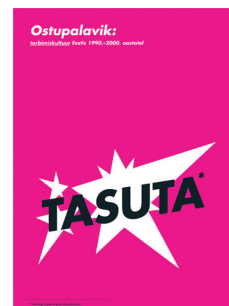
Raamat annab ülevaate Eesti avantgardkunsti esimese ja ühe olulisema rühmituse – Eesti Kunstnikkude Rühma ajaloost. Raamatus vaadeldakse rühmitusse kuulunud kunstnike loomingut, pakkudes sissevaateid selle olulisemate autorite kujunemisesse. Artiklite autorid kirjeldavad uuendusmeelse kultuuripildi jõudmist Eestisse ja heidavad pilgu ka laiemale Ida-Euroopa kontekstile. Koostaja ja toimetaja Liis Pählapuu. Autorid Liis Pählapuu, Tiit Hennoste, Vojtëch Lahoda. Eelretsenseerinud Tiina Abel. Kujundaja Angelika Schneider. Eesti ja inglise keeles.

EESTI RAHVA MUUSEUMI AASTARAAMAT 55

Eesti Rahva Muuseum

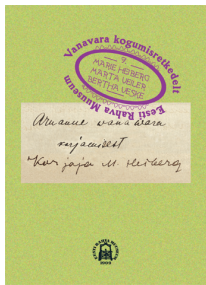
Aastaraamat vaatleb ERMi algusaastate arenguplaane, osalusprotsesse kaasaegses muuseumis, nõukogude aja suhestumist kaasajaga, võrreldakse eesti ja soome kohvijoomiskultuuri, käsitletakse kirikuõpetajate kirjavahetust ajalooallikana ning tutvustatakse talvist maskeerumiskombestikku Bulgaarias. Antakse ka ülevaade muuseumi 2011. aasta tegevusest. Peatoimetaja Pille Runnel.

OSTUPALAVIK. TARBIMISKULTUUR EESTIS 1990.–2000. AASTATEL

Eesti Rahva Muuseum

Raamat kaasneb samanimelise näitusega Eesti Rahva Muuseumis. Kui vaadelda Eesti inimeste tarbimisvõimalusi 1990. aastatest kuni tänapäevani, on muutused oma kiirusel ja ulatusel olnud tormilised. Aga jäänud on tarvidus asju hankida, muretseda, varuda ja kokku osta. Miks see nii on ja milliseid asju me hangime? Koostajad Pille Runnel ja Ehti Järv. Kujundaja Margus Tamm. Eesti ja inglise keeles.

**MARIE HEIBERG. MARTA VEILER.
BERTHA VESKE**
Vanavara kogumisretkedelt 9
Eesti Rahva Muuseum

Rohkem kui saja vanavarakorjaja hulgas, kes Eesti Rahva Muuseumi esimesel kümnel aastal tegutsesid, olid valdavas enamuses noored mehed. Leidus siiski ka noori naisi, kes muuseumi üleskutsetest innustati said ja kogumisretkele asusid. Koostaja Piret Õunapuu. Kujundaja Jana Reidla.

**JEF. JOURNAL OF ETHNOLOGY
AND FOLKLORISTICS**
Vol. 5, no. 2

**Eesti Rahva Muuseum, Eesti
Kirjandusmuuseum, Tartu Ülikooli
eesti ja võrdleva rahvaluule
osakond ning etnoloogia osakond**

Vaatluse all on muutused läti pulmatootides, restoranid koduseinte vahel, kultuuripärand, osalusprojektid muuseumis, kodussünnituse kombestik Rumeenias ja karupeid handi traditsioonis. Tutvustatakse ka uuemat antropoloogilist kirjandust. Peatoimetaja Ergo-Hart Västrik.

**KREUTZWALD VIRUMAA
RAHVARÕIVASTEST**
Eesti Rahva Muuseum

Raamatus avaldatakse Friedrich Reinhold Kreutzwaldi ülevaade Alutaguse rahvarõivastest, mis valmis 170 aastat tagasi vastusena Õpetatud Eesti Seltsi algatusele kirjeldada ja joonistada Eesti

kihelkondade rahvarõivaid. Käsikirjale on lisatud ka Alutaguse rahvarõivaste joonised. Käsikirja ja jooniseid on kommenteerinud etnograaf ja Eesti tunnustatuim rahvarõivauurija Aino Voolmaa. Koostaja Tiina Tael. Kujundaja Angelika Schneider.

MARDIPÄEV
Eesti Vabaõhumuuseum

Taskuformaadis raamatuke kõneleb mardipäeva kommetest. Hilissügisene mardipäev on üks elujõulisemaid pühi, mille vanarahvas on meile pärandanud. Sestap ongi see raamat mõeldud neile, kes tahaksid vanu kombeid au sees hoida, sõbrad kokku koguda ja marti jooksma minna. Raamatust leiab nippe nii enda maskeerimiseks kui mardisandivempudeks ning loomulikult kõik tarvilikud mardilaulud ja pühaderoogade retseptid. Raamatu koostajaiks on Eesti Vabaõhumuuseumi teadurid Maret Tamjärv ja Vivian Siirman, noodid Eesti Kirjandusmuuseumi etnomusikoloogia osakonna vanemteadur Taive Särjelt, kujundaja Liisi Lukk, väljaandja kirjastus Grenader.

**TARTU LINNAMUSEUM
AASTARAAMAT 2012**
Tartu Linnamuuseum

Tartu Linnamuuseumi 18. aastaraamat on sisu poolest mitmekesine – arutletakse meie laulupidude tähenduse üle (Marge Allandi, Vello Salo), pakutakse ülevaadet Tartu vanematest kinodest (Marge Rennit) ning tutvustatakse Rumeenias Sighetis asuvat kommunismiohvrite ja kommunismivastase liikumise mälestusasutust (Ioana Boca). Publitseeritud on osa riikliku operatsiooni „Priboi“ toimikust, mille alusel pandi toime 1949. aasta märtsiküüditamine Tartu linnas ja maakonnas (tõlkis, kommenteeris Pearu Kuusk). Koostaja Marge Rennit, kujundaja Peeter Paasmäe. Resümee inglise keeles.

**LOODUSMUUSEUMI
HUVITEATMIK 2012**

Tartu Ülikooli loodusmuuseum

TÜ loodusmuuseumi 2012. aasta huviteatmik käsitletakse Eesti kiililisi ja nende eluviisi, õpitakse tundma tildreid ja nende tunnuseid ning tutvustatakse Eestis elavaid laulvaid putukaid ja nende häält. Artiklite autorid on Mati Martin, Margus Ots ja Veljo Runnel, tekstid illustreerivad fotod ja joonised. Lisaks sisaldab huviteatmik loodusmuuseumi 2012. aasta kalendrit. Toimetaja Külli Kalamees-Pani. Teatmiku koostamist toetas SA Keskkonnainvesteeringute Keskus. Huviteatmik on kättesaadav ka TÜ loodusmuuseumi kodulehel www.natmuseum.ut.ee.

IMETAJAD. ÕPPEKOGUMIK

Tartu Ülikooli loodusmuuseum

Imetajate õppekogumik on abiks Eesti imetajate tundmaõppimisel ja vaatlemisel. Õppekogumikust leiab Eesti imetajate seltside ülevaate, Eesti imetajate koljude piltmääraja, Eesti imetajate jälje- ja piltmääraja, Eesti hiirelaadsete näriliste määramistabeli, töölehed Eesti imetajate ja nende jälgede uurimiseks ning vaatlemiseks. Õppematerjale on võimalik kasutada tööks koolis, looduskeskuses, loodusmuuseumis ja välitingimustes. Õppekogumikus olevad töölehed on erineva raskusastmega ning sobivad kasutamiseks eelkoolialastele lastele, õpilastele ja täiskasvanutele. Autorid Külli Kalamees-Pani, Aivo Tamm ja Veljo Runnel, jooniste autorid Veljo Runnel, Aivo Tamm ja Reet Kristian. Kogumiku väljaandmist toetas SA Keskkonnainvesteeringute Keskus. Imetajate õppekogumik on kättesaadav ka TÜ loodusmuuseumi kodulehel www.natmuseum.ut.ee.

Jüri Kuum
EESTI TALURAHVA USKUMUSI,
KOMBEID JA KOGEMUSI
VEISEKASVATUSES

Eesti Põllumajandusmuuseum

Eesti Maaülikooli professor, põllumajandusteaduse ja maaelu juhtivuurija, Eesti Põllumajandusmuuseumi asutajaliige Jüri Kuuma (1922–2009) uurimus keskendub eestlaste karjakasvatusalasele talupojatarkusele. Lisaks rikkalikule tekstivalikule Eesti Kirjandusmuuseumi Rahvaluule Arhiivi kogudest on toodud mälestusi autori vanematekodust Tällevere külast Viljandimaal, mis annavad uurimusele lisaväärtust ning seovad kontekstita pärimustekstid reaalse maaeluga. Käskiri on hoiul Eesti Põllumajandusmuuseumis, väljaande illustatsioonid on Eesti Põllumajandusmuuseumi fotokogust. Toimetanud Ell Vahtramäe, küljendanud ja kaane kujundanud Marat Viires.

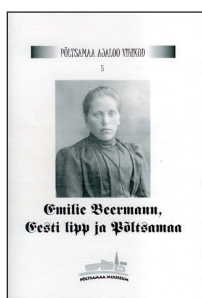
LÄBI TULE JA VEE...
TALLINNA LINNA KUTSELISE
TULETÖRJE AJALUGU 1919–1940
Eesti Tuletõrjemuuseum

Raamat tutvustab Tallinna loodud Kutselise Tuletõrje Komando rajamist ning tegevust kuni 1940. aastani. Uurimuses on välja toodud Tallinna tuletõrje organisatsiooni kujunemislugu, tuletõrjehoonete ehituslugu, tulekahjude hävitustöö ning nende kustutamise seotud valukohti. Lõpetuseks on vaadeldud ka tolle aja sotsiaal-, palga- ja eelarveküsimusi, kirjeldatud lühidalt vormirietust ning tuletõrjajate omavahelisi probleeme. Koostaja Lia Oengot, toimetajad Tiina Saksakulm ja Peeter Randoja, kujundaja Jan Garshnek. Kokkuvõtted inglise ja vene keeles. Fotod raamatusse otsis välja Raimo Kaubi, väljaandja kirjastus Kunst.

MUUSADE TEMPLID
AJALOOSEL VILJANDIMAAL
Viljandi Muuseum

Trükis annab põgusa ülevaate ajaloolisel Viljandimaal asuvatest muuseumidest ja paikadest, mis avavad võimalusi inspireerivateks kohtumisteks ajaloo ja loominguga.

EMILIE BEERMANN, EESTI LIPP JA
PÕLTSAMAA
Põltsamaa Muuseum

Sarja „Põltsamaa Ajaloo Vihikud“ 5. numbris on esitatud andmed ja mälestused esimese Eesti lipu õmbleja Emilie Beermanni kohta. Artikli autor on koduloolane Einar Hiob, kellelt on ka teine lugu „Eesti rahvale pühitsetud lipp“. Emilie-aegsest 19. sajandi teise poole Põltsamaast, siinsest ühistegevusest, kooridest ja seltsidest kirjutab Rutt Tänav. Vihikust leiab näitemängu „Lipu süünd“ teksti ning fotosid etendusest. Ära on trükitud rohkelt kõige vanemaid fotosid Põltsamaast.

KALENDER 2013
Kihnu Muuseum

235 aastat tagasi märgiti üles esimesed andmed hariduse andmisest Kihnu saarel. 120 aastat on möödunud vana koolimaja ehk praeguse muuseumi avamisest ning 40 aastat on õppetöö toimunud uues koolimajas. Kihnu muuseumi koostatud kalendris on jäädvustatud kõige kõnekamad ajaloolised fotod koolielust. Kalendri tekst on kihnu keeles.

ENGLISH RESUME

MUSEUM WORKER'S
PROFESSIONAL DEVELOPMENT
Kersti Koll
Curator of the Adamson-Eric
Museum,
Chair of ICOM Estonian National
Committee

The concept of the museum worker is very broad-based and has gradually come to comprise more and more different occupations and spheres of work. This profession is characterised, above all, by interdisciplinarity and dualism, which means that in addition to the main speciality, work in different spheres of the museum also requires plenty of specific museological knowledge, skills and experience.

The professional development and competence of museum workers actually constitute the backbone of each museum – this is what makes a museum a museum and renders credible content, whatever the communication form. The museum environment with its collections, research, projects and exhibitions certainly offers numerous challenges for professional development. Like in former times, the museum is still a place in which dedicated work helps you to become an erudite expert.

A significant issue in the professional development of museum workers is their academic development: degree programmes, points and publications taken into consideration in the Estonian Research Information System, etc. Personal challenge is the best motivator; yet, time factor is the predominant obstacle, as museums require more and more intensive work, especially the ones with no 'pure' research department.

Training courses at higher school level and in-service training are a constant topic in museum circles. It has been argued that museum education should be given in different museology programmes at universities, in master's studies of museology and, why not, even in doctoral programmes.

International contacts and trainings have played an important role in the professional development of Estonian museum workers. Organising different training courses for museum workers has also been one of the most essential tasks of the Estonian Museum Association. Museum worker – it is above all a way of living rather than merely a profession.

MUSEOGRAPHIC QUICK FIELD
GUIDE
Kaspar Jassa
Estonian National Museum

Entertaining reading about the museum worker as such through humour prism. The article is like a field guide to help identify the museum worker.

FROM TALLINN TO LEIDEN – IN ESTONIA AND IN HOLLAND AS A MUSEUM WORKER

Heikki Pauts

**Dutch National Museum of
Antiquities**

Already about three decades ago – in 1983 – Heikki Pauts affiliated himself with the Estonian History Museum, first as a schoolchild, participating in the work of the archaeology circle operating at the museum, and after graduating from the university starting work as an archaeologist at the same museum.

The last decade of the previous millennium brought about many changes at Estonian museums. Computers were taken into use, contacts with museums abroad became more frequent, etc. In retrospect, we can say that in this period the museum world gained valuable and diverse experience – willingness to participate in different projects was essential; yet, this was not directly regulated by the job description. This kind of mentality probably came in handy when his destiny took Heikki to Holland in 2001. He started as a volunteer at the Dutch National Museum of Antiquities (Rijksmuseum van Oudheden (RMO), www.rmo.nl/english), whose tasks alternated from matching chips of Stone Age flint and daubing walls before mounting an exhibition to entering data from old inventory books into computer programmes. By 2003, Heikki's knowledge of Dutch and of the collections of the Leiden museum had reached a level sufficient for being elected from among forty candidates for the post of the registrar at the museum.

The archaeologists working at that museum in the Netherlands do not participate in excavations any more; yet, despite that, the registrar often has to register hundreds of boxes of archaeological finds. By request of the museum, the companies and universities engaged in archaeology are obliged to donate the finds from more important excavation sites to Leiden.

Registrar's everyday work is diversified by different enquiries from both inside the museum and also from outside researchers. These enquiries are predominantly concerned with museum collections.

The aforementioned might leave you with an impression of the RMO as a large and rich museum, in which everything is under control. It is really large and belongs to the top ten of Dutch museums. Yet, problems also occur. During the last year's visitation, the museum deserved the highest possible grade from the ministry commission; yet, in spite of this, budget cuts are inevitable in the coming year.

Times change, people change, but museums have to survive.

MUSEUM WORKER'S SELF- DEVELOPMENT AND THE MUSEUM AS A LEARNING ORGANISATION

Triin Siiner

**Estonian Museum Association,
Estonian History Museum**

One of the primary functions of all museums is educational activity; yet, as a rule, it is targeted outside the museum, on visitors. To what extent does a continuous changing and learning process take place inside the museum and how is it related to the museum's code of ethics, its mission and public expectations? So far the training activities (courses, conferences, information days) have featured the organisers' perceived needs. One of the shortcomings is the missing cooperation and coordination as to topics and dates. The majority of the trainings are practical and targeted, above all, at people from narrow specialities – conservators, museum educationalists, collection keepers, etc. Multi-sphere museology trainings are nearly completely missing, although the need for and interest in them is really great. As a positive example, we could mention here the Baltic Museology School's orientation to expanding theoretical and international approach in museum sphere.

Coordination and planning of training activities should be the task of the museums' governing body – a cooperation board working in close contact with different museums. The elaboration of the training programme has to start with mapping the training needs. Training planning should also take into consideration the continuity of these events. Museums and their staff also need cross-sphere trainings of longer duration. Common knowledge supports intra-museum dialogue between different spheres. In the near future it would also be essential to draw up a common development plan for trainings, as the museum can become a learning organisation only if each employee's professional self-education is in conformity with the development objectives of the particular sphere.

FINNISH MUSEUM WORKERS ARE WELL ORGANISED

Ulla Mättö

Anna Joutsenniemi

Activities targeted at economising cast a gloom also over the Finnish powerfully developing museum sector. The employees' low-level salaries is currently the challenge that our trade union focuses on in defending its members' interests. Despite increasing demands in museum work, the salary level has remained low in this sector. This is especially true about local municipalities, even if the job description stipulates higher education. In state and local municipality sector

museum workers are legally bound by employment and public service contracts, whereas the members of the trade union of the Museum Workers' Association also participate in contract negotiations through a common negotiating body representing workers with higher education. In Finland professional museum workers have united into their own association. About 80 percent of museum specialists have joined the trade union of the Museum Workers' Association. Trade unions provide their members with a sense of security and continuity and play a central role in public decision-making processes.

Commentary by Ülle Kruus (Adamson-Eric Museum)

Some of the problems that we face are similar to those of Finland; for example, cuts imposed by the government due to economic depression. Like Finns, we have also invested ideas and creative solutions into the expositions of new museums that have aroused great interest even on international scale. However, it is uncommon that until today we have failed to motivate museum specialists who, with their professionalism, have rendered meaning to the great changes that have occurred in our museum sphere. In a longer perspective, it would be essential, similarly to our Finnish colleagues, to gather under the umbrella of a common trade union organisation. Until today Estonia cannot boast a long history of collective agreement. We should obviously be better aware of our rights and opportunities and be more determined, purposeful and active in defending them.

SEAPLANE HARBOUR OF THE ESTONIAN MARITIME MUSEUM

Juhan Kreem

Researcher of the Estonian

Maritime Museum in 1994–1996

The opening of the branch of the Maritime Museum in the restored seaplane hangars of the seaplane harbour on May 11, 2012, was a noteworthy event. After long odysseys, the museum finally got a permanent home for its fleet in 2004. Further development included maintenance of the surroundings of the harbour and setting up of exposition space.

The work of the creative collective staging the exposition is really impressive. Today's information technology has certainly been applied resourcefully and diversely; yet, the content of the exposition is even more significant than technology. The hangars' peculiar dimly lit room creates the main impression of the exposition. The main feature of the exposition is its life-size exhibits. The exposition is somewhat playful; yet, the dominant feature is practicality.

FASHION AND THE COLD WAR
Eha Komissarov
KUMU Art Museum

The exhibition *Fashion and the Cold War* at the Estonian Art Museum documents, on the example of film clips, fashion sketches, -photographs and preserved items of fashion design, complex background mechanisms that influenced and led fashion designers and -companies throughout the period of the Cold War. One of the central themes of the exhibition is relationships between East and West during the Cold War period. All big wars have, to a certain extent, changed the habits of accoutring and reformed fashion. The Cold War that lasted for fifty years was closely related to fashion, as in addition to arms race, West and East were also engaged in a ruthless economic contest. Fashion can be regarded as the most successful cross-border phenomenon in the Cold War.

CINEMA STORY IN JÄRVA-JAANI
Marge Rennit
Development Manager, Tartu City Museum

The Cinema Museum is situated in Järva-Jaani (a hundred kilometres from all the largest cities of Estonia), in a former laboratory building of a vocational school. When in the middle of the 1990s the republican cinema network was reorganised, all the superfluous cinema equipment from the neighbourhoods of Järva-Jaani as well as schools' cinematographic equipment was concentrated here. In the beginning, a movie room was opened here in 2000. In September 2006, in the former woodworking workshop next door, the Cinema Museum opened. The movie-showing tradition at the museum has survived until today. There is a small cinema hall in the museum space, which is furnished with seats dating back to different periods of time. The annual number of visitors amounts to approximately one thousand.

THE TRAIN WAS GOING...
Piret Õunapuu
Estonian National Museum

One of the interesting facets of the diverse Estonian museum landscape is the small, yet capable railway museum at Lavassaare, Pärnu County. Its official name is the Lavassaare Museum of Estonian Museum Railway and its introduction states as its objective recording and presenting the history of the narrow-gauge supply railway as well as military and industrial railway networks from the period of 1896–1975.

Persona story with Krista Aru, Director of the Estonian National Museum, was made by Piret Õunapuu. In the interview Krista Aru speaks about her childhood and school years, teachers and teaching, her journey to journalism and of how she came to lead two large museums: the Estonian Literary Museum and the Estonian National Museum. In 2012 Krista Aru was bestowed the title of the Estonia's Citizen of the Year.

CURATOR VERSUS DESIGNER –
ROLE SPECIFICATIONS
Krista Lepland,
Designer, LBS

Everybody understands that exhibitions are born as a product of cooperation of many people. As a rule, the curator is responsible for the exhibition from the side of the museum and is therefore the designer's immediate partner. What kind of expectations could the designer have as to the curator and vice versa? A workshop at the Narva Museums Festival was dedicated namely to this topic.

PHOTOGRAPHER IN THE SERVICE
OF THE MUSEUM
Tiina Tael
Estonian National Museum

Within one hundred years the photographic collection of the Estonian National Museum (ENM) has grown into one of the largest in Estonia, comprising more than 250,000 photographs. The foundation to this collection was laid already in 1909, the establishment year of the museum.

It was most probably due to the photographic contest announced in the newspaper *Kodumaa* (Homeland) that the museum started cooperation with one of the most promising personages in Estonian photography – Johannes Pääsuke (1892–1918).

In 1912 Johannes Pääsuke made in his workshop a series of postcards for the publishing house of the ENM, which depict various working methods and beauty of nature. Altogether, the ENM published 115 postcards on the basis of Pääsuke's photographs. The greatest common ventures of the Estonian National Museum and Johannes Pääsuke are two photographing trips: in 1913 to the coasts in the neighbourhood of Tallinn as well as to the islands of Muhumaa and Saaremaa and in 1914 – photographing of older buildings of Tartu.

Johannes Pääsuke was employed by the museum as a photographer for three years. The photographic collection of the ENM stores as Pääsuke's heritage 1305 photographs and 723 glass negatives.

THE FOURTH MUSEUM NIGHT
CAN BOAST MOST OF THE FILMS
SIMULTANEOUSLY ALL OVER
ESTONIA
Epp Alatalu
Coordinator of the Museum Night
in 2011 and 2012

The fourth Museum Night that took place in the late hours of May 19, 2012, was dedicated to the 100th jubilee of the Estonian film. Approximately 200 memory institutions participated in the Museum Night and there were over 80,000 visits, whereas in many places films were both watched and made.

The success of the Museum Night is based on the initiative and enthusiasm of our museum workers. As a result, it is not only the number of museum visits that has increased, but also public knowledge about museums. Big and small, city, village, state and private museums are embraced simultaneously, and this constitutes the strength of the Museum Night.

In 2013 the Museum Night takes place on May 18, the International Museum Day, under the heading *There are People in the Night*.

ABOUT MOUSTACHE,
UNADORNED
Pille Maffucci
Educator and deputy director,
Eduard Vilde Museum

In September 2012 the Eduard Vilde Museum was awarded a prize for the best museum souvenir *Mr Eduard Vilde's Moustache*.

Estonian writer Eduard Vilde's (1865–1933) moustache is an amusing keepsake that you can stick under your nose and this way impersonate this particular writer. The moustache is packaged together with a postcard depicting the writer, which is also a reminder of the museum visit. The moustache comes in two different shapes, and so do the postcards, which depict the writer's different periods of life. The moustache is an inseparable feature of the writer as well as the era, as in the 1920s young men gave up following this fashion; yet, the older generation remained true to the fashion of their youth.

MARIA MANG

Eesti Ajaloomuuseum
9. jaanuar 1983

LEILI KRIIS

Tartu Ülikooli ajaloo muuseum
18. jaanuar 1953

EDGAR SAAR

Endine Eesti Rahva Muuseumi töötaja
20. jaanuar 1938

ANNE-LY REIMAA

Kultuuriministeerium
24. jaanuar 1963

JAAK MÄLL

Eesti Ajaloomuuseum
24. jaanuar 1973

MERIKE ALBER

Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseum
26. jaanuar 1953

ARVI HAAK

Tartu Linnamuuseum
26. jaanuar 1978

UVE RAMST

Eesti Loodusmuuseum
27. jaanuar 1953

MAI KUKK

Eesti Piimandusmuuseum
2. veebruar 1963

KALEV ELKEN

Liivi Muuseum
4. veebruar 1958

KARITA VARD

Eesti Spordimuuseum
9. veebruar 1948

MEELIS PAI

Eesti Nuku- ja Noorsooteater
9. veebruar 1968

AIME LINDPERE

Majandusajaloo Muuseum
25. veebruar 1938

TIIU NIINEMÄGI

Põlva Talurahvamuuseum
26. veebruar 1958

ASTA VEENPERE

Läänemaa Muuseum
6. märts 1948

TAAVI TATSI

Eesti Rahva Muuseum
23. märts 1978

TRIINU RÄHN

Uue Kunsti Muuseum
5. aprill 1983

KRETE TOMSON

Rannarahva Muuseum
17. aprill 1988

TOIVO LODJAK

Eesti Loodusmuuseum
21. aprill 1953

MAIE ALUMAA

Endine Eesti Rahva Muuseumi töötaja
25. aprill 1943

MERIKE LANG

Eesti Vabaõhumuuseum
18. mai 1958

HELJA HELDEMA

Koela Talumuuseum
21. mai 1943

VAHUR PUIK

Eesti Muuseumiühing
24. mai 1978

REELI KÕIV

Tartu Kunstimuuseum
25. mai 1963

VILVE HOOP

Eesti Spordimuuseum
28. mai 1943

EVE-MALL PEETS

Endine Eesti Ajaloomuuseumi töötaja
4. juuni 1933

VILJAR VALDER

Tartu Ülikooli ajaloo muuseum
9. juuni 1983

SIRJE AZAROV

Saaremaa Muuseum
13. juuni 1953

LIIVI ROSENVALD

Oskar Lutsu Majamuuseum
24. juuni 1953

JAANIKA ANDERSON

Tartu Ülikooli kunstimuuseum
28. juuni 1978

